
SOPRONI EGYETEM-ERDŐMÉRNÖKI KAR

DIPLOMAMUNKA
Átnézeti kép a magyar solymászat aktuális helyzetéről
Overview of the current situation of Hungarian falconry

Belső konzulens
DR. BENDE ATTILA PhD

Külső konzulens
BILLEGE BALÁZS

Készítette:
HÁRSFALVI FERENC

Sopron
2025

**SOPRONI
EGYETEM**

ERDŐMÉRNÖKI KAR
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet
9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.

DIPLOMAMUNKA FELADAT

Cím: Átnézeti kép a magyar solymászat aktuális helyzetéről
Overview of the current situation of Hungarian falconry

Készítő: HÁRSFALVI FERENC, Q9VK5D, okl. erdőmérnök hallgató

Kiíró intézet: Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet

Intézeti konzulens: DR. BENDE ATTILA adjunktus

Külső konzulens: BILLEGE BALÁZS vadgazdálkodási igazgatási szakmérnök

Részletes feladat

1. Ismertesse a solymászat magyarországi történetét a szakirodalom tükrében.
2. Mutassa be a solymászmadarak hazai faji megoszlását, azok térbeli mintázatát.
3. Mutassa be a hazai solymászmadarak legfontosabb állategészségügyi kérdéseit.
4. Mutassa be és értékelje a magyarországi solymászat és természetvédelem konfliktusrendszerét.

A dolgozat terjedelme nem korlátozott. A diplomamunkát az ilyen jellegű munkákkal szemben támasztott formai kívánalmaknak megfelelően készítse el, adja be 1 példányban, és töltsse fel az egyetemi repozitóriumba a bekötött példánnyal mindenben megegyező pdf-formátumú dolgozatot a 2025/2026. tanév tanulmányi rendjében meghatározott időre. A gyűjtött adatok intézeti konzulensnek való bemutatási határideje a végleges összeállítást megelőzően: február 28.

Sopron, 2025. április 2.

Jóváhagyom:

Dr. habil. Kovács Gábor
szakfelelős

Prof. Dr. Jánoska Ferenc CSc
intézetigazgató

Prof. Dr. Heil Bálint PhD
dékán

Szerzői nyilatkozat

Alulírott HÁRSFALVI FERENC (neptun kód: Q9VK5D) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a Átnézeti kép a magyar solymászat aktuális helyzetéről című:

diplomamunka

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam a *szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv.* szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt, illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg**.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-magyarországi Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat**.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Kijelentem, hogy a dolgozatot más szakon – más felsőoktatási intézményre vonatkozóan is – nem nyújtottam be.

Sopron, 2025. 05. 05.

.....
HÁRSFALVI FERENC

¹ **1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1)** A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

36. § (1) Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

Tartalom.....	4
Kivonat	5
Abstract	5
1. Bevezetés	6
2. A magyar solymászat története és kronológiája	7
3. A solymászat feltámadása 1956 után	14
4. Aktuális jogszabályok	26
5. Hazánkban solymászati tevékenységre alkalmazható ragadozómadár fajok rövid bemutatása	27
6. Állategészségügy	31
6.1. Paramixo.....	32
6.2. Madárinfluenza.....	32
6.3. Nyugat-nílusi láz	33
6.4. További betegségek	33
7. Anyag és módszer	36
8. Eredmények és megvitatásuk	37
8.1. A magyar solymászat átnézeti képe – Solymászmadarak solymáskézen	37
8.1.1. A magyar solymászat szervezetei.....	37
8.1.2. Solymászmadarak Magyarországon	39
8.1.3. A magyar solymászat jogi szabályozásának problémaköre	49
8.1.4. A solymászat konfliktusrendszere	61
9. Aktuális állategészségügyi kérdések – A Nyugat-nílusi láz	69
10. Összegzés	74
11. Mellékletek	75

Kivonat

A solymászat a magyar vadász kultúra egyik legősibb és legnagyobb hagyományokkal rendelkező formája, ami a XIX–XX. század fordulójára háttérbe szorult, végül a XX. század második felében élénkült fel újra. A dolgozat célja a solymászat magyarországi múltjának és jelenének komplex bemutatása, különös tekintettel a vadászatban alkalmazott ragadozómadarak körére, azok egészségügyi státuszára, valamint a solymászat jogi környezetére. A 2024-es adatok solymászati adatok alapján aktuális helyzetképet kaptam a hazai solymászok számáról (173 fő), a bejelentett ragadozómadarakról ($n = 671$ pld), azok vármegyei megoszlásáról. Megállapítottuk, hogy az eddig népszerű ragadozómadár fajok lényegesen visszaszorultak, míg az idegen honos szalagos álölyv a második leggyakrabban alkalmazott solymásmadár lett hazánkban. Az adatok alapján a vándorsólyom a legnépszerűbb faj, 355 példánnyal (52,9%), amit a harris ölyv követ az engedélyezett solymásmadarak sorában (19,3%), míg a héja a harmadik helyre szorult (14,4%) vissza. A dolgozatban kérdőívek alapján értékeltem a nyugat-nílusi láz szerepét, aminek a héja visszaszorulásában jelentős szerepe lehet a közeljövőben. Utaltam azokra az alkalmazható ragadozómadarak körét és azok beszerzési és tartási lehetőségeit szabályozó jogsuíbályi vonatkozásokra, amelyek nagyna nehezítik a solymászati tevékenységet Magyarországon és a természetvédelem és a solymász szakma közötti konfliktusrendszer kiemelt elemei.

Abstract

Falconry is one of the oldest and most tradition-rich forms of Hungarian hunting culture. It declined by the turn of the 19th and 20th centuries, and only began to revive in the second half of the 20th century. The aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of the history and current state of falconry in Hungary, with special emphasis on the species of birds of prey used in hunting, their health status, and the legal framework surrounding falconry. Based on falconry data from 2024, I present a current snapshot of the number of active falconers in Hungary (173 individuals), the registered birds of prey ($n = 671$ specimens), and their distribution by county. It was found that several previously popular raptor species have significantly declined, while the non-native Harris's hawk has become the second most commonly used falconry bird in the country. According to the data, the peregrine falcon is the most popular species, with 355 individuals (52.9%), followed by the Harris's hawk (19.3%), while the northern goshawk has dropped to third place (14.4%). In this thesis, I also evaluated the role of West Nile virus based on questionnaire responses, which may play a significant role in the future decline of the goshawk population. I referenced the relevant legal regulations that define the range of bird species that may be used in falconry, as well as the conditions for their acquisition and keeping—regulations which pose major challenges to falconry activity in Hungary and are central to the conflicts between conservation authorities and the falconry profession.

1. Bevezetés

Ha a solymászatot, mint korszakokat átívelő, már-már művészetnek mondható tevékenységet egy „definícióval” jellemeznünk kellene, akkor azt a következő formában tehetnénk meg: A solymászat, egy hagyományos vadászati mód, melynek során a solymász által idomított ragadozó madár szabadon repül, és a maga ösztönös viselkedése során vadat zsákmányol!

Természetesen ez a mesterség korántsem olyan egyszerű, hogy azt egyetlen rövid definíció keretei közé szoríthatnánk, hisz a fentebb leírtak csak a jéghegy csúcsát jelentik, a vadászatot, a solymászat valódi kiteljesedését, de nem mutat rá kellően sem az odáig vezető útra, sem pedig a solymászati tevékenységek jogi hátterére, amely mára Magyarországon kardinális kérdéssé vált. Hogy megértsük ennek az ősi vadászati módnak a létjogosultságát napjainkban, valamint hogy tisztán lássuk a hazai jogszabályok szövevényes rendszerét, mely igyekszik ellenőrizhető mederbe terelni azt, szakdolgozatomban szeretnék bepillantást nyújtani a hazai solymászat azon szegmenseibe, amelyek talán a laikust nem töltik el olyan érdeklődéssel, mint a nyulat űző héja, vagy a felhők közül alázuhanó vándorsólyom látványa, ám szerepük és fontosságuk kiemelkedő a szakma hazai fentmaradását és fejlődését tekintve, legyen az politika, avagy társadalmi megítélés kérdése. Mindemellett nem felejtethetjük a magyar solymászat, mint szellemi kulturális örökség által megtett utat sem, mely végig kísérte nemzetünket az Ázsiai sztyeppéktől egészen a Kárpát-medencéig, összefonódva a magyarság történelmével mind mitológiai, mind kulturális tekintetben.

A történelmi betekintés mellett különleges figyelmet szenteltem a szakmát napjainkban is befolyásoló, a két világégést követő teljes jogi és társadalmi átalakulásnak, mely először a solymászatot az árnyak közé taszította, ahol bár rejtve, de tovább élt. Az általunk ismert és napjainkban is működő hivatali berendezkedés alapjait ekkor fektették le (német mintára) hazánkban, mely azóta sok szempontból megújult, de kétségtelenül hozzájárult a magyar solymászat újjászületéséhez. Egyúttal az 1950-es évek szolgáltak alapul egy a napjainkban is fennálló konfliktusnak a solymászok és a természetvédelem között.

Példákkal igyekszem alátámasztani, hogy a solymászat napjainkban jelentős átalakuláson megy keresztül, kezdve a modern eszközök könnyű elérhetőségével (*Pl: GPS rendszerek, drónok, jeladók*), a társadalmi megítélésen át, egészen a jogszabályok átalakulásáig. A fentiek mellett igyekszem rávilágítani számos, a mai jogi szabályozást érintő kényes témára, úgymint a DNS vizsgálat, illetve tartási engedélyek hosszadalmas, és nehézkes folyamatára, valamint az idegen faunából származó ragadozómadarak solymász körökben zajló gyors térhódításának kérdéskörére, különösen a fiatalok körében. Bár az idegen faunából származó madarak létszámának hirtelen növekedését sokan rosszállónak nézik, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a globális és hazai klíma rohamos változása olyan betegségeknek és kórokozóknak adott új, meghódítható területeket, melyek az elmúlt időszakban alig fordultak elő hazánkban. Ezen tényállás ismerete elengedhetetlen, ha az új, solymászatra használt vagy használni kívánt fajokról szeretnénk értekezni. A fentebb leírtak szellemében tehát, objektív képet

szeretnék adni mindazon tényezőkről, amelyek nehezíthetik, avagy segíthetik a hazai solymászat fentmaradását úgy, hogy az fenntartható hagyományos vadászati mód maradjon. Ezek mellett fontosnak tartom, hogy munkámban rávilágítsak olyan konfliktusrendszerre, s annak okaira. Ez idő alatt igyekszem az objektivitásra törekedni, hiszen megfelelő helyzetképet csak úgy adhatok, ha elfogulatlanul vázolom fel mindkét, vagy bizonyos esetekben mindhárom oldal helyzetét. Bár magam is solymász vagyok, úgy gondolom lényeges, hogy az Olvasónak világosak legyenek a konzekvenciákat megelőző események is, nem csupán az aktuális helyzet, hisz a hiteles átnézeti kép a hazai solymászat kérdéskörében alkotható meg.

2. A magyar solymászat története és kronológiája

A solymászat, mint vadászati mód, legalább 4000 éves múltra tekint vissza, azonban egyes vélemények szerint a Szaúd-Arábiai neolitikus Al-Magar kultúra területén végzett feltárások során a solymászat korai gyakorlására (i.e. 6500–8000 körül) találtak bizonyítékokat. Szülőhazája így feltehetőleg Ázsia volt, ahol a nomád népek között terjedt el széles körben e sajátos vadászati mód. Őseink feltehetőleg az V. században az Ural hegységtől keletre lévő pusztákról hozták magukkal a Kárpát-medence területére. Ezt bizonyítja a honfoglalás kori sírban talált altaji sólyom csontváza is, amelyet Mártély határában fedeztek fel. Innen eredeztetik a turulmadarat is és annak kultuszát. A turul a magyarok szent állata volt egészen a XIII. századig, s ezen név és szimbólum szakrális jelentősége a mai napig fentmaradt mind eredetmondáinkban, mind egyéb kulturális vonatkozásokban (*pl: emlékművek*). A turul pontos faji hovatartozása a mai napig nem dönthető el teljes bizonyossággal. A mítoszokat alapul véve sokszor inkább sasnak gondolják, de a nyelvi bizonyítékok sólyomra engednek következtetni, ennek alapján a turul valószínűleg a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) vagy az altaji sólyom (*Falco cherrug altaicus*) lehetett. (BALKAY 1926, LELOVICH 1969, DUHAY, 2014).

„Etele (Attila) király címerén is, melyet tulajdon pajzsán szokott volt hordani, koronás fejű madár volt ábrázolva, melyet magyarul turulnak hívnak.”

KÉZAI SIMON (1283): *Gesta Hunnorum et Hungarorum*

Egyes történészek úgy tartják, hogy Európa nyugati területeire is a magyarságon keresztül érkezett meg ez a mesterség a nyugati hadjáratok során, így kezdte meg térhódítását Európában a solymászat tevékenysége. (BALKAY 1926, LELOVICH 1969, DUHAY, 2014). A X. században épült római Szent Sába templom egyik faragott domborművén a magyar népet egy lovas solymász testesíti meg.

Biztos információink vannak arról is, hogy a solymászat a magyarság letelepedését és keresztény hitre való áttérését követően is fontos szerepet töltött be a közéletben. Szent István uralma alatt a mesterségnek igen megbecsült helye volt a királyi udvarban, külön hivatás volt a fészekszedés, madár nevelés (*fiatal egyedek, fiókák esetében*), és a solymászat is. Maga Szent István is gyakorta járt vadászatokra, és ebben az időben a ragadozó madarakkal történő vadászat általánosan elterjedt volt a

nemesség körében, így az idomított ragadozómadaraknak komoly piaca volt közép Európában.

Az első fentmaradt valódi bizonyítékunk Álmos fejedelmet ábrázolja vadászat közben egy képes krónikában, amelyen a herceg sólymával varjút zsákmányol Csór váránál. (DUHAY 2014).

Ugyancsak szívesen hódolt a solymászat szenvedélyének III. Béla király, aki a Magyarországon átvonuló I. Frigyes német-római császárt (*Barbarossa Frigyes*) négynapos vadászzal és solymászattal vendégelte meg, seregeit pedig utánpótlással látta el. A Budavári palota közelében pedig külön épületet tartott fent solymászainak (ezt később a veszprémi püspöknek adományozta Nagy Lajos király). A solymászat nemes mestersége immár nem csupán élelemszerzési mód volt, hanem fontos diplomáciai kapcsolatokat teremtett meg birodalmak között. A növekvő kereslet az idomított ragadozómadarak iránt újabb lendületet adott a terjeszkedésnek. II. András uralkodása alatt egymás után jelentek meg a solymászok, és madarászok által alapított települések, melyek némelyike még ma is létezik pl: *Szokolya, Kerecsend, Madaras, Darócz*. A sólyomfészkeket rejtő sziklaparkányokról külön rendelkeztek, a helyet külön névvel illették, úgymint: *Sólymos, Sólyomkő*.

IV. Béla királysága alatt kezdett a mesterség egyfajta szervezett formát ölteni, az addig jellemző „rablógazdálkodást” igyekeztek intézményesíteni, és a természetből származó madarak forrását és mennyiségét ellenőrizni. A „sólyomszedést” is hivatalos feladatnak tekintették, csak az erre felhatalmazott végezhetette, ezután a fiatal madarat átadták a solymászok rendjének, akik az egyedtet felnevelték, majd betanították. Ez az új „piaci rés” lehetőséget adott a hozzáértő jobbágyoknak, hogy nemesi rangot szerezzenek maguknak. Példának okáért Nagy Lajos leveleiben bizonyítékokat találtak arra, hogy solymászként teljesített szolgálataikért az uralkodó a jobbágyait földhöz és nemesi ranghoz juttatta. A királyi udvarban külön ispán „comes falconarius” felelt a korai szervezet szabályos működéséért, feladatai közé tartozott a sólyomfészkek felkutatása és azok pontos feljegyzése. Természetesen egy ilyen berkekbe törő mesterség esetében elképzelhetetlen, hogy előbb utóbb az érdekek és érdekelték közé be ne gyűrűzzön a politika és a vallás. Az 1279-es Budai Zsinaton kijelentették, hogy „*kutyákkal vagy sólymokkal, akit vadászaton éretnek, bárkinek joga van ahhoz, hogy azokat tőle elvegye.*” Ez nyilvánvalóan nem a királyi és nemesi családok sarjaira, avagy az egyház szolgálaira vonatkozott. Ez idő tájt jelent meg szélesebb néprétegek körében a solymászati tevékenység. (DUHAY 2014).

1. ábra: Álmos herceg Csóránál
(Fotó: DUHAY 2014)

Itt fontosnak érzem megszakítani a történelmi áttekintést, és megjegyezni néhány fontos dolgot az előző bekezdésben taglaltakhoz. Az, amit ma solymászatként ismerünk el, az eddig felsorolt történelmi korokban korántsem ilyen formában fordult elő. A solymászok javarészt a sólyomalakúakat (*Falconiformes*) tartották értékes, érdemes és használható ragadozó madárnak, a vágómadárfélék (*Accipitridae*) jobbára csak kártékony fajoknak minősültek, így a héja, karvaly stb. még nem szerepelt a solymásmadarak között. Tehát amikor a fentebb említett tiltást olvassuk, úgy a „kutyákkal vagy sólymokkal” -t szó szerint kell értelmeznünk.

Ebből ered az a gúnynév is, mellyel a vágómadárfélékkel solymászó (javarészt jobbágyokat) illeték, az „*Austringer*”. Ezt a szót első ízben 1425-ben jegyezték fel és több nyelven is hasonlóan jelenik meg, pl. az angolban „*Ostringer*”, franciául pedig „*Ostricier*”-ként írták le, míg az „*Austringer*” a német megfelelője volt. Abban mindegyik megegyezik, hogy a latin *accipiter* szót alapul véve lekicsinylően hivatkozik a vágómadárfélékkel történő solymászatról. Erre több írásos bizonyítékot is találhatunk, főleg angol forrásokban. Remek példa erre HELEN MACDONALD (2014) „*H is for hawk*” (H mint héja) című könyvében a következő idézet:

„*A főrendű solymászokkal ellentétben az austringert, a héját és karvalyok magányos idomítóját igen kevésre becsülték. A mihaszna austringerek – tanácsolja a tizennegyedik századi normandiai Gace de la Bigne – ne lakozzanak a solymászok házában. Átkozottak ők az írás szerint, mert gyűlölik a társaságot, és egymagukban járnak mesterségük után. Ha ki torz embert lát, kinek talpa nagy, kecskellába hosszú és idomtalan, nyakát válla közé húzza és tartása görbedt, csúfondárosan azt mondhatja neki: nézd csak az austringert!*” (MACDONALD 2014).

Nemcsak személyeket ért negatív megkülönböztetés, akik vágómadárral vadásztak. A sólymokon túl semmilyen ragadozómadárnak nem tulajdonítottak különösebb értéket és jelentőséget. Ez a nézet évszázadokon keresztül fentmaradt, amiről szintén Helen MACDONALD (2014) könyvében olvashatunk: „*A hat évszázaddal későbbi könyvek a héjáról sem véleksenek kedvezőbben, mint a gazdájukról. „Nem érezhetünk – fejtegeti Blaine – ugyanolyan tiszteletet és csodálatot a héják, mint a sólymok iránt. A nevek, amiket adni szoktak nekik, ékesszólóan árulkodnak a jellemükről. A Vámpír, Jezabel, Svastika vagy éppen Mrs. Glasse remekül illik rájuk, egy sólyomra azonban aligha... - „Vérszomjas és galád” - írta kendőzetlen rosszallással egy tizenkilencedik századi solymász, Charles Hawkins Fisher őrnagy*” (MACDONALD 2014).

2. ábra: Héja karikatúra, MAVOSZ Ragadozómadár-védő és Solymász szakosztály. *Tájékoztató I.* Budapest: MAVOSZ 1972. 37.pp

Nos, az utóbb idézett véleményekről nehéz megállapítani milyen mértékben befolyásolta őket valamiféle csalódás az adott fajjal kapcsolatban, az azonban biztos, hogy a vágómadárfélékre aggatott sok negatív jelző az lassacskán elkopott. Mára a héja (*Accipiter gentilis*), a karvaly (*Accipiter nisus*), valamint a szirti sas (*Aquila chrysaetos*) széleskörben elterjedt és kedvelt solymászmadár, bár napjainkban ezt az előbbi két kistestű fajt jelentősen visszaszorítja a nyugat-nílusi láz néven ismert betegség. Ezen adatok részletes kifejtésére a 8. fejezetben keríték sort, most az előbb megkezdett felsorolás lezárásaként szeretném megemlíteni jelen korunk új mostoháját a Szalagos álölyvet (*Parabuteo unicinctus*). Bár látványos eredményeket érnek el vele, sokszor Európában a „harris hawker” magyarul „heriszpásztor” még mindig pejoratív jelzőként használatos.

A pillanatnyi állategészségügyi kitekintés után térjünk vissza hazánk neves uralkodóihoz, és a magyar solymászat történetében játszott szerepükhöz. Az biztosan elmondható, hogy szinte bármelyik királyunk, uralkodónk összefüggésbe hozható a solymászattal, ezért a továbbiakban csak olyan személyekre térek ki, akik komoly intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy a mesterség fejlődését és fennmaradását elősegítsék, avagy oly fontos személyekként hivatkozhatunk rájuk a magyar történelemben, hogy megemlítésük nem maradhat el!

Az Anjou uralkodók (I. Károly, I. „Nagy” Lajos, Mária, II. „Kis” Károly) regnálásának idején a solymászat az uralkodói fényűzés szimbólumává nőtte ki magát. Nagy pompával megrendezett lovas-vadászatokat tartottak és jellemző volt ezeken a vadászatokon a solymászok közti versengés, aminek során javarészt kócsagra engedték a madarakat, s aki elsőként ugratott lovával a sólyom által levágott kócsaghoz, az győzelmi trófeaként tűzhette a madár tollát kalapja mellé. Ezt a madárfajt ma fokozottan védett madárként és a hazai természetvédelem szimbólumaként tartjuk számon (LELOVICH 1969, DUHAY 2014).

A magyarság által talán egyik legkedveltebb és ismert király, Hunyadi Mátyás sem maradt adósa a solymászat szenvedélyének. Ha az előbb felsorolt intézkedéseken túl lehetséges volt a hazai solymászatot még magasztosabb szintre emelni, akkor azt Mátyás király minden bizonnyal meg is tette. Nemcsak a Hunyadiak áldoztak e nemes vadászati mód oltárán. Aragóniai Beatrix magyar királyné szintén nagy rajongója volt a solymászatnak, olyannyira, hogy egyes történetírók szerint Mátyás leánykérési ajándékként sólymokat vitt Itáliába, Beatrix királyné pedig apja udvarából Itáliai madarakat hozott ajándék gyanánt Buda várába (Egyes feltételezések szerint ezek Feldegg sólymok (*Falco biarmicus*) voltak, amelyek még ma is megtalálhatók az olasz félsziget szinte teljes területén, így nagyon is megalapozott e gondolat.) A királyi pár esküvőjére több országból is vadász-madarakat küldtek (pl. Oroszországból) valamint az erdélyi nemesek is madarakkal kedveskedtek. A leírások szerint Hunyadi Mátyás már fiatal korában igen erős madarász, vadász vénával rendelkezett:

„Mátyás gyermekkorából feljegyezték, hogy amikor Kolozsvárott iskolába járt az ifjú Kállayval, a tanár megdicsérté Kállay haladását, míg Mátyásról megjegyezte: „abból sohasem lesz jóra való ember, mert mindig madarászni jár (DUHAY 2004).

A solymászat ebben az időben kezdett csak igazán virágzásnak indulni hazánkban, hiszen Hunyadi Mátyás uralkodása után sem vesztett fényéből a nemesek körében. Úgyis fogalmazhatunk, hogy a XVI. században minden magára valamit adó nemes hódolt a solymászat szenvedélyének és szinte nem volt olyan udvar, ahol ne lett volna ragadozómadár solymász kézen. A magyar vadászmadaraknak világszerte elismert „pedigréje” volt, így a kereskedelem is fellendült. Hercegek és uralkodók utaztak hazánkba, hogy egy-egy értékes madárhoz jussanak. A legnépszerűbb és keresettebb vadászmadarunk a „felvidéki rárómadár” volt, ami ma kerecsensólyom (*Falco cherrug*) néven ismert (DUHAY 2014).

Írásos bizonyítékok alapján a XVIII. századig a magyar uralkodók, főurak, főnemesek kedvelt szórakozása volt a solymászat, ám ez a kijelentés nem csak hazánkra vonatkozik. Remek példa erre a kabasólyom (*Falco subbuteo*), amely Angliában a *Hobby falcon* nevet viseli, hisz apró termete és látványos gyors röpte különösen kedvelt fajjá tette az arisztokrácia solymászatért rajongó rétege körében. Ebből az is következik, hogy a történelemben talán ez volt az az időszak, amikor a solymászat, mint élelemszerzési mód, egyfajta átalakuláson ment keresztül és már inkább nemesi sportként tekintettek rá. Ha csak a kabasólyom esetét nézzük, a faj zömmel rovarokkal táplálkozik, s csak elvétve zsákmányol kisebb gerinceseket, (PÁTKAI 1947) így vadászmadárként komoly zsákmányt aligha ejthet vele a solymász.

A XVIII. század végétől a solymászat hazánkban „hanyatlásnak” indult, ám nem tűnt el. Annyi bizonyos, hogy az említett időszakban a feljegyzések és az elérhető adatok jelentősen megfogyatkoztak Európában. Természetesen ehhez a folyamathoz nagyban hozzájárult a lőpor és a tűzfegyverek széleskörű elterjedése is, ami kétségkívül alapjaiban formálta át az addig használt vadászati eszközök tárházát, s így a madárral, és egyéb ragadozóval történő zsákmányszerzés a költségesség, időigényesség és kis hatékonyság okán, némiképp háttérbe szorult. A köznép számára a vadászat továbbra is tiltott volt, természetesen a fegyvertartás úgyszintén. Persze ez nem gátolta meg őket abban, hogy vadásszanak. A solymászat lehetővé tette, hogy a jobbágyság visszafogottan ugyan, de mégis zsákmányolhatott ellátva magát a szükséges élelemmel. El kell fogadnunk a tényt tehát, hogy bár az arisztokrácia köreiből valamelyest kikopott ez a szenvedély, a köznép továbbra is solymászott, csak ezen személyekről és eseményekről nem készültek részletes leírások, nem jegyezték fel sikeres pedzéseiket udvari írnokok. Ők csak „astringerek” voltak, rang nélküli, névtelen rétjáró vadászok, akik generációkon át őrizték a solymászat mesterségének ősi ismereteit.

A solymászat tehát háttérbe szorult, de továbbra is fentmaradt. Az 1900-as évek elejéről származó írásos emlékek alapján például Odescalchi Jenő Zoárd herceg 8 vándorsólymot és 2 angol solymászt hozat birtokára, Eustace Radclyffe őrnaggyal való kapcsolatait felhasználva. A két angol solymász korábban Radclyffe őrnagy alkalmazásában állt. Az angol solymászok 1901. november 6-án érkeztek meg a tuzséri birtokra.

Odescalchi Jenő Zoárd 1901. novemberében kezdett solymászni a tuzséri birtokon a két angol solymász segítségével. A herceg, hogy fiatal madarakhoz jusson, megbízta

Richard Bestet, - akit a tuzséri birtokán professzionális solymászként alkalmazott - hogy egy helyi férfi segítségével fiókákat gyűjtsenek az Ung és Munkács környéki hegyekből. A fiatal madarakat a „vadröpítés” során, mely egy máig alkalmazott módszer, ennek során a fiókák egy fészekládjába kerülnek, a solymász adott időpontban (általában reggel és este) élelmet ad a madaraknak, és ezzel a madarak életébe történő az emberi beavatkozás meg is szűnik. A herceg által megbízott Richard Best madarai 6 hetes korukra röpképesé válnak, és elhagyták a „fészket”. A madarak így szinte teljesen természetes környezetben nőttek fel, a vadrepítés végére pedig kiváló izomzattal rendelkeztek. Amennyiben a solymászok úgy ítélték meg, hogy a madarak „készek”, a madarakat befogták, s ekkor kezdődhetett meg a vadászatra történő idomításuk. 1902-ben Richard Best visszament Angliába, a tuzséri birtokon Fred Lightfoot angol solymász maradt a herceg szolgálatában.

Herceg Odescalchi Jenő Zoárd fáradozásai nem maradtak eredmény nélkül, így 1903 júliusára az Osztrák-Magyar Monarchiában újra ébredezni látszott a solymászat szenvedélye. Július 15-én a tuzséri Lónyay kastélynál solymász-vadászatot rendeztek, 16 madárral. A vadászaton részt vett: Odescalchi Zoárd herceg, a hercegné, Richard Best fősolymász, valamint további magyar, cseh, és horvát nemesek (BOGYAI 2020, BILLEGE 2025).

Fellobbant a régi láng, azonban nem azzal az erővel, mint annak idején. A solymászat, bár mint vadászati mód továbbra is a legnemesebbek közé sorolandó, ekkorra a hercegek, főurak, tábornokok tekintélyének fokozását szolgálta. Természetesen azok a solymászok, akik továbbra is névtelen úttörőkként szerepelnek a történelemben, ezt korántsem így gondolták, nem is az ő áldozatukat hivatott

3. ábra: Solymászok madaraikkal, a Horthy Miklós kormányzó által meghívott III. Viktor Emanuel olasz király solymászatán (BOGYAI 2020)

megkérdőjelezni ezen kijelentés. Hadd említsek egy remek példát, mely alátámasztja ezt. Az 1931-es esztendőben Magyarország kormányzója Horthy Miklós. Az augusztusi filmhíradó beszámol róla, amint megtekinti a solymászokat és madaraikat, majd lóháton kíséri őket egy vadászaton. A híradóban a pedzési kísérletekről is beszámoltak.

„A diplomácia is felfedezi és felhasználja ezt a lehetőséget. Viktor Emmanuel olasz király és szíami uralkodó pár is részt vesz a tiszteletükre

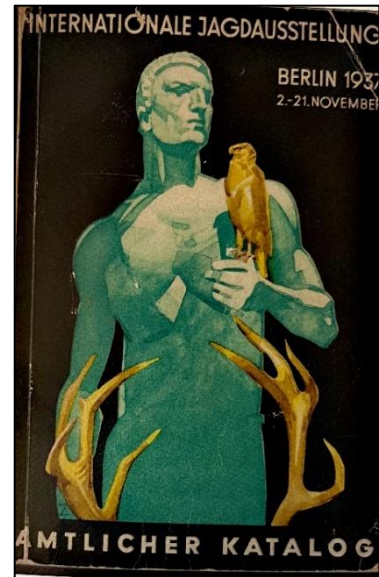
rendezett gödöllői és gödi udvari solymászatokon. Mint kiemelkedő diplomáciai eseményről, a filmhíradó beszámol III. Viktor Emánuel 1937 májusi solymászatáról, amelyen a kormányzó is részt vett” (BOGYAI 2020).

A II. világháború éveiben az európai solymászat ismét visszaszorult, ahogy sok más, nem a hadiipar érdekeit szolgáló tevékenység is. A háborút megelőző években

került megrendezésre az 1937-es Nemzetközi Vadászati Világkiállítás Németországban (4. ábra), mely ekkorra már az NSDAP irányítása alatt állt. A harmadik birodalom vezető politikusai – köztük Hermann Göring – nagy érdeklődéssel fordultak a solymászat felé, a nemzeti identitás és az ősi tradíciók megőrzése pedig szorosan összekapcsolódott a náci ideológiával (KUNO 2022).

„A német solymászok talán még ötvenen sem voltak, de a solymászat szimbolikája elevenen élt a Birodalomban. A kiállítási katalógus címlapján öklén aranyszínű héjával egy stilizált, ruhátlan Übermensch volt látható. A nemzeti solymászszövetség, a Deutscher Falkenorden állami támogatásban részesült, és a riddaghauseni erdőben nem sokkal korábban nyílt meg a hatalmas, részben fából épült, állami solymászati központ... A világraszóló berlini rendezvényen csak két országnak volt külön solymászati kiállítása. Az első helyezést a németek nyerték, a Brit Solymászklub a másodikat” (MACDONALD 2014).

Felmerülhet a jogos kérdés, mi köze van a Deutscher Falkenordennek a magyar solymászatához? A válasz erre mindösszesen egy név: Renz Waller, a DFO elnöke, a Reichsfalkenhof tervezője, a neves természetfestő, aki megszervezte a solymászat állami támogatását Németországban, és akit sokan a mai európai solymászat egyik „atyjának” tartanak. A háborút követően Renz tovább tevékenykedett úgy solymászként, mint festőként. Kiemelt sikereként említhetjük, hogy Renz Waller tenyésztett elsőként sikeresen vándorsólymot (JOURNAL OF RAPTOR RESEARCH 1967)!

4. ábra: Nemzetközi vadászkiállítás poszttere, 1937. (KUNO 2022)

5. ábra Az ss solymászbirtok a buchenwaldi koncentrációs táborban (KUNO 2022)

Sokan a Magyar Solymász Egyesület tagjai közül találkozhattak vele, például az 1969-es Brit Nemzetközi Solymásztalálkozón (MACDONALD 2014, BOGYAI 2020). A második világháború idejére a solymászat egész Európában háttérbe kényszerült, (LELOVICH 1969) azonban mikor a harcok véget értek, ismét összegyűltek a solymászok hazánkban

és már 1945-ben megalapították a Magyar Solymász Vadásztársaságot, amelyet aztán 1946. augusztus 13-án újraalakítottak. A sok itt felsorakozó nagy név közül kiragadnám Kittenberger Kálmán nevét, aki solymász rovatot indított az általa szerkesztett vadász újságban, ahol többek között a Magyar Solymász Vadásztársaság elnökének, Bástyai Lórántnak is jelentek meg cikkei. A szervezet 1947-ben megszűnt, így a solymászat hazánkban árván, érdekképviselő nélkül maradt, ám még ugyanebben az évben Fegyverneken megalakult a MALLERD Ragadozómadár Kísérleti Telep. Ez 1948-ban Bástyai Lóránt vezetésével Gödöllőre települt át. Itt elsősorban olyan képzések folytak, amelyek a vadászokat segítették a terepi fajmeghatározásban. A terepet 1951-ben megszüntették (DUHAY 2014, BOGYAI 2020).

1953-tól indult meg a halastavak biológiai védelme. E munka során ragadozómadarakkal tartották távol a halaktól a különböző gázlómadarakat, kormoránokat. Bár a solymászat újra életre kelni látszott hazánkban, új szelek fújtak Európában. Az 1956-os évben ugyan a solymászat már nem csak úri hóbortnak számított, de az ekkor zajló országos események politikai következményei elől semmi sem menekülhetett, így a magyar solymászat sem (LELOVICH 1969). A solymásztelepeket bezárták, a hivatásos solymászok madarai a budapesti állatkertbe kerültek, ők maguk pedig beletörődtek a megváltoztathatatlanba. 1956-ban még egy elkeseredett kísérletet tettek a solymászok, összehívtak egy újjáalakuló gyűlést, ahol Bástyai Lórántot választották meg elnöküknek, azonban a hazai solymászat „gerincét” adó telepek már megszűntek, így a szakosztály felmorzsolódott. *„Miután Bástyai Angliába távozott és Lelovichot gyűjtőtáborba zárták, a szervezett, legális solymászat sorsa végképp megpecsételődött...”* (BOGYAI 2020).

3.A solymászat feltámadása 1956-után

Az 1956-os forradalom leverése után a solymászat helyzete jelentősen megváltozott Magyarországon. Az 1945 utáni szocialista rendszer már korábban is korlátozta és megbélyegezte a hagyományos vadászati formákat, ezáltal a solymászatot is egyre inkább háttérbe szorította. Az 1956-os eseményeket követően a kommunista rezsim hisztérikus politikai erőfitogtatása pedig teljesen felszámolta a „főúri világ” maradványait, fokozott ellenőrzés alá vonva, avagy feloszlatta a különböző egyesületeket és társadalmi szervezeteket. Remek példa erre az 1951-ben alapított MAVOSZ Solymász Szakosztály, melyet 1957-ben politikai nyomás hatására oszlattak fel (LELOVICH 1969, DUHAY 2014, BOGYAI 2020).

A forradalom leverése után az állam, ha lehetett még szigorúbb szabályozás alá vonta a hagyományos vadászati módokat és velük együtt a solymászatot is, melyet hosszú időre tiltott tevékenységgé nyilvánították. ennek oka részben az, hogy már régen is főúri hóbortként tartották számon, később pedig az arisztokrácia, az értelmiség kedvelt sportjává vált, s a szocialista rezsim nem titkolt célja volt a „múltat végképp eltörölni”. Hazánk sokáig a solymászat fellegvárának számított Európában. Az új rezsim azonban olyan elszántsággal fojtotta el a vadászati-kultúra utolsó szárba szökni vágyó magvait is, hogy az 1956-os forradalom után rövid ideig nem is volt szervezett

solymászat Magyarországon. „Úgy látszott, hogy a magyar solymászat ismét méltó régi nagy hírére. Azonban a politika hatását nem lehetett kiküszöbölni. Könyveiben Lelovich is azon kesereg, hogy származása miatt mindenben akadályozzák, De hasonló, vagy rosszabb sorsa jutottak egykori főnemesek, földbirtokosok, katonatisztek, a régi rendszer különböző szintű vezetői. Azután jött 1956, és a szele még a solymásztelepeket is eltörölte. A hivatásos solymászok madaraikat a Budapesti Állatkertben helyezték el, maguk pedig más polgári foglalkozás után néztek. 1956-ban a solymászok összehívtak egy újjáalakuló gyűlést, ahol Bástyait választották meg elnöknek, Fintha Józsefet solymászmesternek, és Borbély Istvánt titkárnak. Azonban minden megváltozott, a profi solymászatot biztosító telepek megszűntek, az itt dolgozó solymászok legfőbb gondja az volt, hogy új megélhetés után nézzenek. A szakosztály lassan kezdett szétmorzsolódní. Miután Bástyai Angliába távozott, és Lelovichot gyűjtőtáborba zárták, a szervezett, legális solymászat sorsa végképp megpecsételődött, hiszen elképzelni se lehetett, hogy egy olyan szervezet tovább működjön, amelynek a vezetője „disszidált” -, mely akkor a legsúlyosabb bűnnek, hazaárulásnak számított- a másik ikonikus alakját pedig gyűjtőtáborba zárták. Ettől kezdve megtűrtből nemkívánatossá vált. A solymászok, hogy állásukat megtarthassák, letagadták, elhallgatták solymász múltjukat, néhányan- talán maguk védelme érdekében, vagy zsarolásra, „utasításra” - a solymászat ellenzőivé váltak” (BOGYAI 2020).

A magyar solymászat valódi újjáéledése csak az 1980-as években kezdődött meg, amikor enyhült a politikai nyomás és már a vasfüggöny is „rozsdásodni kezdett”. Ez idő tájt hazánkban egyre nagyobb figyelmet kapott a természeti értékek védelme. 1996.06.29-én az MME Solymász Szakosztálya kivált a Madártani Egyesület kötelékéből, és Magyar Solymász Egyesületként folytatta pályafutását.

Azóta a solymászat reneszánszát éli Magyarországon és ma már törvényileg szabályozott keretek között űzhető hagyományos vadászati mód (DUHAY 2014). Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ne lett volna solymász az országban 1956-után, aki dacolva az új rezsimmel, mégis madarat nevelt, erdőn mezőn barangolt. Ez azonban inkább a fiatalokra, az eljövendő generációra volt jellemző, hiszen nekik még nem kellett a család napi betevőjéért dolgozniuk, nem féltették annyira állásaikat, hogy emiatt lemondjanak a solymászat szenvedélyéről. Az országban itt is ott is megjelentek a solymászat vadhajtasai, a politikai helyzet azonban koránt sem kedvezett nekik. A régi „nagy nevek” közül is fentmaradt pár, aki később tovább örökölhette tudását az eljövendő generációra, név szerint Virágh Árpád és későbbi szabadulása után Lelovich György is egyengette az új nemzedék meglehetősen rögös útját. „És itt kell megemlítenem egy nemrég ismertté vált, eddig nem publikált emléket. 1950-ben Sopronba települt az Erdészeti és Faipari Technikum, melynek 1950-80 között dr. Tuskó László volt az igazgatója. Az iskola a Szent György utcai római katolikus kolostorba, a kollégium a Lackner utcában lévő bírósági épületbe költözött. 1957-ben kapott engedélyt Fibrás Oszkár, a kollégium vezetője egy solymász szakkör létrehozására. A szakkör mintegy húsz főből állt, tudásukat Bástyai Lóránt, „Vadmadárból vadászmadár” című- rongyosra olvasott- könyvéből merítették. Madaraikat a megfelelő

védelmet nyújtó régi „akasztó udvarban” helyezték el, főként vércsét tanítottak... A szakkör 1959-ig működött...” (BOGYAI 2020).

Hazánkban a solymászat – bár nem úgy ahogy eddig – mégis tovább élt. Az egyik ilyen pezsgő közösség Debrecen környékén működött, és a ragadozómadarak meglehetősen diverz arzenáljával pedzhettek, hála a Nagyerdő és a környező területek vadőrének, aki – Bogyai Frigyes feljegyzései szerint – engedélyezte a vadászatot. A vadászatok alkalmával azonban, a jellemző szemléletmód az volt, hogy azzal vadásztak, ami volt, és arra, amire lehetett. Így az is előfordult, hogy egy vadászat alkalmával karvalyt, héját és kabasólymot is repítettek. A solymászat kérdése egyfajta szűrkezőnává változott. Az 1950-es '60-as években a debreceni solymászok virágkorukat élték, elzárva a világtól, olyan vadászati lehetőségekkel, amelyre még napjainkban is bármely solymász elégedetten biccentene. A debreceni solymászokhoz hasonló „baráti társaságokból” több is megjelent az ország területén (BOGYAI 2020). Ezek a társaságok hatottak igazán a jelenlegi solymász-társadalmi berendezkedésre., Dr. Aradi János elnöksége alatt alakult át az addig bevett titkári irányítás elnöki berendezkedésre (DUHAY 2014), melyben az központi irányítást felváltotta egyfajta baráti társaságok alkotta szervezet, elindítva ezzel a magyar solymászat történetében egy máig is érzékelhető új hullámot.

Az 1960-as évek végére a solymászattal szembe helyezkedő közvélemény is átalakulásnak indult. Miután a telepek továbbra sem „üzemeltek” a solymászok kénytelenek voltak a természetből beszerezni madaraikat, s mivel ezekben az időkben (ahogy sajnos hazánkban sok esetben még most is ez a szemlélet) a „kampóscsőrűek” irtandó, kártékony tényezőkként voltak számontartva, a természetvédelem pedig még gyermekcipőben járt Magyarországon, gyakran előfordult, hogy a solymászok az általuk fellelt fészkekből, vagy egyéb forrásokból „intézték” a madárbeszerzést. (LELOVICH 1969). Továbbá nem volt túl nehéz feladat tudomást szerezni egy-egy héjáról, sólyomról, vagy éppen karvalyról, amely a galambászok madarait tizedelte. Egy ügyeskező solymász könnyűszerrel lépre csalhatta a könnyű zsákmányra vágó, óvatlan ragadozót. Míg hazánkban be nem tiltották a természetből befogott héja solymászati alkalmazását, erre gyakorta akadtak példák. A '60-as évekből egy konkrét esetet is említhetünk, mikor is Székely Attila hivatásos vadász a Budapesti Domonkos templom keresztjéről hurokkal fogott el egy vándorsólymot, a galambászok és gazdák nagy öröme, akik megszabadultak a kártevőtől, a solymász pedig egy kiváló ragadozómadárral térhetett haza. Változni látszott tehát a megítélés, s így néhány solymász ismét munkát kaphatott madaraival. Aradi János például az 1960-as években Kerecsensólyommal és héjával tevékenykedett a Biharurgai Halgazdaságban, az akkori viszonylatokhoz képest igen komoly bérezés mellett, mely naponta 80 forintot, és munkanapokon ebédet jelentett (BOGYAI 2020).

Egy-egy jó lehetőség, egy jó vadászterület, mágnesként vonzotta a solymászokat. Magyarország ekkori szervezetlenségében a közösség egy komoly kapcsolati rendszert is jelentett, melyen keresztül az információk viszonylag gyorsan áramlottak. Veszprémben például, az állatkert igazgatójának, Kasza Lászlónak köszönhetően

hosszú időn át üzemlehetett egy solymászcsoporthoz, élvezve az állatkert által nyújtott biztonságos lehetőségeket. Az itteni solymász-közösség fennmaradása olyannyira biztosított volt ezáltal, hogy a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal támogatásával kosztümös bemutatókon is szerepet vállaltak Nagyvázszyban, így reprezentálva a solymászatot, mint szellemi és kulturális örökséget az egész magyar nemzet számára. Rá két évre, 1962-ben megalakították a Váci Hermann Ottó Solymász Klubot, ezt követően 1963-ban pedig a Kiskunfélegyházi Magyar László Solymász Klubot (DUHAY 2014).

Látszólag a solymászat kérdésköre megoldódni látszott hazánkban, azonban nem tekinthetünk el az 1960-as évek politikai viszonyaitól. Mindemelett fontos megemlíteni, hogy hazánkban a ragadozómadarak létszáma drasztikusan csökkenő tendenciát mutatott, melyért a madártani szakemberek a solymászokat okolták. Ettől kezdve a hatóságok és szakemberek elítélték a solymászat reprezentálását, káros propagandának tekintve azt, nézőpontjuk szerint a solymászoknak fel kell oszlatni szervezeteiket, s majd magánszemélyként folyamodhatnak esetleges engedélyekért. Végül a hatóságok felszólították a szervezetek vezetőit a csoportok feloszlására, ezzel párhuzamosan a hatóságok felszólították a művelődési házakat, hogy ne biztosítsanak lehetőséget a solymászoknak, valamint a sajtóból is eltávolították az összes solymászattal kapcsolatos cikket. A később nyilvánosságra került jelentésekből kiderült, hogy a rezsím fő problémája az volt, hogy a szervezet felügyelet nélkül működött.

1964-ben mindkét solymászklub feloszlott, ám nem sokkal ezután a régi tagokat alakuló ülésre invitálta az új szervezet, aminek elnöke dr. Janisch Miklós lett. Az új elnök első között hozzálátott a solymászok adatainak és madár igényeinek bekéréséhez, azonban a szervezet hivatalos működését sosem kezdte meg. A régi klub tagjai felismerték a helyzetet, miszerint szervezeteik nélkül nem tudják megvédeni érdekeiket, így 1965-ben Leányfalun megalapult a Hungária Solymász Klub, mely bár hangzatos címet viselt, a sok egyéb törekvéshez hasonlóan rövid életűnek bizonyult, mivel a solymászat gyakorlásához szükséges jogszabályi háttér továbbra sem volt tisztázott (DUHAY 2014, BOGYAI 2020). A szervezet pozitív megítélését azonban biztosította, hogy jó kapcsolatot tartott fent a MAVOSZ-al és a MÉM-el. Ettől függetlenül tény, hogy a hazai solymászat hivatalos mederbe terelése több akadályba ütközött, melyeket a szervezet tagjai eleinte nem vettek számításba. Az újfajta intenzív vadgazdálkodási mintába a solymászat sehogy sem illeszkedett be, valamint sok solymász ekkor még nem töltötte be a 18. életévét, így a vadászathoz jogilag előírt fegyvertartási követelményekkel sem rendelkeztek.

A konfliktus egyik fő gócpontja, ahogy napjainkban is, a természetvédelem oldalán jelent meg. Nézőpontjuk, miszerint a ragadozómadarak drasztikus állománycsökkenése a solymászok létszámának emelkedésére vezethető vissza. A városi környezetben járó madarászok ellen igen erős ellenszenv alakult ki, valamint szárnyra kelt a hír, hogy Magyarországról kerecsensólymokat csempésznek a nyugati országokba, melyről az Országos Természetvédelmi Hatóság elnöke élő adásban

nyilatkozta a televízióban, állítása szerint egy kerecsentojásért cserébe autót is kaphatott egy sikeres csempész.

BOGYAI (2020) könyvében ezekre az állításokra városi pletykaként hivatkozik, továbbá felelősként nevezi meg azokat a solymászokat, akik felléptek a kihágások és a jó társadalmi megítélés lerombolása ellen, miszerint: „Jó szokás szerint, hogy a hatóságoknál jó pontot szerezzenek, rendszeresen jártak a természetvédelmi hatóságokhoz egymást befekettíteni, maguk számára vélt előnyöket szerezni. Ez alól a „nagyok” se voltak kivételek. A XX. századi magyar ragadozómadár-védelmet bemutató szakmai feldolgozás is hivatkozik egy ilyen feljelentésre. Sőt, Lelovich a Solymászat enciklopédiájában az új nemzedéket városi huligánoknak, tolvajoknak, feltűnési viselkedésben szenvedőknek írja le (pont ő, aki mindent megtett, hogy solymásztudását országnak-világnak megmutathassa). Patay László is arról elmélkedik írásaiban, hogy a városi solymászatnak nincs létjogosultsága, csak a Bástyai és Lelovich által felelevenített klasszikus solymászatnak. Írásai becsmérelték, lejáratták az ifjú solymász nemzedéket...” (6. ábra).

6. ábra: Solymászok a határban (BOGYAI 2020)

Bár valóban adódtak oly példák, mely a solymászok egymás iránt viseltetett rosszindulatát támasztják alá, felmerülhet bennünk a jogos kérdés, miszerint amennyiben a magyar solymászat szülőatyái írásaikban elítélik a kibontakozni látszó új irányt, úgy biztos jó irányt vettek-e az ifjú titánok, (LELOVICH 1969) mikor törvénytelen úton járva a „kertek alatt” solymásztak kétes eredetű madaraikkal, szedett-vedett viseletben, esetleges kihágásaikkal lerombolva azt az ingatag kártyavárat, amelyet Lelovich és kortársai sok munkával építettek, vigyáztak (7. ábra).

Meg kell említenünk, hogy a rendezetlen állapotok ellenére azok a solymászok, akik megkísérelték az együttműködést, (Lelovich György és Kálló Ferenc) mégis kijutottak Koppenhágába a vadászati világkiállításra, mint a magyar solymászat képviselői, ahol kerecsen- és vándorsólyommal tartottak solymászbemutatókat (BOGYAI 2020). Ezt az eredményt a jogilag rendezetlen háttérű „fél-legális” szervezetek csak jóval később, 1969-re érték el... Botorság lenne a solymászat megítélésének leromlásáért pusztán őket vagy bárki olyat okolni, aki szót mert emelni az ellenőrizhetetlen ragadozómadár tartás és ezáltal az orvvadászat ellen, hiszen nem születnek ilyen szóbeszéddek, ha az alanyok nem adnak rá okot.

14 --

Ekkor igen szép pedzések születtek, és sokan megtanulták megbecsülni: a sólyomfélét. Az első gén és vadludcsapatok szériapedzése után, még régi sólymászunk: Bástyai Loránt se akarta elhinni, hogy ezeket az elfogásait vagy pedzéseit ezen nagytestű madaraknak nem sólyompár, vagy még több sólyon fogja össze, mint azt a középkori ábrázolásokon láthatjuk, hanem szimpla, vagyis egyedül dolgozó sólymok, akár vándor vagy kerecsensólyon, fogták ezeket a nagy madarakat, mégpedig élve és épen. Az Oháti Sólyomtelep nyomán, újabb sólyomtelepek keletkeztek az állami gazdaságok területein. Konkrétan: a Tiszasülyi Áll. Gazdaságban, a Bónhalmai Áll. Gazdaságban, a Nagykunsági Állami Gazdaság, Göröngyös nevű területén, a Kiskunsági Áll. Gazdaság apajpusztai üzemegységében, s a Pankotai Állami Gazdaság területein. Az 1956 évi események után, sorra felszámolták a lovassólymász telepeket. Legtovább még az apajpusztai létezett csaknem 1958-ig, melynek vezetője: Pinta József solymászmester volt. 1957 végén még a MVMOSZ Solymász Szakosztályát is végleg felszámolták. Ennek oka az volt, hogy sólymászoknak tartott fiatal és idősebb egyőnek, megrohanni a nemessólymok még létező fészkeit, azokat egy szűlig kipucolva teljesen kifosztogatták s a kiszedett fiokákat pedig gazdag külföldieknek adták el, hogy így pénzhez jutva, kiutazhassanak s képviseljék a magyar solymászatot a nyugateurópai világtalálkozókon. Ehhez kapták a devizát lopkodásuk jutalmáért a külföldiektől. Ez így volt valóban. De

azon jogon, hogy néhány solymász ezt a solymászkodást csinálta, éppen úgy nem lett volna szabad felosztani a solymász érdekképviselőket, mint ahogy a vadászatot sem szüntetik meg egy két önmagáról megfélemlített puskás vadászása miatt. Ez a felosztás, csak olaj volt a tüzre. Mert annál inkább fosztogatták a még meglévő vándor és kerecsenfészkeket ezek a huligánok és más egzisztenciátlan egyének. Sőt mi több: KISZ-beli és egyes kulturális házak támogatása alatt az u.n. zug solymászegyletek alakultak, mi- ket és a fészkekfosztókat üldözni: elfelejtettek. Néhány betévedt tagtól eltekintve, sok selejt és rovattnakult ember gyülekezett ezen zugegyletek keretein belül. Ezek voltak Pesten, a Hermann Ottó Solymászklub, és Kiskunfélegyházán, a Magyar Búzló solymász egyesület. Tavaszunkint bucsujárás volt a még lakott solymászfészkek körül, sőt ezek a "Solymások" még csülökre is mentek egyes fészkek kifosztásának sikere érdekében. Ezek az egzisztenciátlan nagyjából kiskorú sihederek, ártás károkat csináltak ritka madarainkban. Így megenliten, hogy a Magyar Búzló Klubnak még telepe is volt egy elhagyott tanyán, ahol 16 héja, uhu, kerecsen és parlagisas pusztult el gyorsan, egy pestistől el- hullott tyúk megetetése miatt. Miután elfogytak a szabadon köl- tő madarak, így a Fővárosi Állatkert kifosztása után próbálták beszerezni vadászmadár szükségletüket. Ellopták a ZOO két fi- atal vándorsolymát, se helyette két kerecsent tettek helyükbe.

7.a. ábra: Lelovich György nyilatkozik az ifjúságról (LELOVICH 1969)

15 -

Egyes szerszámokkal vágdolták ki a ketrecek falait és mada- raiknak lopdostak értékes fajgalembokat, diszfácónokat, sőt még a ritka törpesas fiokát is kilopták, mit azután a ren- rőrség egy köbányai avatás ház pincéjében talált meg, még- pedig egy sütőteknővel leborítva. Végül is az Állatkert Ma- drosztályának vezetője: dr. Fodor Tamás puskával ült lesbe s elfogva néhány solymásznak nevezett huligánt, vetett vé- get a szabad lopkodásnak. Még sorolhatnám oldalszám ezt a szomorú listát, ahol sokan már a huligán és solymász közé egyenlősdí jeletk tettek. Ebből a rejtőzködésből is baj lett később. Mert amikor a nyugati egyletek és a CIO nevű vadá- szati védegylet vezetője, külföldiek solymásztatása tárgyá- ban tárgyalni jött a MAVID-hoz, jóformán szóba se álltak velük, mert hiszen nálunk, különösen a fiatalabb hivatalno- kok a solymásokat egytől egyig csak huligánoknak képzel- ték. Bár a vadászok közt is akad néhány megtévedt vadászó egyén, de ezért a vadászaink társadalmát mégsem képzelte senki sem a bűnözők társadalmának. Sok jószándéku ember pró- bálta újrászervezni a széthullott s kiveszett tekintélyű solymászatot, de ez a szép törekvő, mindenkit megtört a ha- tóságok, egy jobb ügyhöz méltó, következetes és szívós el- lenállásán. Végre sok utóujrás után újra szervezték a MA- VOSZ keretében a solymászegyletet, miszerint ha valaki solymász kíván lenni, az köteles előbb puskás tagnak egy va-

7.b. ábra: Lelovich György nyilatkozik az ifjúságról (LELOVICH 1969)

dísztagokba beiratkozni, s közben a vadászatok alatt a puská helyett joga van madárral vadászni. A baj ott volt, hogy habár a jelentkező tagok nagykorúak, sőt fehér puskával rendelkezők voltak is, de az 50 jelentkezőből, minősége csak 14 kaphatott fegyverengedélyt a BM. hatóságai kapcsán, ami kevés volt egy egyesület létezéséhez. Itt előbb dr. Tusnádi Győző lett az elnök, s én mint szaktanácsadó működtem mellette. De ez sem ment. Végül is Sok huzavona után alakult meg a Természet és Környezetvédelmi Hivatal kebelében, ennek egyik osztálya a Magyar Madártani Egyesület Solymász Szakosztálya néven működő tömörülésünk. Ez a mai napig már szép eredményt mutat fel a szervezés terén. Előbb csak 50, s ma már 70 tag lehet, kiknek két vadászterülete van, Pusztavacs és Albertirsa határaitban. Tagok csak büntetlen előéletű és nagykorú személyek lehetnek, s vadászmadárként: csak héját vagy karvalyt lehet tartani. Sást és nemessolymot, csak külön engedélyre lehet tartani. Mindenki köteles letenni a vadászvizsgát. Honnan kivételt képeznek kik vadászokként azt előbb már letették. Bizottság előtt kell letenni a solymászvizsgát, kiváltani a vadászjegyet, mit vezetőségünk mindenkinek kivált, aki tag. S ezután szabadon lehet solymászni a saját solymászterületeken, s ott, ahová meghívást kapnak, mint vendégvadászok, madaraikkal.

7.c. ábra: Lelovich György nyilatkozik az ifjúságról (LELOVICH 1969)

Összeomlott a kártyavár, a solymászat megítélése mind a közemberek, mind a hatóságok körében egyre romlott, s ezt solymászbemutatókkal vagy közszereplésekkel visszafordítani már nem lehetett. A hatóságok és solymászok között fennálló macska-egér harcnak egy időre a nemzetközi solymásztalálkozó szervezése vetett véget, hiszen az országot reprezentálni kell, amit nem írhatott felül a belviszály. A Hungária Solymász Klub által levezényelt tárgyalások alapvetően a vadászterület-kijelöléséről szóltak. A természetvédelmi hatóság hajlott a kompromisszumokra, így a solymászok tervezeteket, javaslatokat is benyújthattak a MAVOSZ felé. A tárgyalások sikeresnek bizonyultak, így 1967-ben a 112.130/1967 MÉM átirat alapján engedélyezték a solymászatot (8. ábra).

MAGYAR VADÁSZOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
Szervezeti és Propaganda Osztály
492/1/126b.

Handwritten: 1967. március 10. 1967. március 10. 1967. március 10.

ELŐTERJESZTÉS

Solymász Szakosztály megalakítására.

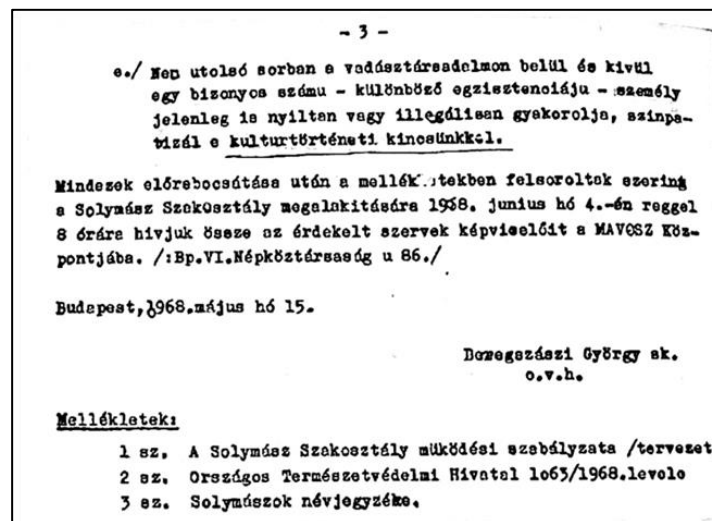
Az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy nem lett figyelembe véve a vadászati kultúra, a vadász történelem olyan fontos hagyománya, mint a solymászat.

Fentiok alapján a szakosztály megalakítását szükségesnek tartjuk, mert:

- a./ A MÉM fent. hivatkozott átirata előírja.
- b./ Az Országos Természetvédelmi Hivatal természetvédelmi érdekei megkívánják.
- c./ A Vadászati Világkiállítás Sport Bizottságának rendezvénytervei szükségessé teszik.
- d./ Nemzetközi vonatkozásban a téren rendszeres megkezesések vannak és ezek kellő összerfogása indokolja.

-/-

8a. ábra: A szakosztály létrejötte (BOGYAI 2020)

8b. ábra: A szakosztály létrejötte (BOGYAI 2020)

Érdekes továbbá megemlítenünk, hogy amikor Beregszászi György előterjesztette az átiratot, egyúttal megfogalmazta a hatóságok, továbbra is igen negatív véleményét a solymászatot illetően, miszerint: „*Nem utolsó sorban a vadásztársadalmon belül és kívül egy bizonyos számú-különböző egzisztenciájú személy jelenleg is nyíltan vagy illegálisan gyakorolja, szimpatizál e kultúrtörténeti kincsünkkel.*” (BOGYAI 2020)

Végül az Országos Természetvédelmi Hatóság 1968 május 10-én kelt 1063/1968 számú határozata, valamint a fenti MÉM határozat birtokában, jogilag megalapozott kereteken belül 1968 október 10-én megalakult a MAVOSZ Solymász Szakosztály, amely jogutódaival együtt a mai napig képviseli a magyar solymászatot. Tagjai még ez évben képviselhették Magyarországot az Ausztriában megrendezett nemzetközi solymász találkozón. Ennek köszönhetően a szakosztálytagok jelentős nemzetközi kapcsolatokra tettek szert, azonban hazai pályán a solymászok továbbra is nehézkesen boldogultak. A hivatalos mederben működő szervezet létszáma lényegesen alulmaradt az elvárttól, mivel a tagság megszerzéséhez szükséges volt a vadászvizsga és fegyvertartási engedély, valamint a jelentkező nagykorúságát igazoló dokumentumokra (LELOVICH 1969, DUHAY 2014, BOGYAI 2020).

1969-ben a magyar solymászokat a British Falconry Club nemzetközi találkozóra invitálta, amiben Bástyai Lóránt segítségével igen fontos szerepet játszott. Ne felejtjük el, hogy hazánk ekkor még a vasfüggöny árnyékos oldalán helyezkedett el, így nyugatra csak négyévenként utazhattak a magyar állampolgárok, melynek költségei sem voltak épp csekélyek. Ez alól kivételt élveztek az olyan civilek, akiknek hivatalos meghívólevelet, ún. látogatói útlevelet küldtek, amelyben a meghívott utazási költségét is biztosították. A Bástyai Lóránt vezetése alatt álló walesi-i solymász klub, valamint a brit solymászok közreműködésével végül a magyar solymászok sikeresen eljutottak a Brit nemzetközi solymásztalálkozóra. Miután a solymászok törvényes útra léptek, lehetőség adódott, hogy nemzetközi kereteken belül is képviseljék hazánkat, mindössze

arra volt szükség ehhez, hogy készek legyenek a hatóságokkal kompromisszumra lépni, amit egyesek megalkuvásnak titulálnak, azonban a fejlődéshez ez elengedhetetlen volt.

1970-ben újabb nemzetközi találkozót rendeztek, ezúttal a Német Demokratikus Köztársaság területén, Erfurtban. Magyarországgal ellentétben az NDK-ban a solymászat kérdésköre már évekkel korábban rendeződött, a természetvédelemmel kiváló kapcsolatot tartottak fent, így a magyarokat már 1963-ban is invitálták a találkozókra, ám ekkor nálunk a törvényes solymászat még gyerekcipőben járt. Németországban a solymászatot ekkorra már oktatták is, a solymászat fortélyait, amit a lelkes tanulók kéthetes bentlakásos tanfolyamokon sajátíthattak el. A lehetőséget felajánlották a magyar és a lengyel solymászoknak egyaránt, de csak a lengyelek éltek ezzel. Az NDK-ban látottak alapján a magyar solymászok úgy vélték, ezt a mintát követve megvalósulhatna egy, a természetvédelemmel együttműködő gyakorlati solymászat hazánkban. Megkezdődtek tehát a tárgyalások a MAVOSZ Solymász Szakosztály, az NDK solymászhai (akik minden hivatalos támogatást garantáltak), valamint a lengyel és a később csatlakozó szlovák solymászok között (BOGYAI 2020).

Bár a nemzetközi együttműködés a solymász szervezetek között példaértékűek voltak, a hazai viszonylatok ismét kedvezőtlennek váltak. Ha figyelemmel kísértük a felsorolt évszámokat, szembeötlő, hogy már a küszöbön állt az 1971-es vadászati világtalálkozó, mely volt fordulópontot jelentett a hazai solymászatban, ugyanis történelmi lehetőségük nyílt örökségük bemutatására, bár az Országos Természetvédelmi Hatóság nem érezte szükségesnek, hogy a világtalálkozón a magyar solymászat bemutatásra kerüljön, az illetékes hatóságok sem biztosítottak semmiféle támogatást, valamint 1970-ben javaslatot fogalmaztak meg a szakosztály megszüntetésére (DUHAY 2014, BOGYAI 2020).

A szakosztály újjászervezésével Bogyai Frigyeszt bízta meg dr. Tusnádi Győző, az újjászervezés során a vezetőséget és a szakosztály céljait átformálták, mely törekvést a MAVOSZ is támogatta. Az eddigiekkel ellentétben már a 18 év alatti érdeklődők is felvételt nyerhettek a szakosztály soraiba, köszönhetően a MAVOSZ ifjúsági programjának, ezáltal a szakosztály létszáma lényeges növekedésnek indult, a közösség folyamatosan bővült. A külföldön tapasztaltak alapján, miszerint a solymászat és a természetvédelem együttműködése mindkét fél számára gyümölcsöző lehet, a szakosztály tevékenysége a ragadozómadár védelem kérdéskörével is kibővült, az ezért felelős tisztséget Duhay Gábor töltötte be. Mivel a szervezet elvei és céljai lényegesen átformálódtak, a Solymász Szakosztály név elavultnak bizonyult, így 1971 júliusában felvették a MAVOSZ Ragadozómadár-védő és Solymász Szakosztály nevet, megalakítva ezzel Magyarország első, a ragadozómadarak védelmét prioritásként megnevező solymász szervezetét (DUHAY 2014, BOGYAI 2020). Megkezdődtek az országos állomány felmérések és bevezetésre került a titkosított fészeknyilvántartás is, melyet a természetvédelmi hatóságok is támogattak. A ragadozómadarak zárttéri tenyésztése – ami a környező országokban már régóta eredményesen működött – szintén ekkor kapott nagyobb szerepet hazánkban, ahol a solymász telepek megszűnése óta jórészt a „rablógazdálkodás” elvei érvényesültek, tehát a solymászok természetből

emelték ki a madarakat, ami nem okozott volna komoly problémát, amennyiben ez a mértékletesség jegyében és ellenőrizhető módon zajlott volna.

A tenyésztés ezzel szemben sokkal fenntarthatóbb „utánpótlási” rendszernek bizonyult, hisz egy összeszokott tenyészpár évekre biztosította a fiatal madarakat a solymászoknak, így a solymáskézre jutó madarak nem, vagy csak kevésbé apasztották a hazai vadon élő állományt, valamint az esetleges szökést, elvesztést követően visszavadulva segítették a hazai populációt is. Természetesen nemcsak solymászatra alkalmazott ragadozómadarakat szaporítottak fogságban, hiszen a veszprémi állatkert például sikeres uhu költésről számolt be ezekben az években. A szaporulatot az állatkertek vagy társ intézményeknél helyezték el, vagy a visszavadtatást követően szabadon engedték.

A Vadászati Világkiállítás évében bár az OTvH nem nézte jó szemmel és mindent megtett, hogy a solymászat ne kerülhessen reflektorfénybe, mindennek ellenére a solymászok lovas bemutatókkal készültek, Veszprémben pedig Kasza László szervezésében egy nemzetközi konferencia formálódott. Hogy megakadályozzák az események kibontakozását Országos Természetvédelmi Hatóság a nemzetközi sajtóban olyan dezinformációt közölt, miszerint Magyarországon megszűnt a solymászat és nem engedélyezték, hogy a rendezvénnyel párhuzamosan egy solymásztalálkozó kerüljön megszervezésre, ennek okán a meghívott külföldi előadók lemondtak a részvételről. A VVK solymászáttal kapcsolatos programjai egy kosztümös nyitó-felvonulás maradt, valamint a Mátyás templomban celebrált misén való reprezentatív megjelenés. Emellett Nagyvázsönyban rendeztek még egy lovas solymászbemutatót (BOGYAI 2020).

Bár a világkiállításon nem kapott komoly szerepet, a szakosztály újjászervezése igen is hasznosnak bizonyult. A MAVOSZ elégedetten konstataulta az új szemléletet és nagyban segítette a solymászokat fennmaradásukban. Hivatalos rendezvényekre invitálták őket, úgymint a Visegrádi Artemis ünnepség, ahol a solymászok igen különleges színfoltnak számítottak. 1973-ra olyannyira elmérgesedett ez a viszony, hogy megjelent egy cikk „*Semmibe vett természetvédelem*” címmel, (BOGYAI 2020) mely a solymászokat orvvadászoknak, illegális madártartóknak, ezáltal közönséges bűnözőknek titulálta. Meg kell említenünk, hogy az 1974-ig működő MAVOSZ szakosztály legfőbb problémája továbbra is a solymászat jogi szabályozásának hiánya volt, mely nélkül a vadászterületek solymász-vadászatra történő alkalmazásának a kérdésköre is roppant ingoványos talajnak számított. Ennek ellenére a MAVOSZ továbbra is támogatta a solymászokat a tőle telhető módon. Végül a feszültség enyhülni látszott, és 1973 márciusában Rakonczay Zoltán (OTvH ekkor regnáló elnöke) tárgyalóasztalhoz ült több szakmai képviselővel – akik között a solymászok is jelen voltak – mikor is az OTvH javaslatot tett, hogy a solymász egyesület az ellenőrizhetőség érdekében ezentúl a természetvédelmi hatóság felügyelete alá tartozzon és csatlakozzon az ekkor megalakuló Magyar Madártani Egyesülethez (MME). A solymászok a békesség, valamint a ragadozómadár-védelmi tevékenységeik érdekében hajlottak a kompromisszumra, így 1974. január 6-án megalakult az MME, melynek alapítói között

sok solymász is jelen volt, ezzel egyidőben a MAVOSZ Solymász Szakosztály pedig megszűnt (BÉRCES 1996, DUHAY 2014).

A szakosztály folytatta elkötelezett törekvéseit a ragadozómadár-védelem érdekében, A Pilisi Parkerdő területén ragadozómadár-védelmi és rehabilitáló telepet hoztak létre, valamint ekkor készült el a ragadozómadarak országos fészekkatasztere is. Emellett az elhivatott tagságnak hála, a veszélyeztetett fészkek őrzésére is lehetőség nyílt. 1975-ben a szakosztály az MME-n belül megszervezhette az első ragadozómadár-ismereti és solymász tanfolyamát. Természetesen a történet nem ezzel zárult le. Az MME szakosztályának soraiban is felütötte a fejét az ellenségeskedés, s nehezen jutottak dűlőre még olyan, kardinálisnak nem nevezhető kérdésekben is, miszerint ki írhatja alá az MME által Renz Wallernek, a DFO alapítójának, az újkori európai solymászat egyik szülőatyjának küldött születésnapi köszöntőlevelet... Ennél sokkal nagyobb jelentőséggel bíró kérdések fölött, úgymint nemzetközi kapcsolatok építése vagy az anyagi forrásokkal történő gazdálkodás, egyenesen parázs viták alakultak ki. A kialakult helyzetet Bogyai Frigyes könyvében a következőképp írja le: *„Többen voltak, akik szerették volna a ragadozómadár-védelmet átvenni, eleve nem helyeselték, hogy a solymászok az MME keretein belül működnek, és keresték az indokot, az alkalmat, és a lehetőséget. Számukra kapóra jött ez az állapot. Volt néhány elégedetlen solymász, akik az évek folyamán a természetvédelem, a vadászat, és a solymászat írott és íratlan szabályait súlyosan megsértették, és ezért fegyelmi büntetést kaptak, úgy érezték most jött el az ő idejük. A két csoport egymásra talált. Például B.P.A. már az alakuló gyűlésen az iránt érdeklődött, hogy az engedély nélküli kerecsensúlyom tartásért – még a MAVOSZ időszakban – kapott fegyelmi büntetése az MME-n belül is érvényes-e. Ő és társai bármilyen nyilatkozatot hajlandók voltak aláírni, hogy a solymászat gyakorlásától eltiltó fegyelmi határozatot visszamenőlegesen megsemmisítsék...”* (BOGYAI 2020).

A feljelentések, besúgások várt hatása nem maradt el, a szakosztály ellen vizsgálat indult, minden levelet, minden dokumentumot átfésültek, azonban nem találtak olyan érdemi információkat, mellyel azt elmarasztalhatták volna a szervezetet. Ennek ellenére 1975. február 28-tól egészen 1976. január 17-ig felfüggesztették az MME Ragadozómadár-védő és Solymász Szakosztályát, melyet az 1976-os januári újjászervezés során MME Solymász Szakosztály névre kereszteltek. A feltámasztott és átszervezett szakosztály nehezen birkózott meg a kezdeti nehézségekkel. A vezetőség gyakran cserélődött, mivel a különböző tisztségviselők jellemzően idő előtt lemondtak, így a vezetőség munkájának kielégítő elvégzése gyakorlatilag ellehetetlenült. 1977. március 12-én Pilismaróton a szakosztály tagjai megválasztották Duhay Gábort titkáruknak, aki 1993-ig töltötte be a tisztséget, az egyesület elnöki posztjára pedig Bechtold Istvánt delegálták. A megválasztott vezetőség nevéhez komoly eredmények fűződnek, munkásságuknak köszönhetően végre megszületett a solymászat hivatalos jogi szabályozása, így a solymászat is feljegyzésre került, mint vadászati mód, 1979-ben központi vadászterületet bocsájtottak a szakosztály rendelkezésére, innentől kezdve

a solymászat hivatalos gyakorlásához a vadászjegy kiváltása is szükséges volt, akárcsak napjainkban (DUHAY 2014).

A szakosztály, ha nehézkesen is, de innentől már biztos jogi szabályozással kezdhette meg működését. E jogszabályok – bár több módosításon is átestek – alapul szolgáltak a solymászatot napjainkban is érintő szabályozásoknak, így a magyar solymászat ügye már biztos mederben haladhatott MME felügyelete alatt. A hazai solymászat fejlődésében kulcsfontosságú pillanat volt, amikor az 1993-ban megválasztott dr. Aradi János elnöksége alatt a szakosztály 1996. június 29-én kivált az MME-ből. Innentől önálló egyesületként, 82 alapítótaggal állt őrt a solymászat ősi mestersége fölött, Magyar Solymász Egyesület néven (BÉRCES 1996, DUHAY 2004, BOGYAI 2020).

4. Aktuális jogszabályok hazánkban

A solymászattal kapcsolatos tevékenységeket több jogszabály tárgyalja, így mind a vadászati (1996. évi LV. tv., 79/2004 (V.4.) FVM rendelet), mind pedig a természetvédelmi jog (1996. évi LIII. tv.) érinti e kérdéskört, mivel kivétel nélkül védett madárfajok (59/1954. (IX. 9.) MT rendelet, 13/2001. (V. 9.) Köm rendelet) tartása, tenyésztése és a velük való vadászati tevékenység vonatkozásában kellett a jogalkotónak definiálnia a jogi kereteket (348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet, 136/2022. (IV. 7.) Korm. rendelet). Nem állíthatjuk, hogy a solymászat adminisztratív oldala bonyolultabb volt a kezdetleges szervezetek idejében, mint a mai viszonylatokban.

A solymászat jogi hátterét az alábbi törvények és rendeletek határozzák meg:

- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.
- 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vadászati hatóságokról és a vadászati szabályokról.
- 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok tartásáról és bemutatásáról.

A solymászat gyakorlása Magyarországon szigorúbb szabályok alá esik, mint a „hétköznapi” fegyveres vadászat esetében. Ahhoz, hogy valaki ezt a hagyományos vadászati módot törvényesen gyakorolhassa szükséges:

Vadászati jogosultság: A solymászoknak rendelkezniük kell érvényes vadászjeggyel és sikeresen teljesíteniük kell a vadász és solymászvizsgát. A solymászvizsga egyes részeit a

Engedélyezett madárfajok: A solymászat során csak a 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 14.§-ban által engedélyezett fajok használhatók. Ezen fajok tartására, országba történő behozatalára, elidegenítésére a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges. Hazánkban a solymászatra engedélyezett fajok listája igen rövid, mindössze hét faj szerepel rajta, amelyek a következők:

- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*)
- Északi sólyom (*Falco rusticolus*)
- Feldegg-sólyom (*Falco biarmicus*)
- Héja (*Accipiter gentilis*)
- Karvaly (*Accipiter nisus*)
- Szirti sas (*Aquila chrysaetos*)
- Szalagos álölyv (*Parabuteo unicinctus*)

Környezetvédelmi és állatvédelmi előírások betartása: A solymászati tevékenység során biztosítani kell a madarak általános jóllétét, ennek feltételei a kiadott engedélyeken kerültek rögzítésre. A solymász kötelessége a természetvédelmi szabályok betartása.

Az engedélyeztetés folyamata: A solymászati tevékenység és a ragadozómadár tartás engedélyezése többlépcsős folyamat. A rendszer az előzetes kérelmezéseken alapul, azaz minden solymászattal kapcsolatos tevékenységet előre kérelmezni kell az érintett hatóságoktól és csak az engedély kiadását követően végezhető a tevékenység.

- A vadászvizsga sikeres teljesítése.
- A solymász-elméleti, valamint gyakorlati vizsga és a természetvédelmi jogi vizsga teljesítése.
- DNS-profil készítése (házánkban ezt egyetlen labor végzi, Gödöllőn).
- Eladás esetén elidegenítési engedély, vásárlás esetén tartási engedély igénylése.
- A madár átadása vagy megszerzése szintén bejelentési kötelezettséggel jár.
 - Az elhullás szintén bejelentési kötelezettséggel jár, ezzel párhuzamosan a madár CITES papírja az Országos Természetvédelmi Hivatal továbbítandó.

Most, hogy egy hozzávetőleges képet adtam a solymászatot érintő jogszabályok tárházáról, szeretném gyakorlatiasabb aspektusban is bemutatni a jogi vonatkozásokat.

5. Hazánkban solymászati tevékenységre alkalmazható ragadozómadár fajok rövid bemutatása

Ahogy arra az előző – 6. fejezetben – is kitértem, a solymászati tevékenység során csak a 348/2006. (XII. 23.) Kormány rendelet 14. §-ában fajok vehetők solymáskézzre Magyarországon. A következőkben röviden ismertetem azokat a fajokat, amelyekkel legálisan hazánkban solymászati tevékenység folytatható. Nem kivételek ez alól a külföldi állampolgárok sem, ami megnehezíti például a nemzetközi találkozók szervezését, a környező országok fajlistája ugyanis jelentősen eltér hazánkétól. Továbbá az ország területén nem engedélyezett a hibrid madarak tartása, bemutatása sem.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*):

Hazánkban közkedvelt solymász madár, amely zuhanórepülés közben elérheti akár a 300 km/h sebességet is. Kiválóan alkalmas nyílt terepen történő vadászatra, elsősorban szárnyas vadra. Impozáns vadászati stílusa és kellemes természete nagyban hozzájárult népszerűségéhez. Elterjedése világszerte jelentős, és különböző alfajai alkalmazkodtak különböző élőhelyekhez, a tundráktól egészen a városi környezetben (PFEFFER 1988, DUHAY 2014).

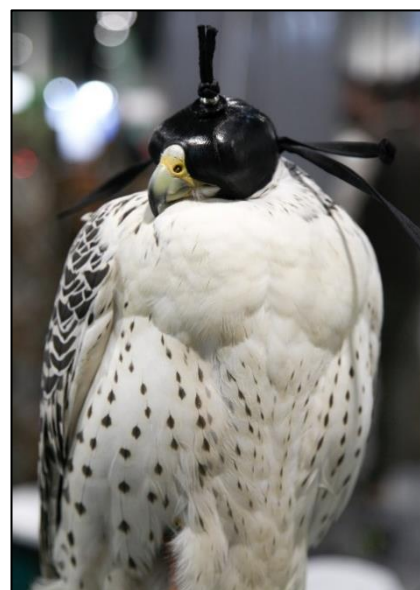

9. ábra: Vándorsólyom (Fotó: KOVÁCS J.)

10. ábra: Feldegg-sólyom
(DUHAY G. 2014)

Feldegg-Sólyom (*Falco biarmicus feldeggii*): Közepes méretű, rendkívül agilis és gyors vadászmadár, amely főként Dél-Európában honos. Kiválóan alkalmazkodik a különböző vadászati technikákhoz, ennek köszönhetően egyaránt eredményes pedzéseket érnek el vele magas körözésből (anwartból), valamint a kesztyűről indítva is, csakúgy, mint a vándorsólyommal. Vadászati stratégiája a gyors üldözésen és a levegőben történő zsákmányszerzésen alapul. Különösen alkalmas nyílt területeken való vadászatra, elsősorban szárnyasvad zsákmányolására (DUHAY 2014).

11. ábra: Északi sólyom
(Fotó: WRÁBEL GY.)

Északi sólyom (*Falco rusticolus*): Legnagyobb testű sólyomfaj, amely a sziklás hegységekben fészkel, de előnyben részesíti a sarkköri tundrán fellelhető völgyeket. Robusztus testfelépítése és kivételes vadászati képességei révén nagyobb testű zsákmányállatok, például vízimadarak elejtésére is alkalmas. Mióta a solymászat elterjedt a világon, az északi sólyom egyike lett a legértékesebb ragadozómadaraknak, ahogy régen, úgy most is a fehér egyedek különösen kelendőek. A nemesi udvarokban kedvelt főúri vadászat volt a gém és kócsag pedzés, melyhez a madár mérete roppant

nagy előnyt biztosított. A faj egyik nagy hátránya, hogy hazánk klímája igencsak meleg a természetes élőhelyéhez képest, így a solymáskézen lévő „tisztavérű” madarak gyakorta küzdenek légzőszervi megbetegedésekkel (PFEFFER 1988, DUHAY 2014).

Héja (*Accipiter gentilis gentilis*): A héja hazánk egyik legelterjedtebb solymásmadara volt, ez azonban az utóbbi években több okból kifolyólag jelentősen megváltozott a vándorsólyom javára. A sólymokkal ellentétben a héja remekül kiismeri magát az esetleg fedett vadászterületeken is és rendkívüli különbségek jellemzik a vadászati stílusok terén. Míg a sólymok precízen támadnak, és rámenősségük lényegesen csekélyebb a héjáénál, addig a héja vadászati stílusa a „lerohanás” szóval jellemezhető. Az üldözések általában rövid távon történnek, (a sólymokéhoz képest) és a „hosszú szárnyúakkal” szemben, a héja szívesen bocsátkozik harcba prédájával akár a földön is. Zsákmánypalettája igen széles, a szőrmés-szárnyas apróvadat egyaránt igen eredményesen pedzik vele. A sólymokkal ellentétben felróható e faj esetében, a solymással szemben tanúsított igen goromba viselkedés (KRAMER 1955, PFEFFER 1988, SIPOS et al. 2010, DUHAY 2014). Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a solymászok körében elterjedt frázis: „A héja kegyetlenül megbosszulja a jószágodat...”

12. ábra: Héja (Fotó: PIEDL A.)

Karvaly (*Accipiter nisus nisus*): Galamb termetű, rendkívül agilis és gyors röptű ragadozómadár, amely elsősorban erdős és ligetes élőhelyeken vadászik. Fő táplálékát kisebb énekesmadarak alkotják. A solymászok igen eredményesen alkalmazzák szarka, szajkó, örvös és parlagi galamb zsákmányolására. Vadászati stílusa csakúgy, mint külleme hasonlít a héjáéhoz. Solymászati alkalmazása nagy szaktudást igényel, mivel rendkívül temperamentumos és érzékeny madár, emiatt gyakran fordul elő, hogy a rossz kondícióban tartott madarak nagy stressz hatására elpusztulnak. Csakúgy, mint a héja, a karvaly is rendkívül érzékeny a nyugat-nílusi lázra (KRAMER 1955, PFEFFER 1988, SIPOS et al. 2010, DUHAY 2014).

13. ábra: Karvaly szarkával (Fotó: TOMAS K.)

Szirti sas (*Aquila chrysaetos chrysaetos*): Régen a belső-ázsiai pusztákon volt jellemző vadászmadár, tekintve, hogy a hosszú élettartama mellett nagytestű szőrmés vad elejtésére is alkalmas például róka, farkas (ebben az esetben gyakran két madarat alkalmaznak) és az őz (belső-Ázsiában egyes antilop fajokra is alkalmazták). Előfordulnak szélsőséges esetek, amikor ennél

14. ábra: Szirti sas (Fotó: WRÁBEL GY.)

nagyobb zsákmányt ejtenek vele, ez azonban a madár testi épségére nézve igen veszélyes, így már Európában főként nyúlra, rókára, és őzre vadásznak vele. Solymászati alkalmazása nagy szakértelmet és gyakorlatot igényel, idomítása pedig jelentősen eltér a sólyomfélékétől (PFEFFER 1988, DUHAY 2014). Azon a kérdéskörön túl miszerint egy szirti sas mekkora kárt tud tenni egy emberben, egy másik kardinális kérdés a repítések helyszíne, ugyanis a madár igen veszélyes lehet a háziállatokra (kutya, macska) amiből sok konfliktus adódhat.

Szalagos álölyv (*Parabuteo unicinctus*): Mára az egyik legnépszerűbb és legelterjedtebb solymászmadár, amely kiválóan alkalmazkodik a legkülönbözőbb körülményekhez, beleértve a hazánkban fellelhető betegségeket is. Ez nem azt jelenti, hogy rezisztens, azonban a fertőződés esélye jóval kisebb, mint például az héja esetében. Az USA déli részétől egészen Chiléig honos, ahol a trópusi, szubtrópusi területek lakója. Különlegessége, hogy falkában vadászik. Rendkívül intelligens, tanulékony. Vadászati technikájuk során alacsony röptű üldözéseket és jól koordinált támadásokat alkalmaznak, ami tovább fokozza a faj ázsioját, hogy a csoportban vadászó egyedek kommunikálnak, és sokszor egyfajta „hajtóvadászatot” alkalmaznak a préda sikeres elejtésére. Természetesen az egyedül tartott madarak is remek vadászok és eredményesen dolgoznak együtt emberrel, kutyával egyaránt. Üregi és mezei nyúlra, valamint szárnyasvad vadászatára egyaránt alkalmazzák őket (BAGYURA 2023).

15. ábra: Szalagos álolyvek zsákmányukkal (Fotó: TÓTH I.)

6. Állategészségügy

E fejezetben a solymászmadarakat érintő vírusos és bakteriális megbetegedések szakirodalmi háttérét tárgyalom röviden, mivel ezek jelentik a legnagyobb veszélyt a solymász kézen lévő ragadozómadarakra (SÓS-KOROKNAI 2020). A hazánkban solymászatra alkalmazható madarak egészségének megőrzése kiemelten fontos, mivel ezek az állatok magas eszmei és anyagi értéket képviselnek. Bár a madarak pénzben mérhető értéke a legtöbb solymásznak másodlagos tényező, fontosnak tartom megemlíteni, hogy ma milyen áron is szerezhető be egy közkedvelt solymászmadár. Vegyük például az európai héját, melynek értéke ugyancsak megsokszorozódott, mióta a természetből történő befogás betiltásra került. Egy hím héja ára napjainkban 500–800 euróig terjedhet, míg a tojókért 800–2000 eurót is kérhetnek a tenyésztők, de felhozhatjuk példának az *Accipiter gentilis albidus*-t is, mely hím egyedeinek kezdő értéke mára elérte az 1 500 eurós árat is. A ragadozómadarakat érintő állategészségügyi kérdésekben párhuzamot vonhatunk egy, a vadászkutyák esetében is közkedvelt megállapítással, miszerint a vadászmadarakat érintő betegségeket könnyebb megelőzni, mintsem kezelni azokat. Egy legyengült, éhes, rossz kondícióban lévő héját vagy sólymot sokkal nehezebb a gyógyulás útjára terelni. A madár akaratán kívül kárt tehet magában is, de még akár a solymászban is.

6.1. A paramyxovírusok – Newcastle-betegség (APMV-1)

A madarakat fertőző egyik legveszélyesebb víruscsoportot alkotják. A vírus főként fertőzött madarak váladékaival, bélsarával és zsákmányállatok fogyasztásával terjed, ami miatt a vadon élő és fogságban tartott ragadozómadarak egyaránt fokozottan ki vannak téve a fertőzés veszélyének. A vírus légzőszervi, idegrendszeri és emésztőrendszeri tüneteket okozhat, beleértve a nehézlégzést, fejremegést, bénulást és zöldes hasmenést. A betegség akkut lefolyású, és legtöbb esetben a madár pusztulását okozza, különösen a legyengült vagy fiatal egyedek esetében (KÖHALMY 1994, BICSÉRDY et al. 2007, SUGÁR et al. 2007).

Mivel a paramyxovírusokra nincs hatékony antivirális kezelés, a megelőzés kulcsfontosságú. A háziszárnyasok vakcinázhatók a Newcastle-betegség ellen, de a ragadozómadarak esetében ez nem jellemző. A fertőzés elkerüléséhez elengedhetetlen a higiéniai előírások betartása, a takarmányállatok ellenőrzése, karanténozása, valamint a fertőzött egyedek elkülönítése, kíméletes leölése. A solymászmadarak esetében a rendszeres állatorvosi ellenőrzés segíthet a betegség korai felismerésében. Mivel a Newcastle-betegség esetében zoonózis is felléphet, az emberek enyhe influenzaszerű tüneteket produkálhatnak vagy kötőhártya-gyulladást alakulhat ki a fertőzött madarakkal való érintkezés során, ezért a megfelelő óvintézkedések betartása kiemelten fontos (KÖHALMY 1994, SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020).

6.2. Madárinfluenza (H5N8)

A solymászmadarakat érintő vírusos megbetegedések közül a legveszélyesebb madárinfluenza (*Avian flu*), mely egyaránt megfertőzheti a ragadozómadarat és annak prédáit is. Lefolyását tekintve a folyamat igen gyors, bár vírus különböző törzsei eltérő patogenitással rendelkeznek, de a magas patogenitású törzsek akut lefolyású, halálos kimenetelű megbetegedést okozhatnak. A fertőzés légúti tünetekkel, levertséggel, étvágytalansággal kezdődik, majd súlyos esetben idegrendszeri tünetek és elhullás is bekövetkezhet (SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020). Szerencsére a solymászkezen lévő ragadozómadarak fertőződésének esélyei jelentősen csökkenthetők, ha a solymász némi figyelmet fordít madara és annak környezetének higiéniai viszonyaira, valamint arra, hogy madarát ne etesse boltból vásárolt baromfi hússal, ami sokszor fertőzött lehet.

- Ajánlatos a madár számára egy zárt röpde építése, az esetleges nyílásokat pedig szúnyoghálóval is lefedhetjük
- A röpde talajának rendszeres tisztítása és fertőtlenítése elengedhetetlen, fontos, hogy a talaj jó vízelvezető képességgel rendelkezzen, pl: apró folyami kavics.
- Madarunk itatóját rendszeresen tisztítsuk, fertőtlenítsük és töltsük fel friss vízzel. A solymászok között bevett szokás, hogy néhány ml almaecetet teszünk a vízhez, sokkal tovább frissen tarthatjuk, valamint a szúnyogok se fogják alkalmas szaporodóközegnek tekinteni.

Amennyiben például a solymász, galambbal eteti a madarát ajánlatos egy karantén volier létrehozása, hogy a beteg egyedeket kiszűrhessek. Itt fontosnak megjegyezni, hogy a madárinfluenza bejelentési kötelezettség alá tartozó betegség! Amennyiben a

betegségnek már csak a gyanúja is felmerül, úgy értesíteni kell a járási hivatalok Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Osztályát, vagy a kezelő állatorvost. Amennyiben a hatósági főállatorvos a vírusos megbetegedés gyanúját megalapozottnak tartja, úgy az egyedet, egyedeket megfigyelés alá helyezi és a betegség kiszűrésének céljával mintát vesz (ez általában bélsárminta). A fertőzést igazolását követően a gyakorlat az ilyen esetekben a teljes állomány kiirtása.

6.3. Nyugat-nílusi láz (West Nile Virus, WNV)

A nyugat-nílusi láz szintén komoly veszélyt jelent a solymászmadarakra. Ezt a betegséget szúnyogok terjesztik és idegrendszeri tüneteket, bénulást, valamint igen magas mortalitást eredményezhet. A betegség során a madarak letargikussá válnak, egyensúlyzavar, étvágytalanság, hányás, vakság és görcsrohamok is felléphetnek (SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020). A vírus elleni védekezés hazánkban még kezdetleges fázisban van, ennek (is) köszönhető, hogy a héja, mint solymászmadár jelentősen visszaszorult, a listán pedig átvette a vezetést a vándorsólyom, bár újabban a hazai solymász közösség arról panaszlik, hogy a vírus elkezdte a héja mellett a vándorsólymot és a szirti sast is pusztítani. Hazai tapasztalatok alapján, a nyugat-nílusi láz legnagyobb elszennvedője a héja. A vírus ellen tehát továbbra sincs „ellenszer” megelőzésre azonban van lehetőség.

- A röpdék beborítása szúnyoghálóval.
- Nyaranta a röpdék közelébe rovarcsapdák, szúnyog riasztó illóolajok elhelyezése.
- A madár immunrendszerének erősítése, ez többnyire a B-komplex, emberi fogyasztásra is alkalmas vitaminnal történik.
- Ahogy a madárinfluenza esetében, úgy itt is fontos szerepet játszik az itatók tisztántartása. Az almaecettel megelőzhetjük, hogy az itatót a nyári melegben ellepjék az oda sereglő szaporodó szúnyogok, később pedig a szúnyoglárva.

6.4. További betegségek

Bakteriális fertőzések

- ❖ A **diftéria** egy súlyos bakteriális fertőzés, amely elsősorban a légutakat érinti, és a *Corynebacterium* nemzetségbe tartozó baktériumok, például a *Corynebacterium avium* okozza (SÓS-KOROKNAI 2020). A fertőzés során fehér, szürkés lepedég jelenhet meg a torokban és a nyálkahártyákon, ami nyelési és légzési nehézségeket okoz. A betegség elhullást is eredményezhet (SUGÁR et al. 2007). A diftéria közvetlen érintkezéssel vagy szennyezett környezetből terjedhet, és antibiotikumokkal kezelhető. (Hazai bevált szokás a Klion 250 mg-os tabletta felhasználása a diftéria kikúrálásának érdekében, ilyenkor egy tablettát négy részbe törve, négy nap alatt adják be a madárnak, sok folyadék kíséretében.)
- ❖ A baktériumok által okozott betegségek közül az egyik leggyakoribb a **szalmonellózis**, amely a *Salmonella* baktériumok miatt alakul ki. A betegség hasmenést, súlyvesztést és általános gyengeséget okoz, súlyos esetekben pedig

elhulláshoz vezethet. A madarak letargikussá válnak és a fertőzés gyakran a májat és a lépet is érinti, ami szervkárosodást eredményezhet (KÖHALMY 1994, SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020).

- ❖ A **pasztörellózis/baromfikolera** (*Pasteurella multocida*) szintén súlyos kórkép a solymászmadarak körében. Ez a betegség légzőszervi tüneteket, szepszist és gyors elhullást okozhat. Az érintett madaraknál gyakori az orrváladékozás, tüsszögés, valamint tüdőgyulladásra utaló nehézlégzés (KÖHALMY 1994, BICSÉRDY et al. 2007, SÓS-KOROKNAI, 2020).
- ❖ A **klosztridiózis** (*Clostridium spp.*) egy másik gyakori bakteriális betegség, amely emésztőrendszeri problémákat okoz. A fertőzés során toxintermelés történik, ami véres hasmenéshez és gyors állapotromláshoz vezethet (KÖHALMY 1994, BICSÉRDY et al. 2007).

Parazitózisok

A solymászmadarakat különféle külső és belső paraziták is károsíthatják. A külső paraziták közé tartoznak a tolltetvek, atkák és kullancsok, amelyek irritációt, tollkárosodást vagy tollhullást és másodlagos fertőzéseket okozhatnak. A belső paraziták közé tartoznak a bélférgek, például a fonálférgek, amelyek emésztési problémákat, súlyvesztést és általános gyenge kondíciót eredményezhetnek. A légzőszerveket támadó paraziták, például az *Aspergillus* gomba által okozott aspergillózis, szintén veszélyesek lehetnek. Ez a betegség gyakran krónikus formában jelentkezik, légzési nehézséget, étvágytalanságot és fulladást okozva (SUGÁR et al. 2007).

A legfontosabb ektoparaziták

- *Dermanyssus gallinae* (madárvératka): Éjszakai vérszívó, amely vérszegénységet, nyugtalanságot és tollhullást okoz.
- *Ornithonyssus sylviarum* (észak-amerikai madáratka): Viszketést és komoly tollkárosodást okoz.
- *Ixodes ricinus* (közönséges kullancs): Vérszívás során különböző kórokozókat terjeszthet, fertőzéseket és gyengeséget okozva.
- *Columbicola columbae* (galambtetű): Tollazatot károsító tetű, amely viszketést, irritációt, valamint tollhullást idéz elő (BICSÉRDY et al. 2007).

A legfontosabb endoparaziták

- *Ascaridia* spp. (fonálférgek): Az emésztőrendszerben élőködnek, táplálékfelvétel és bélelzáródás révén levertséget és súlyvesztést okoznak (SUGÁR et al. 2007).
- *Capillaria* spp. (hajszálférgek): A bél nyálkahártyájába fúródnak, ami súlyos emésztési problémákhoz, vérszegénységhez és hasmenéshez vezet (SUGÁR et al. 2007).
- *Serratospiculum* spp. (légcsőférgek): A légutakban élőködnek, légzési nehézségeket és krónikus köhögést okozva (SÓS-KOROKNAI 2020).
- *Trichomoniasis* Ezt a fertőzést a *Trichomonas* nemzetséghez tartozó egysejtű paraziták okozzák. A betegség leggyakrabban a szájüregben, a nyelőcsőben és a légutakban okoz göbös szöveti elváltozást, amely légzési nehézségekhez vezet (SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020).

Gombák által okozott fertőzés

- *Aspergillus fumigatus* (aspergillózis): A légutakat érintő gombás fertőzés, amely nehézlégzést, átvágytalanságot és súlyos esetben elhullást okozhat (KÖHALMY 1994, BICSÉRDY et al. 2007, SUGÁR et al. 2007, SÓS-KOROKNAI 2020).

Megelőzés és kezelés

A fertőző betegségek elleni védekezés alapja a megfelelő higiénia és a preventív állategészségügyi intézkedések. A madarak tartási körülményeinek optimalizálása, az élelem és ivóvíz frissen tartása, valamint esetleges szennyeződésének elkerülése, továbbá a rendszeres állatorvosi ellenőrzések a kulcsfontosságú teendői a solymásznak a prevenció érdekében. Hazánk sajnos híján van a ragadozómadarakhoz kellően értő állatorvosoknak. A vírusos betegségek ellen a vakcinázás az egyik legjobb megelőzési módszer, ahol az elérhető vakcinák alkalmazhatók. A bakteriális fertőzések esetében az antibiotikumok célzott alkalmazása segíthet a gyógyulásban. Az ekto- és endoparaziták elleni védekezésben nagy szerepet kapnak a megfelelő, ragadozómadarakra is alkalmazható tetűirtó szerek, valamint a rendszeres féregtelenítés és a madár élőhelyének tisztántartása.

16. ábra: Előrehaladott *Trichomoniasis* egy Bóbitás karakarán (*Caracara plancus*) (SciELO Brazil - Oral trichomoniasis in raptors in Southern Brazil Oral trichomoniasis in raptors)

7. Anyag és módszer Az adatgyűjtésünk célja az volt, hogy átfogó helyzetképet nyújtsunk a Magyarországon zajló solymászati tevékenységről, ideértve a jelenleg működő egyesületeket, azok taglétszámát, továbbá a solymászatra alkalmas ragadozómadár-fajok létszámát és azok területi megoszlását, valamint e madarakat érintő legfontosabb aktuális állategészségügyi kérdést, a nyugatnílusi lázat. Mindez hiánypótló adatgyűjtés, hiszen ez idáig ilyen felmérés nem készült Magyarországon.

A ragadozómadarak fajkörének és területi megoszlásának vizsgálata céljából a Pest Vármegyei Kormányhivatalhoz fordultunk adatkérés céljából. A hivatal az országos szinten bejelentett ragadozómadarokról, valamint azok vármegyei eloszlásáról bocsátott rendelkezésünkre egy friss, 2024-es adatbázist. Az adatszolgáltatás nyomán a 19 vármegyéből összesen 671 solymászmadár adata állt rendelkezésre, amelyek területi megoszlását vármegyei kromatikus térképek segítségével jelenítettük meg, amihez ArcGIS10.3 térinformatikai programot használtunk. A solymászmadarak adatait Excel adatbázisba rendeztük és – a területi jellemzők mellett – megvizsgáltuk a fajok közötti megoszlást is. Megvizsgáltuk a megyei eloszlás háttérében lévő lehetséges okokat. Az erdőszűcs (KSH adat), a havi átlagkereset (KSH adat) és a vadászjegyek vármegyei megoszlásával (OMVK adat) való esetleges összefüggéseket Sperman ragkorreláció segítségével értékeltük, mivel a lineáris regresszió feltétele nem teljesül, mivel legalább tízszer annyi esetnek kellene lenni, mint független változónak az összefüggésvizsgálat során.

A téma második fókuszpontját a Nyugat-nílusi láz (WNV) által jelentett veszélyek képezték, különös tekintettel a solymászatra alkalmazott ragadozómadarak fertőződésére, elhullására és a betegséget követő egészségkárosodások arányaira. E kérdés vizsgálata indokoltá vált, mivel hazánkban jelenleg nem létezik olyan hivatalos, országos szintű adatbázis, amely a ragadozómadarak vírusfertőzésből eredő elhullásait nyilvántartaná, így a közvetlen halálozási okok felderítése sok esetben csak feltételezéseken alapulhat. Az adatgyűjtés során több kihívással kellett szembenéznünk, ennek ellenére megkíséreltük a hazai solymász közösség bevonását a vizsgálatba: online kérdőíves adatgyűjtést végeztünk, amelyet több szakmai fórumon is terjesztettünk. Összesen 42 válasz érkezett be, ami a megkérdezettek 24,2% volt.

A kutatásunk során feltárt adatok fontos információkat tartalmaznak a solymászat jelenlegi helyzetéről, és ennek segítségével képesek vagyunk átfogó képet alkotni a hazai solymász-társadalom megoszlásáról és berendezkedéséről. A következő fejezetekben részletesen bemutatjuk a különböző vármegyékben bejelentett ragadozómadarak eloszlását.

8. Eredmények és megvitatásuk

8.1. A magyar solymászat átnézeti képe – Solymászmadarak solymászkézen

8.1.1. A magyar solymászat szervezetei

Napjainkra a solymászat jelentős átalakuláson ment keresztül, mind jogi, szervezeti, mind pedig a vadászatra alkalmazott ragadozómadárfajok tekintetében, e változás igaz a hazai solymászattal kapcsolatos szervezetekre is. Ma Magyarországon 4 egyesület működik (Magyar Solymász Egyesület, MIRSA Solymász Egyesület, VKE Solymász Rend, Gasztonyi Dániel Solymász Egyesület), amelyek közül a MIRSA és a Magyar Solymász Egyesület a meghatározó, hiszen előbbi 17 utóbbi pedig 84 tagot számlál, ami azt jelenti, hogy a hazai solymászok ($n = 173$ fő) 58,3%-a ebbe a két egyesületbe tömörül. Fontos megemlíteni, hogy a tagok száma nem azonos a hazai solymászok számával, mivel sok solymász egyetlen egyesületben se vállal tagságot.

MIRSA

A MIRSA Solymász Egyesület, mely 2019-ben alakult, legfőbb célkitűzése pedig a solymászat – mint évszázados múltra visszatekintő kulturális örökség ápolása – hagyományainak megőrzése és széles körű társadalmi elismertetése. Kiemelt figyelmet fordít a fiatal generáció bevonására, az utánpótlás-nevelésre, valamint a solymászattal kapcsolatos ismeretek átadására szakszerű és élményszerű keretek között. Ennek érdekében az egyesület tagjai rendszeresen szerveznek közös solymász vadászatokot, szakmai szemináriumokat, illetve részt vesznek hazai és nemzetközi solymásztalálkozókon is.

A solymászat mellett az egyesület másik fő fókuszterülete a ragadozómadarak védelme, amelyet szintén kiemelt társadalmi értéként kezel. Ennek érdekében szemléletformáló tevékenységet folytat különféle oktatási intézményekben – óvodákban, iskolákban – valamint ismeretterjesztő programokat szervez családok, fiatalok és felnőttek számára egyaránt. Az egyesület célja, hogy hozzájáruljon a környezeti nevelés elmélyítéséhez, elősegítve ezzel a természet iránti tisztelet és felelősségérzet kialakulását a társadalomban.

További tevékenységei közé tartozik ragadozómadár-védelmi kutatások támogatása, szakmai és természetvédelmi érdekképviselő ellátása, valamint együttműködés más természetvédelmi és civil szervezetekkel. Az egyesület részt vesz különféle hazai és nemzetközi szakmai programokban is, ezzel is erősítve a solymászat és a természetvédelem kapcsolatát, valamint hozzájárulva e hagyományos vadászati mód hosszú távú fennmaradásához. Az egyesület jelenlegi elnöke Billege Balázs.

Magyar Solymász Egyesület

A Magyar Solymász Egyesület 1939-ben jött létre azzal a céllal, hogy szervezeti kereteket biztosítson a solymászat hazai gyakorlásához. Bár működését a történelem viharai néhány évtizedre megszakították, 1968 óta folyamatosan tevékenykedik a hazai solymásztársadalom egyik meghatározó közösségeként.

Tagjai elsősorban bérvadászat keretében gyakorolják a madárral való vadászatot, ezzel életben tartva e több ezeréves hagyomány modernkori formáját. Az egyesület évente 5–10 alkalommal szervez közös vadászatot az ország különböző tájain. Ezen kívül több, nem vadászati jellegű esemény is helyet kap az éves programban, amelyek elsődlegesen a tagok közötti kapcsolattartást, tapasztalatcserét és a közösségi élet erősítését szolgálják. A szervezet legfőbb döntéshozó testülete a közgyűlés, amely évente két alkalommal ülésezik és határozataival tűzi ki az egyesület működésének fő irányvonalait. A mindennapi ügyek intézéséért, valamint a közgyűlés határozatainak végrehajtásáért az elnökség a felelős. Az egyesület jelenlegi taglétszáma 84 fő, ezenfelül rendelkezik 28 tagjelölttel. Az egyesület elnöke Novák Csaba.

A Magyar Solymász Egyesület tagja a világ legnagyobb nemzetközi solymászszervezetének, az International Association for Falconry and Conservation of Birds of Prey (IAF)-nak, valamint a C.I.C. Ragadozómadár Munkacsoportjának is, így nemzetközi szinten is aktív szerepet vállal a solymászat és a ragadozómadarak védelmének ügyében. A szervezet tagjai részt vesznek a hazai ragadozómadár-védelemben, emellett támogatják a magyar solymászat történeti kutatásait, valamint a solymászati tematikájú művészeti alkotások megismertetését, bemutatását. A hagyományos vadászati módok közül világszerte a solymászat rendelkezik a legnagyobb gyakorlói létszámmal, és a legnagyobb nemzetközi elismerést is ez a vadászati forma nyerte el. Az UNESCO 2010-ben felvette a solymászatot a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére, majd 2012-ben – több ország közös felterjesztéseként – „A solymászat élő öröksége” címmel az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára is felkerült. 2013 óta a magyar solymászat hungarikum minősítéssel is büszkélkedhet, ami tovább emeli e tevékenység jelentőségét a nemzeti örökség szempontjából (DUHAY 2014, BOGYAI 2020).

VKE Solymász Rend

2016. május 28-án, a keszthelyi Vadászati Múzeumban tartott jubileumi ünnepség keretében alakult meg a Vadászati Kulturális Egyesület Solymász Rendje. A Rend célkitűzései messze túlmutatnak a solymászat gyakorlásán. Létrejött egyfajta híd a múlt és a jelen között: közösséget épít mindazok számára, akik szívügyüknek érzik a hagyományos magyar solymászat fennmaradását, társadalmi elfogadtatását és értékeinek közkinccsé tételét. Fontos megemlíteni, hogy a rend nem kizárólag gyakorló solymászok számára jött létre. Sokkal inkább az ismeretterjesztést, az értékmentést és a közösségformálást tűzte zászlajára. Fontos törekvésünk, hogy a vadászat, különösen a solymászat társadalmi megítélése kiegyensúlyozott, értékeken alapuló legyen. Ehhez hiteles forrásokat és hiteles történeteket szeretnénk bemutatni. Tagjaink közvetlen élményeiken, tapasztalataikon keresztül segítik a solymászat világába való betekintést, és – ha szükséges – útmutatást adnak azoknak, akik elhivatottságot éreznek e hivatás felé.

A VKE Solymász Rend nyitott közösség, tagja lehet mindenki, aki azonosul céljainkkal, érdeklődik a solymászat iránt vagy akár csak jelenlétével, figyelmével

támogatni kívánja a magyar solymászat ügyét. Szoros együttműködésre törekszünk állami és civil szervezetekkel, oktatási intézményekkel és kulturális kezdeményezésekkel – mert hisszük, hogy a solymászat nem csupán vadászati forma, hanem a természettel való kapcsolat művészete és az emberi felelősség öröksége (Solymász Rend-Vadászati Kulturális Egyesület. Letöltés dátuma: 2025. április 12.). Az egyesület jelenlegi elnöke Lóki György.

A Gasztonyi Dániel Solymász Egyesület

Az egyesület szellemiségét a hagyománytisztelet, a természet iránti felelősség, valamint a közösségépítés határozza meg. Találkozókat, közös vadászatokat, szakmai szemináriumokat és nemzetközi rendezvényeket tartanak, amelyek lehetőséget nyújtanak a tapasztalatcserére, a kapcsolatépítésre és a tudás továbbadására, az egyesület jelenlegi elnöke, Gasztonyi Dániel vezetése alatt.

Tevékenységeik fókusza:

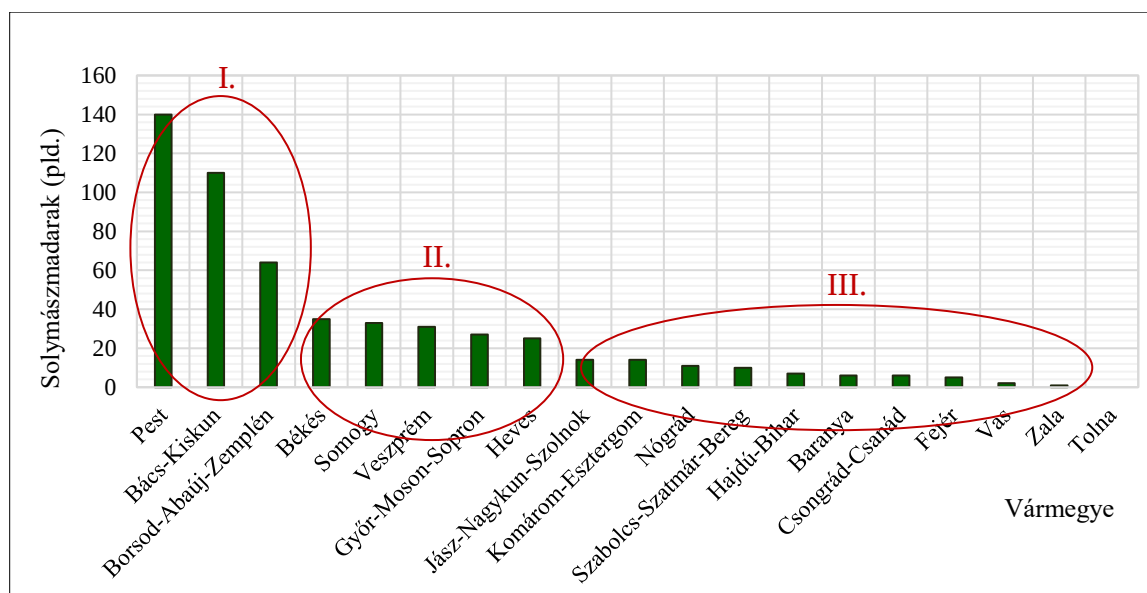
- A solymászat kultúrájának népszerűsítése és a hagyományos vadászati értékek megismertetése a szélesebb közönséggel.
- A ragadozómadár-védelem társadalmi támogatottságának növelése, különös tekintettel a veszélyeztetett fajokra.
- Környezeti nevelési programok szervezése minden korosztály számára – az iskolás fiataloktól a családokon át a felnőtt lakosságig.
- Tudományos kutatások és gyakorlati programok megvalósítása a solymászat, illetve a ragadozó madarak természetvédelmi szerepének jobb megértéséért.
- Érdekképviselői tevékenység a természetvédelmi szempontok érvényesítéséért – hazai és nemzetközi szinten egyaránt.
- Szaktanácsadás állami és önkormányzati szervek, valamint gazdasági és civil szervezetek részére.
- Aktív részvétel a nemzetközi természetvédelmi együttműködésekben és szervezetek munkájában. (Hungarian Falconry – Gasztonyi Dániel Solymász Egyesület hivatalos oldala. Polic dátuma: 2025. április 12.)

8.1.2. Solymászmadarak Magyarországon

Fontos tudni, hogy bár korábban Magyarországon hagyománya volt a természetből való befogásnak (különösen héja és karvaly esetében), ezt a lehetőséget a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 14. § (3) bekezdése teljesen megszüntette – a sorozatos visszaélések, illetve a természetvédelmi kockázatok miatt, mely a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 14. § (3) bekezdésében a következők szerint olvasható: „*Solymászati célra – a (4a) bekezdésben meghatározott kivétellel – tartási, hasznosítási, bemutatási engedély kultúrtörténeti hagyományápolás céljából természetes személynek csak héjára (Accipiter gentilis), karvalyra (Accipiter nisus), szirti sasra (Aquila chrysaetos), szalagos álölyvre (Parabuteo unicinctus), északi sólyomra (Falco rusticolus), Feldegg-sólyomra (Falco biarmicus), valamint vándorsólyomra (Falco peregrinus) adható.*

Vadon élő állományból történő befogásra és solymászati célra történő hasznosításra engedély nem adható.” Ez a szigorítás ugyan érthető természetvédelmi szempontból, de sok solymász szerint a korábbi, kontrollált befogási rendszer jobban illeszkedett a solymászat gyakorlati tevékenységéhez.

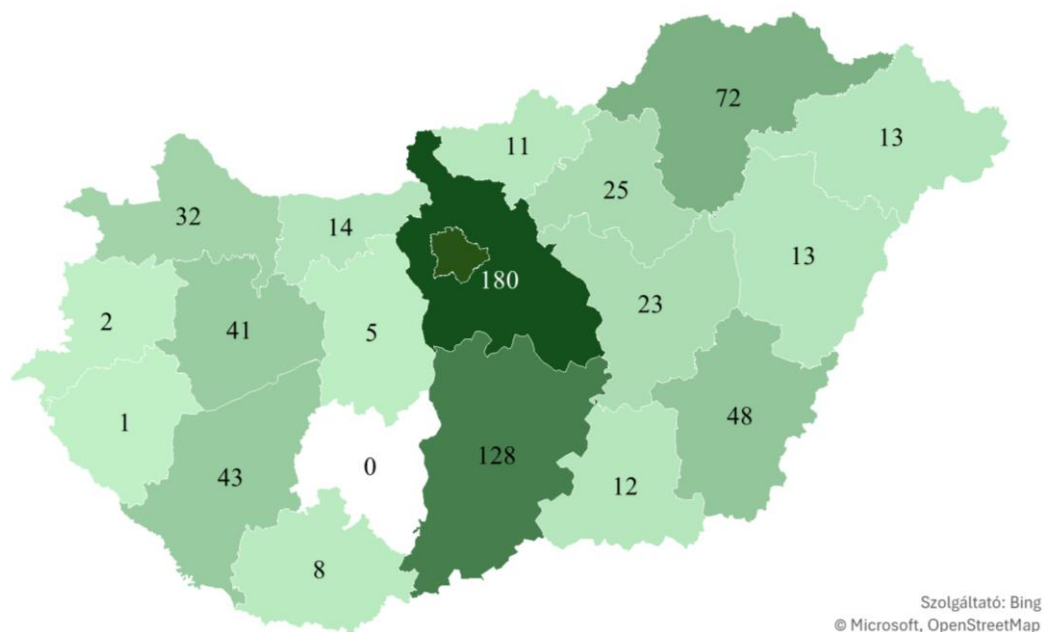
A Pest Vármegyei Kormányhivatal Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztálya által rendelkezésemre bocsátott solymásmadarakra vonatkozó adatok alapján egy aktuális helyzetképet kaphatunk a magyarországi solymászat viszonyairól. Bár a solymászok száma alig haladja meg a háromszázat hazánkban, egy kivételével az ország összes vármegyéjében van bejelentett solymásmadár. A Kormányhivataltól 2024-es adatai alapján országos szinten összesen 541 bejelentett solymásmadarat tartanak nyilván, a fajok megoszlása és az egyedszám jelentős eltéréseket mutat az egyes vármegyék között. Pest (25,9%), Bács-Kiskun (20,3%) és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye (11,8%) emelkedik ki a legmagasabb egyedszámokkal. A második legjelentősebb madárszámokkal jellemezhető csoportba öt vármegye (Békés, Somogy, Veszprém, Győr-Moson és Heves) sorolható, amelyekben összesen a hazai solymásmadarak 27,9%-át adták. További tíz vármegyében (Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Baranya, Csongrád-Csanád, Fejér, Vas és Zala) 1 és 14 példány között változott a solymásmadarak száma, ami összesen a hazai solymász kézen lévő madarak 14%-át jelenti. Tolna volt Magyarország egyetlen vármegyéje, ahol adataink alapján nem regisztráltak egyetlen solymásmadart sem (18.ábra).

17. ábra: Solymásmadarak megoszlása Magyarországon vármegyénként 2024-ben

A solymásmadarak térbeli megoszlását figyelembe véve megállapítható, a solymásmadarak eloszlása az országban nem egyenletes, és bizonyos térségekben, különösen a középső és délkeleti régiókban kiemelkedően magas az egyedszám,

ugyanakkor a vármegyei megoszlás tekintetében szabályszerű términtázat nem definiálható (**18. ábra**). Érdeemes megjegyezni, hogy a hazánkban a solymászok által tarott idegenhonos ragadozómadarak palettája a fenti hét fajnál szélesebb, hiszen a Choliba füleskuviktól (*Megascops choliba*) kezdve, a Lugger sólymon (*Falco jugger*) át, egészen a nagytestű királyölyvig (*Buteo regalis*) terjed. E fajok Európában egy kis utánajárással az arra jogosultak számára könnyedén beszerezhetők. Solymászati tevékenység szempontjából a solymászbemutatókon lehet jelentőségük vagy az úgynevezett riasztásokon, azonban ezt a tevékenységet is csak a szükséges engedélyekkel rendelkező személy végezheti, tehát jelentőségük elhanyagolható.

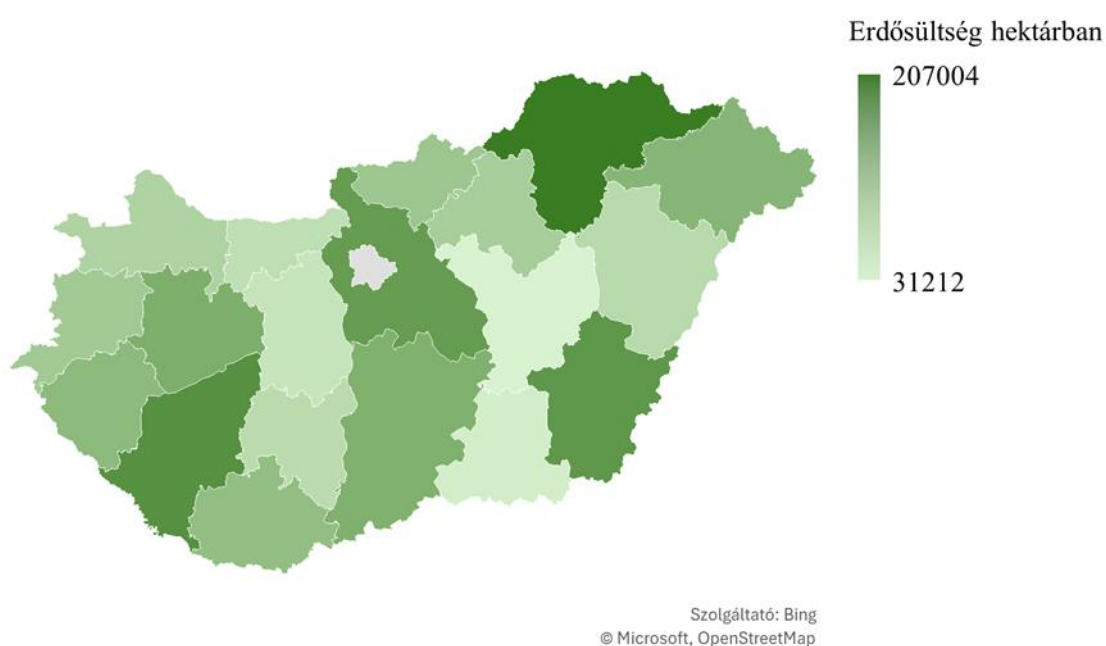
18. ábra: Solymászmadarak vármegyei megoszlása Magyarországon 2024-ben

A magas solymászmadár egyedszám a fentebb említett két vármegyében valószínűleg nem egyazon okra vezethető vissza, hiszen, ha a vadászati lehetőségeket nézzük (solymászati szempontból) Bács-Kiskun ugyancsak az élen jár Pest vármegyével szemben. Azt feltételeztük tehát, hogy míg a Dél-Alföld régióban a magas egyedszám az ugyancsak magas vadászati lehetőségek hozadéka, addig az ország középső régiójában elsősorban a főváros közelsége, valamint a Bács-Kiskun vármegyéhez képest lényegesen magasabb vadász lélekszám és a magasabb a magasabb átlagjövedelem, is hozzájárul. Sem az átlagjövedelem, sem pedig a vadászjegyet váltottak vármegyei megoszlása esetében nem tudtuk igazolni az összefüggést a solymászmadarak számának térbeli megoszlásával. Az erdőterület és a solymászmadarak száma között volt statisztikai összefüggés, ugyanakkor ez épp pozitív volt, ellentétben a várakozásokkal (**1. táblázat**). E tekintetben érdemes összevetni a **18.** és a **19. ábrát**.

1. táblázat: Solymásmadarak megoszlását pearman korreláció eredményei

Vizsgált csoportok	Vizsgálati évek p értékei	
	Koefficiens	p érték
Bruttó átlagkereset vs. solymásmadarak száma	-0,019	0,937
Vadászjegyet váltottak száma (2024/25) vs. solymásmadarak száma	0,380	0,108
Erdősültség (ha) vs. solymásmadarak száma	0,608	0,006

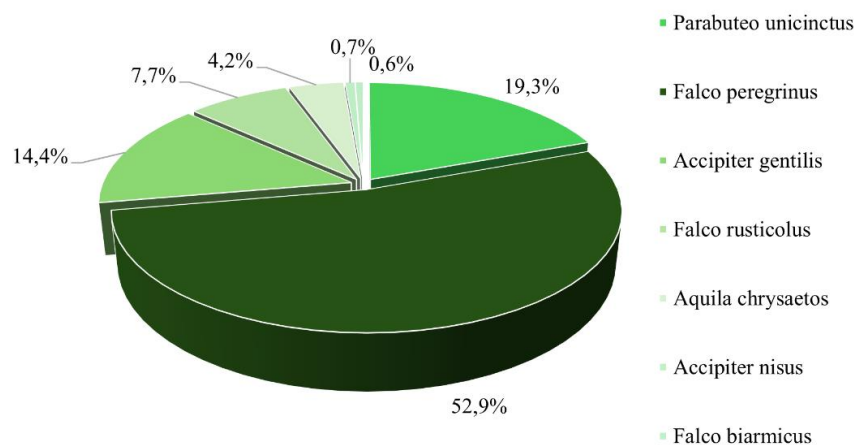
* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

19. ábra: Erdősültség Magyarországon

Az, hogy Vas, Zala és Fejér vármegyékben lényegesen alacsonyabb a madarak száma, valamint az a tény, hogy Tolna vármegyében egyetlen egy ragadozómadarat sem regisztráltak, az természetesen nem azt jelenti, hogy ne találkozhatnánk solymászatra alkalmazott ragadozómadarakkal és solymászati tevékenységgel a vármegye területén, mindössze a hivatalosan bejelentett tartási helyek szerint a vármegyében egyetlen példány sem került bejegyzésre. A fentebb felsorolt néhány vármegyében megjelenő alacsony egyedszám vélhetően tehát részben a földrajzi adottságokkal, az apróvadpopuláció különbségeivel – tehát a vadászati lehetőségekkel magyarázható.

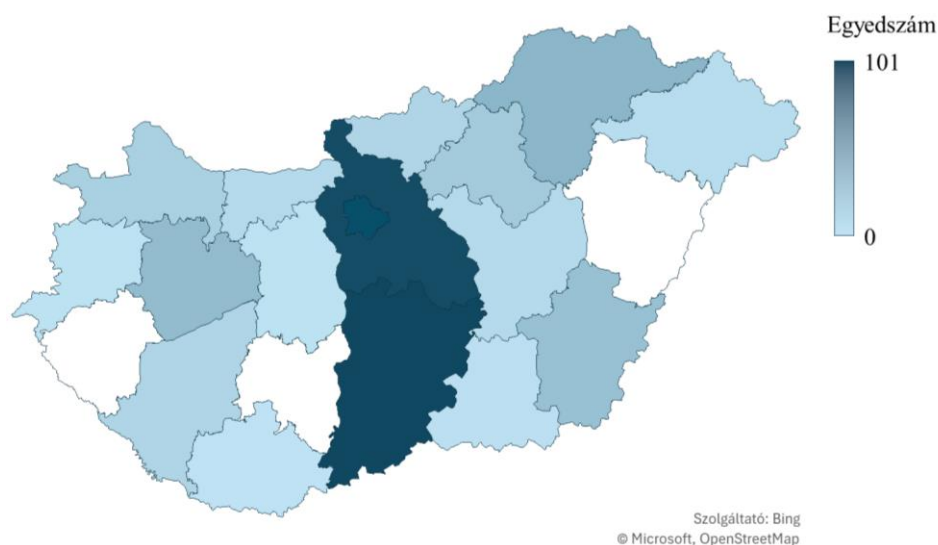
Az adatok azt is világossá tették, hogy a vándorsólyom a legnépszerűbb faj, 355 példánnyal (52,9%), amit a harris ölyv követ az engedélyezett solymásmadarak sorában (19,3%), míg a héja a harmadik helyre szorult (14,4%) vissza. A sort egy robosztus magasan és egy robosztus alacsonyan pedző faj, az északi sólyom (7,7%) és a szirtisas (4,2%) követi. A fent felsorolt fajok adják a hazai solymásmadarak 98,7%-

át, így – a további solymászatra engedélyezett két faj – a karvaly (0,7%) és a Feldegg-sólyom (0,6%) összesen nem éri el a 2%-ot, tehát alig néhány példányuk fordul elő hazánkban (**20. ábra**).

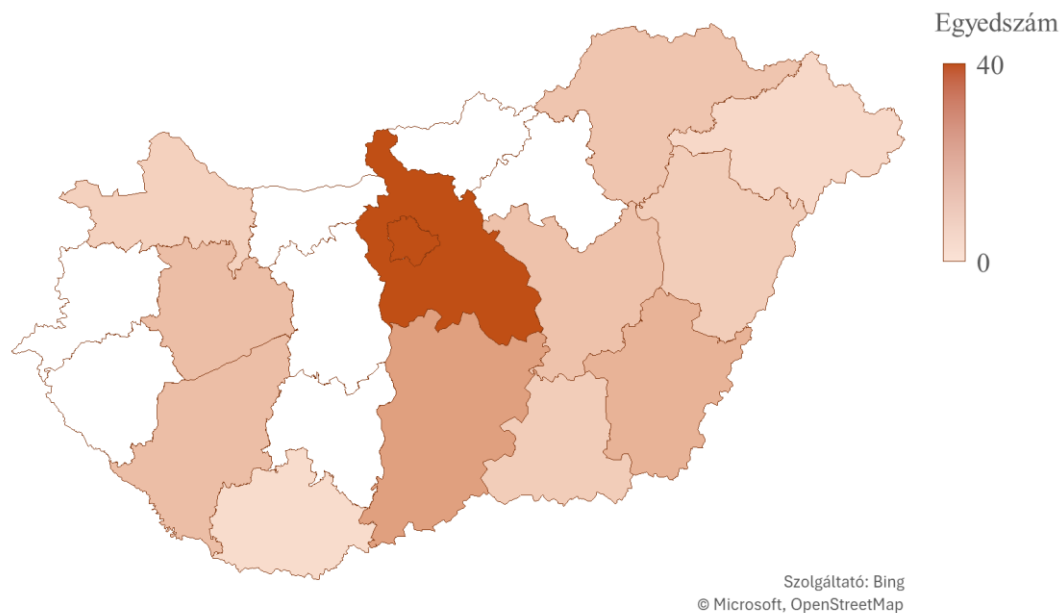
20. ábra: Solymásmadarak megoszlása Magyarországon fajonként 2024-ben

A leggyakoribb faj a solymásmadarak körében Magyarországon a **vándorsólyom** (n=355 pld.). Ennek oka részben abban keresendő hogy a sólyomfélék fő vadászterületeit a nyílt mezőgazdasági területek adják. Hazánk területének 55%-a, azaz 5,111 millió hektár üzemel mezőgazdasági területként remek repítő- és vadászterületeket biztosítva a sólymoknak. A faj népszerűségéhez nagyban hozzájárul remek természete, mely az Accipiter fajokról aligha mondható el. A legmagasabb egyedszám mellé társul a legmagasabb tenyésztésre bejelentett példányszám is, mely 2024-ben 179 pld. volt, így hazai beszerezése nem okoz nehézséget. E faj hazai vármegyei megoszlását a **21. ábra** szemlélteti.

21. ábra: A solymáskézen lévő vándorsólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

Magyarországon jelenleg a második leggyakrabban solymászati tevékenységre alkalmazott faj a Szalagos álölyv ($n=130$ pld.). Ennek oka elsősorban a faj kiemelkedően jó alkalmazkodóképességében, valamint magas intelligenciájában és rendkívül barátságos természetében keresendő. A szalagos álölyv különösen kedvelt a kezdő solymászok körében, de tapasztaltabbak is gyakran választják. Az egyedszám folyamatos növekedésének hátterében többek között az áll, hogy a szalagos álölyvvel kapcsolatos állategészségügyi kockázatok – mint például a nyugat-nílusi láz fertőzési veszélye – jóval kevésbé érinti, mint a hazai ragadozómadár populációt. A legtöbb bejelentett példány e faj esetében is Pest vármegyéből ismert, azonban nem vonhatunk le érdemi következtetést, mellyel megindokolhatnánk, hogy miért nincs hét vármegyében egyetlen bejelentett példány sem. A szalagos álölyvek vármegyei megoszlását a **22. ábra** szemlélteti.

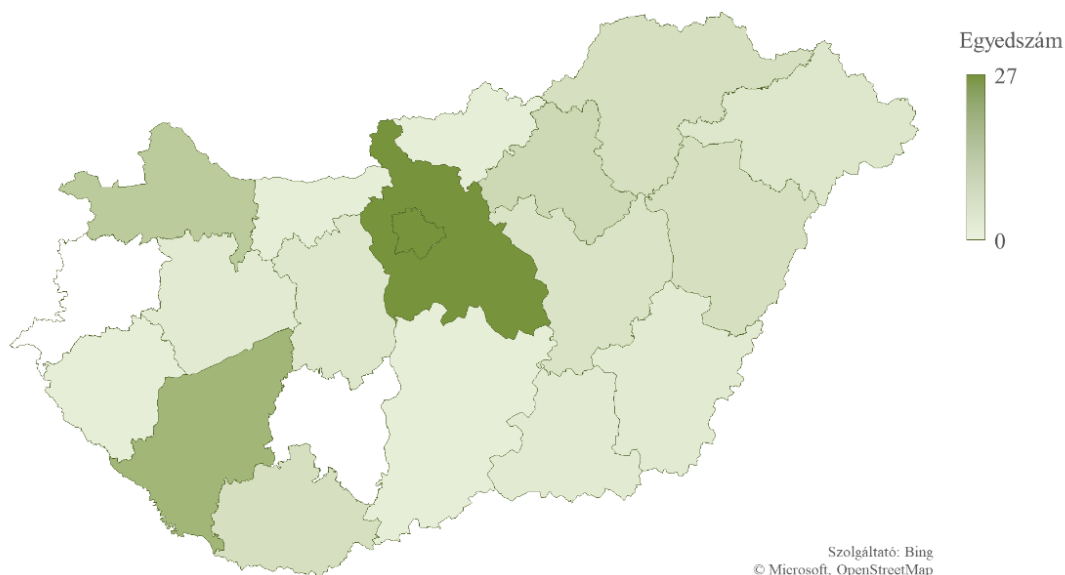

22. ábra: A solymáskézen lévő szalagos álölyvek vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

A harmadik Magyarországon leggyakrabban solymáskézre kerülő faj a **héja** ($n=97$ pld.). Ennek magyarázata kettős: részben a solymászat hazai hagyományai és a faj széles spektrumú alkalmazhatóságában, részben pedig a madarak „elérhető árában” keresendő a válasz. Továbbá a faj egyedszámát, és annak az elmúlévekben feltételezhető csökkenését nagyban befolyásolja a Nyugat-nílusi láz egyre nagyobb előfordulási területe, valamint a vírus magas patogenitása és letalitása. Továbbá az is, hogy az eddig alkalmazott, „vadonfogott” héja solymászati alkalmazásának lehetősége megszűnt, bár állományai stabilak, hiszen a fészkelő párok száma hazánkban az MME Ragadozómadár Szakosztályának monitoring eredményei alapján a 2014–2018 közötti években mintegy 1200–1300 párra tehető (BAGYURA 2022). A nyilvántartás szerint Magyarország területén mindössze 22 példányra kértek tenyésztési engedélyt, ezek közül egyes vármegyékben (Pest, Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun, valamint Békés) csak egy-egy madár esetében kérték meg a tenyésztési engedélyt, amiből arra

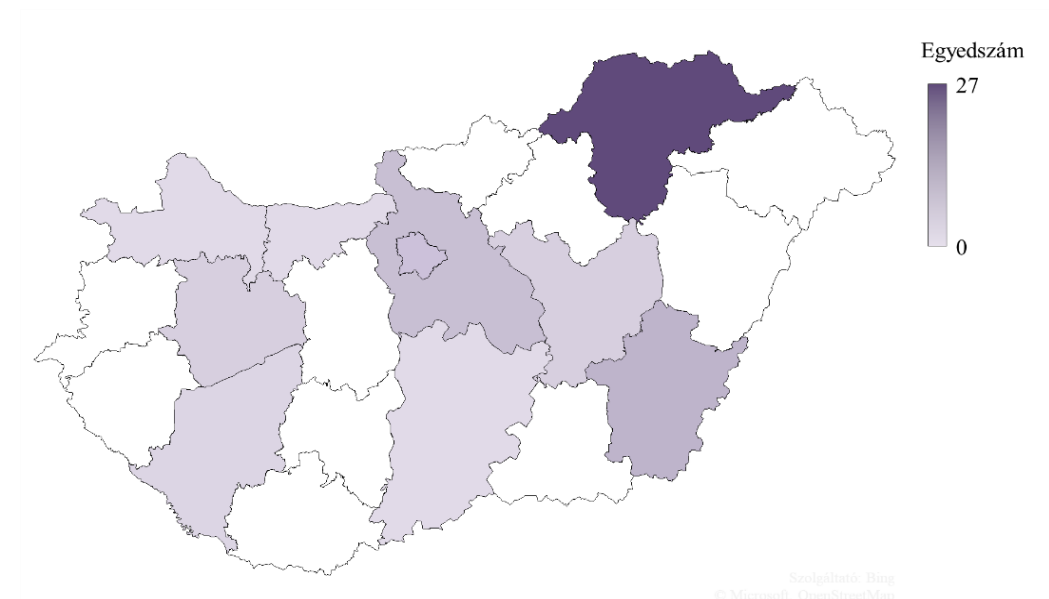
következtethetünk, hogy nem minden madár esetében történik meg az effektív szaporítási tevékenység.

A fenti okok miatt sokan a környező országokból kényszerülnek madárvásárlásra, az ilyen szempontból népszerű országok közé tartozik Ausztria, Csehország, és Szlovákia is. A héja hazai vármegyei megoszlását a **23. ábra** szemlélteti.

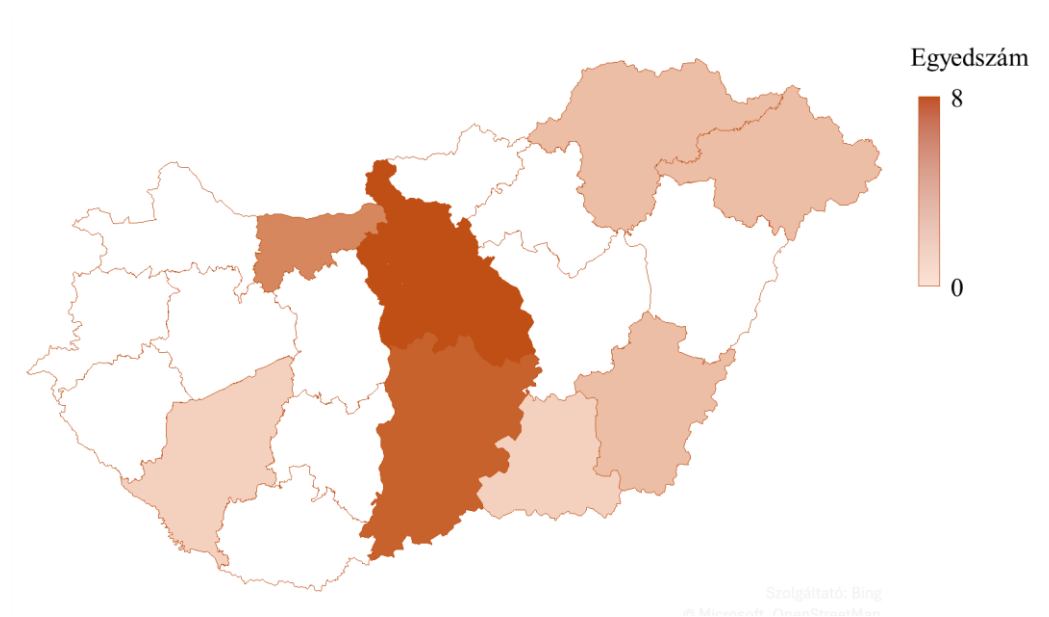
23. ábra: A solymáskézen lévő héják vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

Nem elhanyagolható számban van jelen hazánkban az az **északi sólyom** (n=52 pld.) solymásmadarak körében. Bár a faj egyes példányai jóval magasabb áron szerezhetők be mint kisebb testű rokonai (pl: egy hím vándorsólymot 350 euróért kínáltak a magyar tenyésztők 2024-ben), a solymászok körében mégis viszonylag nagy népszerűségnek örvend, köszönhetően impozáns megjelenésének, valamint a vadászatok során tanúsított rámenősségének. A madarak genetikai tulajdonságaiból adódóan nehezen viselik hazánk egyre melegebb klímáját, így jelentősen ki vannak téve a légúti, és egyéb ebből következő betegségeknek. Ennek ellenére szép számmal akadnak olyan egyedek is, amelyekre tenyésztési engedélyt állítottak ki a solymászok, a nyilvántartás szerint pontosan 33 plédány. Feltehetően a magas rizikófaktor és az egyedek ugyancsak magas értéke áll annak háttérében, hogy a solymászati alkalmazásuk kevésbé terjedt el Magyarországon. E solymásmadár hazai vármegyei megoszlását a **24. ábra** szemlélteti.

24. ábra: A solymáskézen lévő északi sólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

Az északi solymot követi a hazai solymásmadarak sorában a **szirtisas** (n=28 pld.), amely népszerűsége a hazai tapasztalatok szerint lényegesen emelkedett Magyarország területén. A viszonylagosan alacsony egyedszám pedig a faj méreteiből, roppant nagy táplálék, hely, és repítő-terület igényeiből adódik. Testméretéből adóan, szemben a többi solymászatra alkalmazható fajjal, lényegesen nagy kárt okozhat a solymászban is, akár halálos sebet ejtve rajta, így a rizikófaktor is igen magas. A megfelelően idomított madarak azonban remek vadásztársává válnak a solymásznak, impozáns vadászati stílusuk, hosszú élettartamuk és intelligenciájuk miatt pedig sok solymász vállalja a madarakkal járó költségeket kockázatokat. Hazánkban 12 példányra adtak ki tenyésztési engedélyt! A szirtisas hazai vármegyei megoszlását a **25. ábra** szemlélteti.

25. ábra: A solymáskézen lévő szirtisasok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

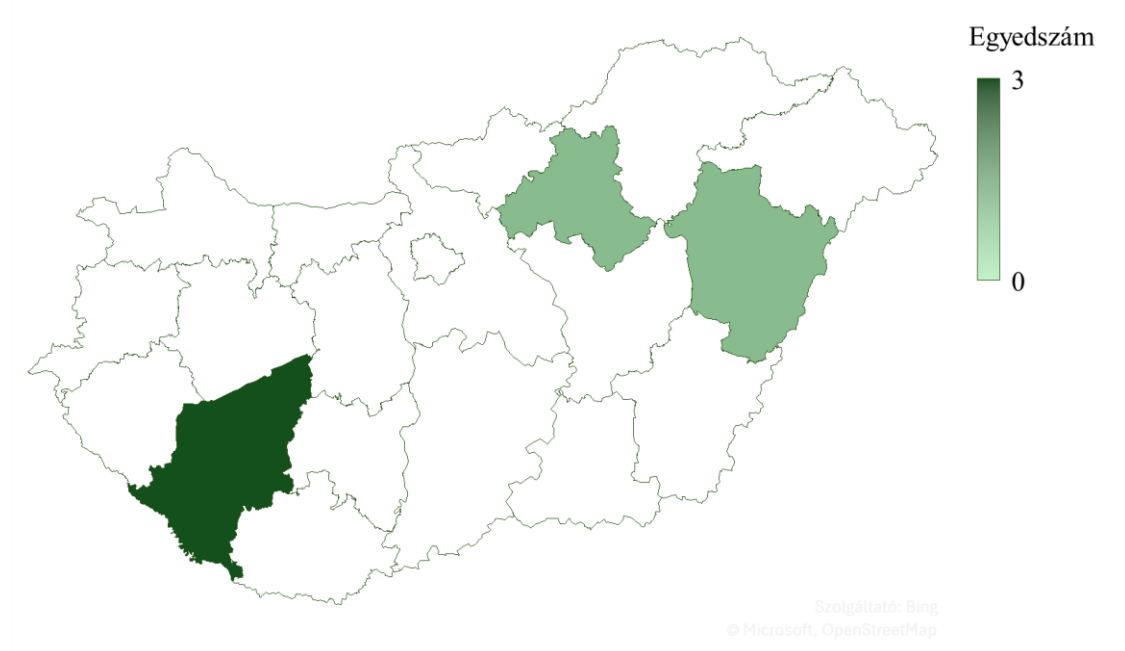
A **karvaly** (n=5 pld.) **(26. ábra)** alacsony példányszáma részben a beszerzési nehézségekkel, részben pedig a tartási és szaporítási kihívásokkal magyarázható. A karvaly egy roppant ügyes ragadozómadár, melynek alkalmazása is igen sokrétű, a vele való vadászat pedig kifejezetten eseménydús és izgalmas. A fentiek alapján joggal vetődik fel az a kérdés, hogy miért választja a fajt oly' kevés solymász? Fontos megemlíteni azt, hogy e faj igen kényes, egyedei könnyedén elpusztulhatnak a stresszhatások következtében. Magyarország határain belül a madár beszerzésének lehetősége gyakorlatilag megszűnt, hiszen 2021-ben betiltották a fészkekből történő kiemelést, a vadon befogott egyedekkel történő solymászatot, tehát csak ellenőrzött tenyésztetből származó madarakat vehetünk solymáskézzre. E faj szaporítása azonban igen nagy tenyésztési tapasztalatot igényel, hisz már a vadászati céllal tartott egyedek is igen érzékenyek az antropomorf tényezőkre. Amennyiben a solymász sikeresen „összeboronál” egy tenyész-párt az még koránt sem jelent sikert, sőt... Hazánkban éppen ezért nem is volt jellemző, hogy a tenyésztők karvalyokkal foglalkoztak volna, mikor a héja, vagy épp a vándorsólyom tenyésztés sokkal jövedelmezőbb lehetőség volt, lényegesen alacsonyabb rizikófaktorral. Így tehát hazánkban a „vadon-fogott” karvaly lehetősége volt a meghatározó. Ennek tilalmát követően már csak különböző EU-s országokból, jellemzően osztrák, német, cseh, valamint szlovák tenyésztőktől volt lehetőségük a madarak beszerzésére a magyar solymászoknak.

26. ábra: Karvaly ritka zsákmányával, a vörösfogollyal (Fotó: NIGEL W.)

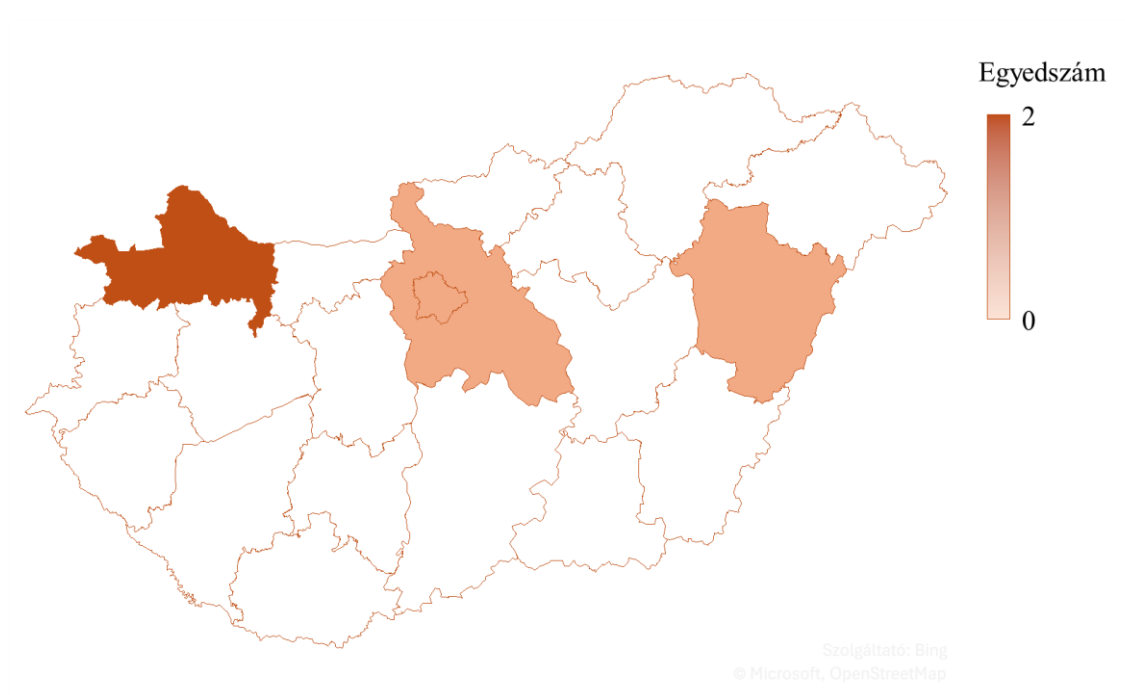
DIETER BETZ, német solymász, aki karvalyok szaporításával is foglalkozik egy rövid üzenetváltásunk alkalmával elmondta, hogy a hím karvalyok jellemzően sokkal rövidebb életűek a tojó egyedeknél: „*Die meisten Terzel leben nicht lange und sind nicht für die Jagd geeignet*”, vagyis „*A legtöbb hím madár nem él sokáig, és nem alkalmas a vadászatra.*” Ennek ellenére rövid beszélgetésünk alatt megtudtam, hogy a 2024-es tavaszra már minden hím fiókát lefoglaltak nála...

A fentiek alapján az utánpótlás gyakorlatilag kizárólag „importból” történhet, ami jelentősen megnehezíti a faj hazai solymászati célú jelenlétének fenntartását. Érdeemes megjegyezni, hogy a faj populációi stabilak, a becslési adatok szerint 2014 és 2018 között mintegy 3600–5400 pár fészkel Magyarországon (BÉRCES 2022), és 1980-óta állománya stabil, enyhén növekvő, így nem volt indokolt megvonni a solymászoktól a szigorúan szabályozott feltételek mellett vad populációkból történő solymászati célú madárbefogást és a vad madarak solymászati célú alkalmazásának lehetőségét. A fentiek mellett fontos tény az is, hogy e kistestű faj esetében a vadászati alkalmazhatóság a potenciális zsákmányfajkör védetté válásával jelentékenyen beszűkült a karvalyhoz képest robusztusabb fajokhoz képest. A fentiek okán a solymászatra alkalmazott karvaly egyedszám bizonyosan drasztikus visszaesésen ment át, hiszen egykor igazán közkedvelt solymásmadár volt. E faj hazai vármegyei megoszlását a **27. ábra** szemlélteti.

27. ábra: A solymáskézen lévő karvalyok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

A **Feldegg-sólyom** fajból (n=4 pld.) alig van solymáskézen néhány példány hazánkban, kistermetű rokona, a Karvaly mindössze egyetlen példánnyal előzi meg a rangsorában. Ennek oka hogy minekután a faj vadászati stílusa, vagy zsákmány-palettája nem tér el lényegesen a vándor, vagy északi sólyométól, továbbá Magyarország területén nincs regisztrált tenyésztési engedéllyel rendelkező példány, így a madarak beszerzése kizárólag importból történhet, mely rengeteg papírmunkával, szervezéssel, valamint további költségekkel terheli a solymászokat. E ritka hazai solymásmadár hazai vármegyei megoszlását a **28. ábra** szemlélteti.

28. ábra: A solymáskézen lévő Feldegg-sólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon

8.1.3 A magyar solymászat jogi szabályozásának problémaköre

A magyar solymászat jogi szabályozása – bár az elmúlt évek során történt némi előrelépés – még mindig több ponton kiforratlan, nehezen átlátható és gyakorlati szempontból is számos kifogásolható elemet tartalmaz. Mindez különösen problémás annak fényében, hogy a solymászat hazánkban évszázados hagyományokkal bír, sőt 2010 óta az UNESCO szellemi kulturális örökség listáján is szerepel. A jelenlegi jogi környezet gyakran nem támogatja, hanem inkább akadályozza a tevékenység fenntartható és felelős gyakorlását.

A szabályozás egyik legnagyobb kihívása abból fakad, hogy a solymászat több szakterület – természetvédelem, vadgazdálkodás, állatvédelem, állategészségügy – jogi szabályozásának metszéspontjában helyezkedik el, ennek következtében az előírások gyakran ellentmondásosak, sok esetben nem világosak a gyakorló solymászok számára. A hatóságok gyakran eltérő jogértelmezést alkalmaznak, ami jogbizonytalanságot eredményezhet.

A ragadozómadarak tartásának engedélyezése többlépcsős folyamat, amely minden solymászati tevékenység – ragadozómadár beszerzés, tartás, a velük való vadászat, értékesítés vagy akár elhullás – külön jogi procedúrát von maga után. Ez azt jelenti, hogy a solymászattal kapcsolatos minden mozzanat csak az illetékes hatóság jóváhagyása után végezhető, függetlenül annak sürgősségétől vagy gyakorlati jelentőségétől. A rendszerben nincs mozgástér vagy rugalmasság, ami egy élő, gyakorlati tevékenységnél komoly nehézségeket szül.

Fontos hangsúlyozni, hogy jelen elemzés célja a szabályozás kritikai szempontú értékelése és annak megvilágítása, hogy a jelenlegi rendszer hol tartalmaz indokolatlanul merev, széttagolt és a solymászati hagyomány fenntartható megélését gátló elemeket.

Tény ugyanakkor, hogy a jelenlegi magyar jogszabályi környezet inkább akadályozza a solymászati tevékenységet, mintsem támogatja annak gyakorlását. A rendszer komplexitása, a hatósági engedélyeztetés többszintűsége, a rugalmatlan ügyintézés és az egymásnak sokszor ellentmondó szabályozási előírások jelentősen megnehezítik e hagyományos vadászati mód gyakorlását. A jövőbeni jogalkotásban fontos lenne figyelembe venni a gyakorló solymászok tapasztalatait, és olyan szabályozási környezetet kialakítani, amely egyszerre biztosítja a természet védelmét és a kulturális örökség életben tartását.

A következőkben igyekszem sorra venni azokat a problémás pontokat, amelyek változtatása kedvezne a solymászati tevékenység gyakorlásának.

Személyi feltételek:

A solymászati tevékenység az alábbi követelmények teljesítése esetén lehetséges:

A vadászvizsga sikeres teljesítése az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról szóló törvény szerint. Magyarország területén vadászati tevékenységet az végezhet, aki a 60.§-ban felsorolt követelményeknek maradéktalanul eleget tett: *„Vadászjegyet kérelemre az a magyarországi állandó lakóhellyel vagy magyar állampolgársággal rendelkező*

- *a) tizennyolcadik életévét betöltött személy kaphat, aki*
- *aa) eredményes vadászvizsgát tett,*
- *ab) nem áll vadászjegyet visszavonó határozat hatálya alatt, továbbá*
- *ac) a vadászat során másnak okozott károk fedezetére szolgáló érvényes vadászati felelősségbiztosítással rendelkezik; vagy*
- *b) tizenhatodik életévét betöltött személy kaphat, aki*
- *ba) megfelel az a) pont aa)–ac) alpont szerinti feltételeknek, továbbá*
- *bb) rendelkezik a löfegyver jogszerű használatához előírt feltételek meglétét bizonyító, a rendőrség által kiadott igazolással.*

A solymász-elméleti és gyakorlati vizsga, valamint a **természetvédelmi jogi vizsga** letétele, melyet A solymászati tevékenységhez szükséges elméleti és gyakorlati vizsgák letételét a 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet írja elő. Eszerint solymászatot az a természetes személy végezhet, aki:

- betöltötte a 18. életévét,
- rendelkezik érvényes solymászvizsgával,
- büntetlen előéletű,
- rendelkezik a solymászati tevékenységhez szükséges engedélyekkel és igazolásokkal,

- biztosítja a solymászat során használt madarak megfelelő tartási és gondozási körülményeit, 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 6.§-a kimondja, hogy: „*A védelemben részesülő állatfaj élő egyedét olyan körülmények között kell elhelyezni, amelyek biztosítják az állat jólétét és a természeteshez hasonló élettevékenységének feltételeit.*”

A madár DNS-profiljának elkészítése, melyet Magyarországon kizárólag egyetlen labor végez (Gödöllőn), erről ugyancsak a 48/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 16.§-ában rendelkezik a következők szerint: „*A solymászmadár-tartási engedély kiadásának feltétele a minisztérium honlapján közzétett mikroszatellita markerek alapján meghatározott genetikai profil benyújtása a természetvédelmi hatósághoz.*”

- Mikroszatellit markerek alapján meghatározott genetikai profil benyújtása:
A solymászmadár-tartási engedély kiadásának feltétele a minisztérium honlapján közzétett mikroszatellita markerek alapján meghatározott genetikai profil benyújtása a természetvédelmi hatósághoz.
- Szabályozás alóli kivételek: A szalagos álölyv (*Parabuteo unicinctus*) tartási engedélyéhez genetikai profil benyújtása nem szükséges.
- Külföldről történő behozatal esetén: Solymászmadár külföldről történő behozatala esetén a genetikai profilt a behozatal napjától számított legfeljebb 60 napon belül kell benyújtani.

A genetikai profil elkészítésének kötelezővé tétele meglehetősen felkavarta a kedélyeket Magyarországon. Mindamellett, hogy viszonylag költséges, igen hosszú procedura is. A madár friss vérére van szükség a vizsgálathoz, ami sok solymászban kételyeket keltett, azonban a mintavételi lehetőségek tárháza szerencsére jóval szélesebb (pl.: friss vedlett tollak VILI *et al.* 2009, BENDE *et al.*, 2003). A vizsgálathoz minimum 2 minta szükséges. A kommunikációt tekintve azonban az új rendszerre való áttérés viszonylag zökkenőmentesen folyt le. Mind az MSE, mind a MIRSA tájékoztató e-maileket küldött ki a solymászoknak, melyben a hatóságokkal egyeztetett mintavételi lehetőségeket, azok helyes tárolását ismertették az alábbiak szerint:

„[...] minta lehet toll vagy vércsepp. A vedlett tollaknál az a legjobb, ha friss, de ha jó állapotban van a toll (pl. nem kezdett el rohadni, vagy rágtta meg valami), akkor egészen régi tollak is működnek (sasoknál több éves tollakból is tudtak jó minőségű DNS-t kinyerni). Ez függ a mérettől is, mert nagy tollaknál, mint az evezők, vagy faroktollak, illetve a nagyobb fedőtollak a tollszárban megmaradó vért használják, ami a kívülilágtól elzártan megmarad (a zászló aljánál a csévében található kis feketés pötty az). Kisebb tollaknál a tollvéget is használják, mert ott nincs mindig vércsepp, ezért ezeknél jobban számít az idő. De általában az adott évben elhullajtott tollak jók.

Vérmintához a legjobb 1-2 csepp vér, amit fülpiszka pálcikával kell felitatni és kiszárítva beküldeni. A mintát a legkisebb kockázattal a madár szárnyvénájából érdemes venni. A mintákat hűtőszekrényben is csak rövid ideig ajánlják tárolni [...]”

Nehezményezték továbbá azt is, hogy a külföldről Magyarországra importált madarak esetében a DNS-profil elkészítésére 60 nap áll rendelkezésre, kifejezve aggodalmukat, miszerint a madár behozatalát követően leadott minták, s az ezekből

kinyert DNS-profil esetleges késedelmes elkészülése a solymász önhibáján kívül következhet be, azonban a határidő elmulasztása miatt a Természetvédelmi hatóság szankcionálhatja a solymászt. Ilyen jellegű intézkedésre tudomásunk szerint még nem került sor, a rendelkezésre álló időintervallum alatt a labor rendszerint elkészült a profilokkal. Azonban ahogy a **34. ábra** is szemlélteti, a határidő átlépésének esetleges túlreagálása nem lett volna egyedi eset. A felvetés, miszerint a DNS-analízis csak egy újabb bürokratikus elemet tesz a solymászat – már így is szövevényes – hazai szabályozásába jogosnak mondható, a döntés azonban indokolt, ahogy azt a 10.1.4 fejezetben is olvashatjuk.

Elidegenítési engedély kérése eladás előtt, **tartási engedély** beszerzése vásárlás előtt, továbbá a madár **átadása, megszerzése és elhullása bejelentési kötelezettséggel jár.** Az eladást, illetve vásárlást megelőző engedélykérésről a 1996. évi LIII. törvény 43. §-a, illetve a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet rendelkezik, míg a bejelentési kötelezettségekről (pl. megszerzés, elhullás, átadás) a 292/2008. (XII.10.) Korm. rendelet ad tájékoztatást.

Véleményem szerint a DNS-profil elkészítésével szemben – mely kötelezettség indokolt – semmi nem teszi szükségessé a ragadozómadarak engedélyezésének ilyen fokú megnehezítését, túlszabályozását. A határon túlról érkező madarak esetében a szigorú szabályozás okszerű, hiszen az előzetes engedélyek megigénylésével bizonyíthatjuk, hogy a solymásmadár ellenőrzött tenyészetből származik. Kizárva ezzel a felmerülő állatjóléti és természetvédelmi kérdéseket, azonban az országon belül történő „kereskedelem” lényegesen egyszerűbben is szabályozható volna. Elsősorban az a kérdés merül fel, hogy a madár megvásárlását **megelőzően** miért szükséges a tenyésztőnek elidegenítési engedélyt, a vásárló solymásznak pedig tartási engedélyt kérni? Az iratok átfutási ideje a hivatali ügyintézés lassúsága miatt legalább 5–10 munkanapot vesz igénybe, mely idő alatt a madár a tenyésztőnél kell, hogy maradjon, ahelyett, hogy a solymász megkezdhetné vele a munkát. A megszerzést követően azonban ismét bejelentési kötelezettség áll fent a hatóság felé, melyben a solymász nyilatkozik, hogy a fentebb említett egyed a tulajdonába került, ami egy újabb felesleges restancia. Jóval életszerűbb – a hatóság számára is kényelmesebb – megoldásként a következő rendszert javaslom, csökkentve ezáltal az ügyintézés időtartamát.

A tenyésztő/tulajdonos a madár átadása során kiállít egy átadás-átvételi igazolást/szerződést, melyet mindkét fél hitelesít tanúk ellenjegyzésével, (erre akár formanyomtatvány is készülhetne (lásd fegyverátadás átvétel), a solymásznak ezt követően 7 munkanap állna rendelkezésére, hogy a madár megszerzését, valamint annak minden adatát – akár az előzetes tartási engedély igénylés esetében – továbbá a tenyésztővel/tulajdonossal aláírt igazolást/szerződést továbbítsa a Pest Vármegyei Kormányhivatal Természetvédelmi Főosztálya felé. Minekután a madarak bejelentése mára csak az [Ügyfélkapu](#) online felületen lehetséges, az adatok tényleges elküldését a rendszer által generált dokumentum igazolná.

Solymászmadarak alkalmazható köre és azok beszerzése

Célravezető gyakorlatiasan egy példán keresztül bemutatni a solymászmadarak beszerzésének folyamatát, illetve azok tartási körülményei vonatkozó előírásokat. Tegyük fel, hogy rendelkezünk minden szükséges vizsgával és madarat szeretnénk vásárolni. Két lehetőségünk van: vagy egy hazai, engedéllyel rendelkező tenyésztőtől szerezzük be a solymászmadarat vagy más EU-s tagállamból importáljuk egy ottani tenyésztőtől.

Akár hazai tenyésztőtől szerezzük be madarunkat, akár Európa más országából, mindkét esetben kötelező kitöltenünk egy formanyomtatványt mely elérhető a www.solymaszat.hu oldalon (**1. számú melléklet**). Fontos megjegyezni, hogyha külföldről hozzuk be a madarat, akkor a kérelem benyújtása után csak egy behozatali engedélyt kapunk. Ezzel szállíthatjuk át legálisan a madarat az országhatáron és ez 60 napra ideiglenes tartási lehetőséget is biztosít a solymásznak, akinek a fent említett időintervallumon belül el kell készíttetnie a birtokába került, de még be nem jegyzett ragadozómadara genetikai profilját, mindezt a saját költségére. Ezt kizárólag a Nemzeti Biodiverzitás- és Génmegőrzési Központ Haszonállat-génmegőrzési Intézet készítheti. A vizsgálat ára a 2024-es évben 28 000 forint volt mintánként, de egyéb eljárási díjak megfizetése is része a folyamatnak (**2. táblázat**). Ennek igazolását, valamint a madár CITES dokumentumait a Pest Vármegyei Kormányhivatal, Természetvédelmi Főosztályának részére szükséges továbbítani. Csak ezt követően állítja ki a hatóság a ragadozómadár tartási engedélyét.

2. táblázat: Solymászatot érintő hatósági eljárási díjak (MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET)

Eljárás megnevezése	Térítés mértéke
Védett, fokozottan védett állatfajokkal kapcsolatos tevékenységre vonatkozó engedély [Tvt. 43. § (2) bekezdés]	Térítésmentes
Védett állatfaj egyedeinek szaporítása	5500 HUF
Védett állatfaj egyedének cseréje, adásvétele	Térítésmentes
Védett állatfaj egyedének cseréje, adásvétele 1-10 egyed esetén	10 600 HUF
Védett állatfaj egyedének cseréje, adásvétele 10 feletti egyedszám esetén	40 000 HUF
Védett állatfaj egyedének külföldre vitele, onnan történő behozatala, az országon való átszállítása	10 000 HUF

Egy teljesen új solymászatra alkalmazható faj és ezáltal új kérdéskör a Szalagos álölyv, ami magyarországon exotikus madárfajnak számít és tartásához egészen 2022.08.01-ig nem volt szükséges sem a vadász, sem a solymászvizsga okmányainak birtoklása, így lett e madárfaj tartásának egyetlen feltétele a nagykorúságot igazoló dokumentum. Nem volt ritkaság a 2010-es években, hogy egy-egy kültéri

kisállatvásáron (pl: Monor) fiatal Szalagos álolyveket árultak. Természetesen a madár adásához-vételéhez már ekkor is CITES dokumentumokra volt szükség, mivel a CITES II. függelékébe tartozó fajok közül néhányat, köztük a Szalagos álolyvot, a 338/97/EK tanácsi rendelet "B" mellékletébe sorolták, így a vásárlás bejelentési kötelezettséget vont maga után.

A 2022. augusztus elsejéig terjedő időintervallumot gúnyosan, a „*Heriszpásztorok-kora*” névvel illették az idősebb – minden szükséges dokumentummal rendelkező és ezt a gyönyörű vadászati módot már évtizedek óta művelő – solymászok. Heriszpásztornak lenni annyit jelentett, hogy az illető, a solymászati tevékenységre jogosító irat nélkül, gyakran igencsak szedett-vedett felszerelésben, (pl: hegyesztőkesztyű) „solymászati tevékenységet folytatott”. Természetesen akadtak kivételek is, akik, bár solymászvizsgával rendelkeztek, mégis a Szalagos álolyv mellett döntöttek. A felemlegetett helyzet kísértetiesen hasonlít az 1956-utáni eseményekre (5. fejezet) ... Egy kiskapu, melyet a hatósági kontroll még nem zárt be, amit a fiatal lelkes amatőrök a fejüket csóváló „nagy öregek” rosszallása mellett is kihasználtak. A szituáció groteszk karakterét épp az adta, hogy azok az emberek szemlélték rosszallóan a fiatalok ténykedését, akiket Patay és Lelovich néhány évtizeddel ezelőtt „tolvaj huligánnak” titulált, s e kijelentés köreikben óriási felháborodást keltett (BOGYAI 2020).

Ebben az esetben is számos probléma merült fel, mivel a Szalagos álolyv ekkor még nem volt bejegyzett solymásmadár, hivatalosan vadászatra alkalmazni nem lehetett, így egy adott vadásztársaságnál sem kérvényezhetett (hivatalosan) a tulajdonos repítési engedélyt. Ettől függetlenül 2022. augusztusa előtt is szép számmal akadtak a közösségi hálón felvételek, zsákmányoló álolyvekről. Ezen fotók és videók egy 2020-ban megkezdődött komoly hatósági eljárás következtében javarészt eltűntek ezekről a felületekről. Többek között ennek az ügynek a kirobbanása is felelős volt a 2022-es törvénymódosításért.

Maradjunk tehát még azokban az időkben, mikor a Szalagos álolyv és használata egyfajta „szürke zónaként” működött Magyarországon. Ellenőrizhetetlen mennyiségű Szalagos álolyv került ki a hazai kisállatpiacra, mivel a madár intelligenciája és kellemes természete miatt, ugyanis a fiatal kortól ember által nevelt madarak igen kezesek, kedvesek. Amellett, hogy a madarak tartási körülményeinek ellenőrzésére sem idő, sem energia nem állt rendelkezésre, ami állatjóléti kérdéseket is felvetett, erre szeretnék is alább egy példát felmutatni (**29.ábra**) sok Harris megszökött gazdájától. Mivel a faj remekül alkalmazkodik a különböző klímaviszonyokhoz, időjárási viszontagságokhoz – és mint fentebb említettem – sok hazai kórokozóval szemben is jóval ellenállóbb, hamar megtalálta a helyét a hazai ökoszisztémában. Miután nemcsak egy példány jutott ki a természetbe, az egyedek szaporodásának veszélye is fennállt, amely a hazai ragadozómadarainkra nézve kritikus pont volt, hisz a szalagos álolyvek igen nagy konkurenciát jelentenének, ha nagy számban jelennének meg a hazai faunában. Bár fészkelési kísérletet, avagy párba állt egyedeket Magyarország területén nem figyeltek meg, a szabadon élő madarak egyre növekvő egyedszáma miatt a lehetőség nem volt kizárható! Többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy 2022.08.01-én e fajt besorolták

a solymászatra alkalmazható fajok közé, ezáltal ellenőrizhető mederbe terelve annak kereskedelmét. A tenyésztők körében nem volt népszerű a módosítás, hiszen a fiatal madarak fő felvásárlói nem a vizsgával rendelkező solymászok voltak... A 2022-es év óta a Szalagos álölyv tenyésztésével foglalkozók száma a fentiek okán igencsak megcsappant, azonban sok solymász – köztük én is – üdvözölte a kormányrendelet módosításának ezen cikkelyét, mivel világosan látta a szakma az óriási kárt, amit ez a „szabadság” okozott a magyar solymászoknak.

29. ábra: Szalagos álölyv, meglehetősen leromlott állapotban. (Fotó: KRASZNECZ Z.)

A kérdéskör szabályozását a MIRSA egyesület által kiküldött e-mail részletével szeretném bemutatni:

„Tisztelt Solymásztársak,

2022.08.01-től hatályos a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről és a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról, amely lényeges változásokat tartalmaz a solymásmadár (és ragadozómadár) tartás vonatkozásában. Az alábbiakban összefoglaltuk a következő néhány hónapban esedékes tennivalókat az egyes solymásmadár (és ragadozómadár) tulajdonosok számára. Ha valaki esetleg a leírtak ellenére bizonytalan a Reá és madarára vonatkozó előírásokban, telefonon vagy e-mail-en forduljon bizalommal az Egyesület vezetőségéhez.

Solymászvizsgával rendelkező Harris hawk tulajdonosok: Amennyiben a madarukat solymászatra, bemutatásra (solymászbemutatón röptetésre) szeretnék használni, illetve tenyésztani szeretnék, abban az esetben a 348/2006 Kormányrendelet 6. mellékletében rögzített tartalmú engedélykérelmet kell benyújtaniuk a Pest Megyei

Kormányhivatal Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztálya felé. Fontos hangsúlyozni, hogy előzetes engedélykérelemről van szó, tehát amíg nincs meg az egyedre a jogerős engedély addig solymászatra illetőleg bemutatóra nem használható a madár! A madár tenyésztése is engedélyköteles, tehát ilyen szándék esetén arra is engedélyt kell kérni. A szaporulat csak olyan személynek adható át, aki a szükséges feltételekkel rendelkezik (solymászvizsga, tartási engedély stb.)

Solymászvizsgával nem rendelkező Harris hawk tulajdonosok: Amennyiben a madarukat 2022. július 31-ig átvették a tenyésztőtől a származási lappal együtt, és 30 napon belül bejelentették az átvételt a tartás helye szerint illetékes megyei Kormányhivatalnál, úgy azt annak élete végéig tarthatják a 3/2001. (II. 23.) KöM–FVM–NKÖM–BM együttes rendeletben meghatározott tartási feltételeknek megfelelően. (24 m² alapterületű, 72 légméter térfogatú röpdében). A madár nem tenyészthető ebben az esetben, a tartási körülményeket úgy kell kialakítani, hogy az a véletlenszerű szaporulatot megakadályozza. A madár nem bemutatható, oktatási, riasztási célra nem használható.

Solymászvizsgával rendelkező, B mellékletbe sorolt ragadozómadarak tulajdonosai (pl: vörösfarkú ölyv, aplomado sólyom, choliba füleskuvik stb.): Solymászvizsgával rendelkező személyek részére a felsorolt fajok esetében tartási, hasznosítási és bemutatói engedély adható ki közérdekből (oktatás, ismeretterjesztés), valamint kártevők elleni biológiai védekezés céljából. Ebben az esetben a tevékenységet megelőző engedélykérelemről van szó, tehát amíg nincs meg az egyedre a jogerős engedély addig riasztásra illetőleg bemutatóra nem használható a madár! Ezen madarak a jövőben – 2022.08.01-től - csak solymászvizsgával rendelkező személyek számára adhatóak át! Az engedélyt ebben az esetben is a 348/2006 Kormányrendelet 4. mellékletében rögzített formában kell benyújtaniuk a Pest Megyei Kormányhivatal Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztálya felé [...]” (A levelet MAJOROS BENDEGÚZ, bocsátotta rendelkezésemre.)

Vadász, valamint solymászvizsgával nem rendelkező személyként ezeket a fajokat állatkerti körülmények között tarthatjuk, hasonlóan azokhoz a Szalagos álölyv tulajdonosokhoz, akik 2022. július 31. előtt vásárolták meg madaraikat, azonban solymász vizsgával nem rendelkeztek, ők a madarat annak élete végéig tarthatják, a rendeletben meghatározott „24 m² alapterületű, 72 légméter térfogatú röpdében. A madár nem tenyészthető ebben az esetben, a tartási körülményeket úgy kell kialakítani, hogy az a véletlenszerű szaporulatot megakadályozza. A madár nem bemutatható, oktatási, riasztási célra nem használható.” A fentebb felsorolt ragadozómadarak vadászati alkalmazása (kivétel Szalagos álölyv, amennyiben a tulajdonos rendelkezik az ehhez szükséges engedélyekkel). Magyarországon tilos, a fentebb meghatározott hét faj kivételével minden ragadozómadár solymászati célú alkalmazása, sőt az engedély nélküli repítés is, orvvadászatnak minősül!

30. ábra: Szalagos álolyvek közös zsákmányukkal (Fotó: JOÓ P.)

A fajlista Szalagos álolyvvel történő bővítését követően hazánkban a solymászatra alkalmazott fajok megoszlása lényeges átalakuláson megy keresztül. A tapasztalatok alapján az álolyvek növekvő egyedszáma azonban azt mutatja, hogy a faj lényeges szimpátiát élvez a hazai solymászok között s amennyiben a körülmények úgy hozzák, remek alternatívaként szolgálhat az olyan területeken, ahol a Nyugat-nílusi lázzal való fertőződés nyaranta potenciális veszélyforrást jelent az *Accipitrinae*-k-ra nézve. Bár sok solymász továbbra is ferde szemmel tekint rájuk, a Szalagos álolyvek sorozatos és látványos vadászatbéli eredményességükkel szép lassan kivívják maguknak a megérdemelt elismerést.

Ragadozómadarak solymászati célú tartásának szabályozása

A ragadozómadarak solymászati célú tartása Magyarországon szigorú jogi szabályozás alatt áll, hazánkban minden ragadozómadár védett, így az azokkal végzett tevékenységek környezetvédelmi és állatvédelmi szempontból is komoly figyelmet igényelnek. A solymászat hagyományos vadászmoddként történő gyakorlása során alkalmazott madarak tartására és hasznosítására több jogszabály vonatkozik.

A 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről alapvetően szabályozza a védett állatfajokkal végzett tevékenységeket, amelyek közé tartoznak a ragadozómadarak is. A 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet előírja, hogy minden védett madár tartása, szaporítása és kereskedelme engedélyköteles, így a solymászok számára is szükséges a megfelelő hatósági engedély. A 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a hatósági eljárásokat és nyilvántartásokat szabályozza, míg a 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet a CITES-szabályokat hajtja végre, amelyek a nemzetközi védett fajokkal kapcsolatos kereskedelmet és szaporítást irányítják.

A solymászok számára elengedhetetlen a 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet szerinti vadászvizsga teljesítése, amely a solymászatot, mint a vadászat egy speciális formáját szabályozza. Emellett a 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről szóló rendelkezései is vonatkoznak a solymászati madarak megfelelő tartására és etikai kezelésére. Mindamellet, hogy a madarak röpdéinek helyének méretét a kiadott tartási engedélyen feltüntetik, a solymászmadarak esetében a tartási körülmények egyediek is lehetnek, ahogy azt a **31. ábrán** olvashatjuk:

10. Az egyedeket legalább 12 négyzetméter alapterületű és 2 méter magas röpdében kell elhelyezni. Egy röpdében legfeljebb 2 madár tartható, továbbá függetlenné válásukig a tenyészpár utódai tarthatóak. Vadászati célú tartás esetében a hagyományos tartásnál alkalmazott kerti ülőke, magasállvány, illetve repítődrótos elhelyezés is alkalmazható, rendszeres röptetés mellett.

31. ábra: A tartási hely ismertetése (Fotó: HÁRSFALVI F.)

A felsorolt jogszabályok biztosítják, hogy a ragadozómadarak solymászati célú tartása megfeleljen a természetvédelmi és állatjóléti normáknak, valamint elősegítik a fajok védelmét és a fenntartható vadász módszerek alkalmazását.

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet – védett állatfajokkal végzett tevékenységek
- 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet – védett természeti értékek hatósági eljárásai
- 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet – CITES végrehajtási rendelete
- 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet – vadászvizsga szabályai
- 1998. évi XXVIII. törvény – Az állatok védelméről
- CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) – nemzetközi kereskedelmi szabályok

A 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól kitér egy fontos kérdéskörre, nevezetesen a hibrid madarak szabályozására. Hazánkban a CITES-irányelvek érvényesülnek a hibrid madarak szempontjából is, miszerint: Amennyiben a hibrid egyed legalább egyik szülőfaja az I., II. vagy III. függelékben szerepel, akkor az egyed úgy kell kezelni, mintha maga is e függelékbe tartozna (CITES, Proposed Amendment to Resolution Conf. 10.17 C) így a hibrid madárra is ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint védett szülőfajára.

Hazánkban a hibrid fajok solymászati alkalmazása tilos, amit irodalmi forrásokkal (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2008, DIXON 2012) alátámasztva következőkkel indokolnak:

- Ökológiai kockázatok: A hibrid sólymok, mivel két különböző faj keresztezéséből jönnek létre, genetikai szempontból eltérhetnek a vadon élő populációktól. A természetes ökológiai egyensúly fenntartása érdekében elengedhetetlen, hogy a védett fajok tiszta genetikai állománya ne keveredhessen a hibrid egyedekével,

mivel ez a védett ragadozómadár fajok eredeti természetes genetikai állományának megőrzését kockáztatja.

- Vadon élő populációk védelme: A hibrid sólymok szaporítása és elterjedése a vadon élő populációkra is hatással lehet. A hibrid madarak közvetlen vagy közvetett módon befolyásolhatják a vadon élő egyedek túlélését, versenyképesebbek lehetnek az adott környezetben, és kiszoríthatják az őshonos fajokat.
- Állatjóléti kérdések: A hibrid sólymok, mint mesterségesen előállított egyedek, állategészségügyi kockázatot jelentenek. Az ilyen madarak tartása és szaporítása különösen érzékeny kérdés, mivel a hibrid sólymok esetében gyakrabban előfordulhatnak genetikai rendellenességek vagy egyéb egészségügyi problémák, amelyek komoly kihívások elé állítják a solymászokat és az állatvédelmi hatóságokat is, így szabad természetbe kijutásukat meg kell akadályozni.

A hibrid egyedek képesek a szabad természetben az önálló életre és a szaporodásra is – abban az esetben, ha ezek nem imprint madarak – annak ellenére, hogy a hazai solymász-társadalom eddigi gyakori hibás vélekedése az volt, hogy ezek a madarak „sterilek”, így a szaporodás veszélyétől nem kell tartani, s ezzel gyakran érvelnek is. Ennek ellenére felmerülhetnek a hibridek alkalmazását érintő alternatív megoldások, amelyek a teljes tilalom és a felelőtlen alkalmazás között állnak.

A solymászok körében köztudott, hogy az imprint madarak, amelyeket a solymász nevelt fel, nem állnak párba fajtársaikkal, helyette az embert tekintik fajtársuknak. Ennek megfelelően ezek a madarak csak művi körülmények között termékenyülhetnek meg és szaporodhatnak. A fentiek alapján a hibrid körrel kapcsolatos természetvédelmi aggályok könnyen áthidalhatók lennének, ha Magyarországon solymászati alkalmazásra csak imprintek lennének engedélyezettek, így az esetleges elvesztések/szökések esetén e madarak nem jelentenének tényleges természetvédelmi kockázatot. Alkalmazásuk engedélyezése esetén az ellenőrzés ügyrendjének kidolgozása jelenthetne áthidalható nehézséget, hisz jelenleg nincs kapacitás arra, hogy minden egyes bejelentett egyedet ellenőrizzen a hatóság, megbizonyosodva arról, hogy az adott madarat valóban ember nevelte, s a fent részletezett természetvédelmi kockázat nem áll fent.

Az imprint madarak témakörének egy másik aspektusa némileg árnyaltabb. Magyar solymázként nem tarthatunk hibrid sólymokat, az viszont továbbra nyitott kérdés, hogy a külföldről hazánkra érkező solymászok miért nem vadászhatnak – saját országuk jogszabályai szerint legálisan tartott – madaraikkal Magyarország területén? Nem egyszer fordult elő az utóbbi években, hogy egy-egy vadászatra invitált külföldi solymász azért nem vehetett részt a vadászaton, mert hibrid madarakkal érkezett volna, amelyekkel nem lépheti át Magyarország határát. Ez egy sajátos helyzet, mivel az EU területén szabadon lehet közlekedni a legálisan birtokolt solymásmadárral kivéve Magyarországot. Ezzel is utolsó helyre kerültünk az „európai modernizáció” folyamatában. Egy EU-s országban jogszerűen tartott madárral nem utazhatnak be

hazánk területére EU állampolgárok, ha az a faj nem szerepel a hét Magyarországon engedélyezett faj között (MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET 2025). Amennyiben a magyar solymászok nem is tarthatnak hibrid madarakat, úgy a szomszédos országból érkező vendégvadászoknak legalább biztosíthatna „szabad átjárást” a jogi szabályozás, ami azonban további kérdéseket vet fel: vajon mennyi időbe telik például egy kerecsen × vándorsólyom hibridnek eljutni Ausztriából vagy Szlovákiából Magyarországra területére?

Ezzel el is érkeztünk a magyar solymászok egyik fő kérdéséhez. Nem használhatunk hibrid madarakat a hazai ragadozómadarak genetikai tisztaságának megőrzése érdekében. Akkor vajon miért nem alkalmazhatunk olyan fajokat, amelyek hazánkban fellelhetőek, populációik stabilok, mindemellett a magyar nép számára történelmi jelentőségűek? Miért nem szaporíthatjuk és alkalmazhatjuk solymászati célra e fajokat? Miért solymászhat egy osztrák vagy egy szlovák solymász kerecsensólymokkal, míg mi magyar solymászok nem?

Az 1970-es években a hazai ragadozómadár állomány, (különösen a vándorsólyom populáció) a solymászok tudásának köszönhetően indult ismét növekedésének a DDT utáni depressziójából (BOGYAI 2020). A solymászok állatkertekben, tenyészetekben segédkeztek a madarak szaporításában, a kifejlett fiatal egyedeket pedig szabadon engedték (BOGYAI 2020). Szerencsére mára stabil vándorsólyom populáció él hazánkban, e madárfaj solymászati alkalmazása pedig szintúgy engedélyezett. A fentiek alapján vajon milyen természetvédelmi kockázatot rejt magában a kerecsen solymászati célú engedélyezése? Amennyiben imprint a madár, úgy a természetben szaporodni képtelen, ha pedig nem az, akkor sem jelent kockázatot, hiszen genetikai állománya tiszta.

A kerecsen kérdéskör abszurditását tovább növeli egy 2024-es adat, mely szerint: *„Rekordszámú fiókat neveltek 2024-ben az év madarának választott kerecsensólymok Magyarországon. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) és a nemzeti park-igazgatóságok munkatársai 200 fészket foglaltó pár 530 fiókáját regisztrálták... idén minden korábbi évnél több, 530 fiókát és fészekhagyó fiatal kerecsensólymot regisztráltak Magyarországon, kereken száz madárral többet, mint tavaly. A megfigyelt kerecsensólyom-párok átlagosan három fiókát neveltek fészkenként.”* – mondta BAGYURA JÁNOS (2025), az MME országos kerecsensólyom fajmegőrzési program koordinátora.

Amennyiben hazánk területén ilyen stabil populáció él a kerecsensólymokból, úgy a legális tenyészetekből megszerzett, nem hibrid (tisztavérű) egyedek alkalmazása éppoly reális lehetőség volna Magyarország területén, mint a vándorsólyomé, melyből a 2015–2018-as felmérések szerint mindösszesen „csak” 58–63 fészkelő pár volt az ország területén. (MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET [MME]. (2024). A madarak 100%-os megbízhatóságú nyomon követése sem jelenten problémát, hiszen a DNS-profil elkészítése kötelező, így a genetikai profilnak hála, a solymászati alkalmazásba kerülő egyedek kétes eredete teljes mértékben kizárható.

8.1.4. A solymászat konfliktusrendszere

Elérkeztünk a magyar solymászat egyik legviharosabb témaköréhez. Ha visszatekintünk az 1956. utáni eseményeket taglaló fejezethez láthatjuk, hogy a kulturális örökségéhez nem mandatórium a kulturált konfliktuskezelési készség. Az 1956-tól egészen az 1980-as '90-es évekig terjedő időszakot leginkább az „adok-kapok” címszóval jellemezhetnénk. Talán innen ered a solymászat és a természetvédelem közötti máig tartó erős feszültség és kölcsönös megnemértettség.

Mindamellet, hogy a solymászok és a természetvédelmi hatóságok között fennálló konfliktus generációkra visszavezethető, s mindamellet, hogy a hatóságokkal sem jutottak könnyen dűlőre szembetűnően érvényesül soraikban az „ember embernek farkasa” elv is. Nagyban hozzájárult ehhez, hogy hazánkban az 1956-os eseményeket követően a solymászat jogi szabályozása nem megfelelően történt meg, így a jogi hézagokat kihasználva sok természetjárónak, vadásznak vagy egyszerűen csak a solymászat iránt érdeklődőnek nyílt lehetősége a ragadozómadár tartásra (BOGYAI 2020), „solymászatra” (akár olyan fajok alkalmazásával, melyek napjainkban már nem engedélyezettek) és „solymászat-jellegű” tevékenységekre. Nyilvánvaló volt, hogy ez a korlátlan és ellenőrizhetetlen állapot nem fog sokáig fennmaradni, hiszen a solymászat gyakorlásának joga már a feudális rendszerben is kiváltságnak számított, s a magyar történelmében talán a honfoglalás és az azt megelőző kalandozások ideje volt az első (és egészen az 1950-es évekig az egyetlen) olyan időintervallum, amikor a solymászat gyakorlásának feltételei mindössze az egyén rátermettsége és ügyessége voltak. Természetesen nem ítélnénk el a lelkes fiatalságot azért, mert élt egy adódó lehetőséggel, és annak minden pozitív hozadékával, azonban a nagy szabadság és az ezzel járó minden – sokszor kifejezetten káros – tevékenység hamar szokássá vált a hazai solymásztársadalomban. Titulálhatjuk rosszindulatú híresztelésnek, letagadva ezzel hibáinkat vagy elfogadhatjuk a tényt, hogy mikor a II. világháborút követően a solymászat Európa-szerte ismét feltámadt és a Kelet-Európából csempésztett ragadozómadaraknak is igen magas értéke volt... Az egyik legjobb példát erre BOGYAI (2020) Magyar solymász almanach című könyvében találhatjuk, ahol is az író, az OTVH elnöke riportjának alapjául szolgáló értesülésekre városi pletykaként hivatkozik: *„Másrészt egyre több pletyka érkezett arról, hogy Magyarországról kerecsensólymokat csempésznek ki, természetesen a solymászok. Városi legendaként terjedt, hogy egy kerecsentojásért egy VW autót lehet kapni”* (BOGYAI 2020).

A fent idézett szöveg ismeretében szeretnék rávilágítani azokra az elemekre, melyek ma is szerves részét képezik a solymászok és a hatóságok között gyakorta felizzó parázsvitáknak. Szembetűnő lesz, hogy a madárcsempészés feltételezése koránt sem alaptalan.

Amint arra az imént is kitértem, sok káros tevékenység vált szokvánnyá hazánkban köszönhetően a viszonylag hosszú ideig fennálló szabályozatlanságból fakadó bizonytalanságnak. Ezt napjainkra már részben sikerült kiküszöbölni, azonban ehhez olyan kormányrendeletekre volt szükség, mint például a 2022.08.01-től hatályos a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról,

a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről és a 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról, amely lényeges változásokat tartalmaztak a solymász és ragadozómadarak tartására vonatkozóan. A rendelet hatálybalépését követően a solymászokat kötelezték, hogy a tulajdonukban lévő héja, karvaly, szirti sas, északi sólyom, Feldegg-sólyom és vándorsólyom esetében DNS analízist végeztessekn madaraikon. A Szalagos álolyvek esetében a DNS analízis elvégzése nem volt szükséges, aminek egyik fő indoka feltételezhetően az volt, hogy e madarak hazánkban természetes körülmények között nem fordulnak elő, így azok „kétes körülmények között” történő beszerzésére aligha volt lehetőség. 2022.12.31-ig minden solymásmadár esetében el kellett végezni a DNS analízist és az elkészült genetikai profilt a hatóság részére továbbítani kellett. A madarakból történő mintavételt a solymásznak kell/kellett elvégeznie, minden solymásmadár esetében két mintát kell levenni, amely lehet tépett, csévével rendelkező legalább 5 cm hosszú fedőtoll vagy egyedül tartott madarak esetében frissen vedlett toll, esetleg egy csepp vér, míg a fiókák esetében a friss tojáshéj is megfelelő. A mintákat a solymász vagy egyénileg vagy egyesületi szinten juttathatta el a laboratórium részére.

A rendelet és a benne foglalt kötelezettségek, valamint a mintavételi eljárás folyamata hatalmas felháborodást keltett a solymászok köreiből. Égbe kiállító igazságtalanként hivatkoztak rá, miszerint a magyar solymászat jól megvolt DNS vizsgálat és hasonló, „agyonszabályozott” tartási körülmények nélkül, s hogy felesleges stresszhelyzetnek teszik ki a hatóságok a madarakat, valamint komoly anyagi terheket rónak a solymászokra. Hogy megértsük ezen drasztikusnak mondható szabályozások okát, meg kell vizsgálnunk azok előzményeit is, a solymásztársadalom és a hatóságok részéről egyaránt. A vadonfogott héja solymászati alkalmazásának betiltásának 2021-es életbelépése komoly felháborodást eredményezett a solymászok köreiből. Ez a DNS profilozás kötelezettségének bevezetésekor még igen friss emlékként élt a köztudatban, de egy a fészkekből történő szabálytalan fióka kiemelés kapcsán folyó eljárás tükrében aligha volt jogos a szakma részéről a kritika. A Duna-Ipoly Nemzeti Park területén 2020. májusában a hatóságok három férfit és egy nőt értek tetten. Az elkövetőkre a hatóságok akkor csaptak le, mikor azok épp a fészkekből emelték ki a héja-fiókákat (A rendőrség eredményes nyomozást folytatott a héjafészkek fosztogatói ellen (Police.hu, letöltés ideje: 2025.04.10). A rendőrséghez még 2019-ben érkezett bejelentés, miszerint a vadon élő populáció súlyosan károsodott, ugyanis a fészkeket ismeretlen tettesek fosztogatták. A hatóságok szerint ezzel párhuzamba hozható volt egy 2018-as ügy is, amikor egy ismeretlen tettes kifosztott egy vándorsólyom fészket a Pilisben (Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, 2018, letöltés ideje: 2025.04.10). Először két fióka tűnt el május 1. előtt, majd a másik két fiókát május 9-én éjszaka vitték el, amelyet az időközben kihelyezett kamera is rögzített. A hatóságok már 2018-ban azon az állásponton voltak, hogy nem elszigetelt esetről, hanem kis számban, de országos szinten előforduló bűncselekményről van szó. Természetesen azonnal a solymászok kerültek az elsőrendű

gyanúsítottak listájára, hiszen szinte kizárólag olyan ragadozómadarak fészkeit fosztogatták az elkövetők, amelyek solymászatra alkalmasak. A hatóságok a tettesek elfogását követően két évvel végül a 11 férfi és 2 női gyanúsítottak összesen 40 bűncselekménnyel gyanúsítottak meg. Ezek sorában javarészt természetkárosítás, lopás, valamint orvvadászat vádja miatt kell felelniük. Feljegyzésre került egy olyan eset is, mikor az egyik gyanúsított a példányok eredetét valótlan tartalmú okirattal szándékozott igazolni, így neki okirathamisítás miatt is felelnie kell. A nyomozás során az elkövetőktől összesen 12 madarat foglaltak le, amelyek között volt 8 héja, 2 szalagos álölyv és 2 afrikai uhu.

A fejezet elején bizonyos rossz szokásként rögzült ismérvekre tettem utalást, melyeket most szeretnék bemutatni, párhuzamba hozva a fenti esettel. 2020-ban és az azt megelőző években valóban legális volt, a héja és a karvaly természetből történő kiemelése, majd solymászati alkalmazása. Ehhez azonban természetvédelmi engedélyre volt szükség, tehát az az eljárási mód sosem volt legális, miszerint aki ismert egy vagy két fészket, és úgyszólván „kiszolgálta” magát. Ennek ellenére ez gyakorta megtörtént, s az engedély kérés már azután valósult meg, hogy a solymász a fiatal madarat már rég magánál tudhatta. Amennyiben valaki hivatalosan járt el, úgy a hatóságok rendszerint biztosítottak egy felügyelőt (leginkább egy természetvédelmi őr személyében), aki ellenőrizte, hogy az egyed „befogása” úgy zajlik, hogy a solymász annak környezetében kárt nem tesz, a hatóság biztosított a madár számára egy egyedi azonosítót, s ezt követően a madár eszerint volt nyilvántartva a solymász nevén. Ehhez a tevékenységhez természetesen vadász, solymász és természetvédelmi jogi vizsga is szükséges volt. Az engedélyek megigénylésének elmulasztásán túl, a solymásztársadalom sok egyéb „szokása” miatt is elmarasztható. Mindaddig, míg a DNS-profil elkészítésének kötelezettsége nem lépett fel, a madarak azonosításának egyetlen módja, a lábukon lévő gyűrű, annak sorszáma, továbbá tenyésztett madarak esetében a CITES, természetből kiemelt madaraknál pedig a hatósági igazolás volt. A solymászok hamar rájöttek, hogy a gyűrű és a papír jóval hosszabb életű, mint a betegségekre és környezeti hatásokra érzékeny solymásmadarak. Az elhullott madarak lábáról a gyűrűk lekerültek, tavasszal pedig ismét megtalálták helyüket egy új, fiatal madár lábán. A madár faja, sorszáma, és sokszor még az ivar is megegyezett, így a turpisság gyakorlatilag sosem derült ki, legalábbis 2020-ig. Nem véletlenül keringtek legendák solymász körökben 15 éves héjákról, akik még mindig fiatal tollruhát viseltek...

Mindamellett, hogy tapasztalt, a jogszabályokat ismerő solymászok is a fentebb leírt módon jutottak madarakhoz nem egy ízben, sok „pályakezdőnek” is lehetősége nyílt, hogy hozzáférjen olyan ragadozómadarakhoz, melyeket csak a sikeres solymászvizsga után lett volna lehetősége tartani. Az eredmények nem vártak magukra sokáig. A közösségi hálón sorra jelentek meg az olyan felvételek (még napjainkban is), amelyeken elhullott ragadozómadarak voltak láthatók, csüdjükön szedett-vedett „béklyókkal”, így joggal volt feltételezhető, hogy a hozzánem értés, valamint a képzetlenség és az emberi önzőség áldozatává vált egyedekről van szó **(32. ábra)**.

Feltehetjük hát magunknak a kérdést: Jogtalan volt a törvénymódosítás? Nem a solymásztársadalom provokálta ki ezt a döntést? A fentebb ismertetett sorozatos fészekfosztások és madárlopások következményeképpen a hatóságok megkezdték a hazai solymászok tüzetes átvizsgálását. Mindösszesen a bejelentett madarak papírjait, gyűrűszámát és tartási helyét ellenőrizték, valamint azt, hogy a solymásznak nincs-e olyan madár a birtokában, melyre tartási engedéllyel nem rendelkezik, ezáltal jogtalanul tartja azt. Az érkezést előre nem jelentették be, azonban amennyiben a solymásznak nem volt rejtegetni valója, nem volt mitől tartania. Hozzám 2022. májusában érkeztek meg, ekkor két élő és egy elhullott madár volt a birtokomban, melynek pusztulását akkorra már bejelentettem, (a tetemet ilyen esetekben le kell fagyasztani az esetleges ellenőrzésig) mindhármát ellenőrizték, s nem meglepő módon minden esetben szemügyre vették a gyűrűk állapotát, hogy van-e rajtuk vágás, vagy bármi egyéb, az előző madár lábáról történő eltávolításra utaló sérülés.

32. ábra: Fiatal héja teteme, lábán se gyűrű, se egyéb jelölés (Fotó: FELDHOFFER A.)

33. ábra: A Soproni Egyetem területén talált lesóványodott héja, mindkét lábán az előzőhöz hasonló „gyors-béklyó” volt, gyűrűt nem találtunk (Fotó: BENDE A, HÁRSFALVI F.)

A fentebb leírtakkal nem a solymásztársadalom ellen kívánok szót emelni, de egy olyan tevékenység esetében, amelye a magyar szellemi és kulturális örökség része szót kell emelni az ahhoz nem méltó magatartás kapcsán, hiszen csak így kerülhető el az újkori magyar solymászat hanyatlása. 2024-re remek együttműködési kezdeményezések jelentek meg, melyekben a solymásztársadalom ismét megkísérli kiköszörülni a becsületén esett csorbát mind a természetvédelem, mind a vadásztársadalom szemében, mert sajnálatos módon a megítélésünk sokat romlott az elmúlt pár évben.

Hogy jobban átlássuk ezt az elsőre igen szövevényesnek tűnő konfliktust, először tisztáznunk kell annak alapjait. Amennyiben egy solymász tartási engedélyt kap solymásmadarára, úgy azt öt évente meg kell újítania. Amennyiben ezt elmulasztja, úgy ennek okán a hatóság bírságot szabhat ki, melynek összege az egyedszám és a mulasztás mértékének függvénye. A Szabó László által rendelkezésemre bocsátott dokumentumokból kiderült, hogy adott esetben a hatóság meglehetősen szigorúan járt el a solymással szemben, jóval szigorúbban, mint azt a helyzet megkívánta volna. Indoklásuk az volt miszerint érvényes tartási engedély hiányában az egyedek jogszerű eredete nem igazolható. A bíróság később megállapította, hogy az egyedek eredete, származása igazolt, ugyanis amennyiben ez nem így volna, úgy a kérelmező már korábban sem kaphatott volna rájuk tartási engedélyt (34. ábra).

Veszprémi Törvényszék
9.K.701.196/2021/7.

4

- [11] Mivel a felperesnek a tartási engedély megszerzésére irányuló kérelmét az alperes alaptalanul utasította el, az engedély megadásának feltételeit nem vizsgálta meg, a tényállást nem tisztázta, az egyedek zár alá vételéről és elkobzásáról sem rendelkezhetett volna. Ezért a bíróság az alperes határozatát a Kp. 92.§ (1) bekezdés b) és c) pontja alapján megsemmisítette. Új eljárás elrendelésére nincsen szükség az elkobzás kérdésében. Az alperesnek először is a felperes tartási és hasznosítási engedély iránti kérelmét kell megvizsgálni a 9.K.701.195/2021/13. számú ítéletben szereplő új eljárásra adott iránymutatás alapján.

34. ábra: A SZABÓ LÁSZLÓ által rendelkezésemre bocsátott 2021-es ügyirat részlete

2021 februárjában, egy szinte az előbbivel azonos hatósági eljárás indult meg SZABÓ LÁSZLÓ ellen. Az ügy végkimenetele kérdéses, ugyanis a madár, ami körül a konfliktus kialakult időközben elpusztult. A két üggyel kapcsolatos eljárás között a lényeges különbség azonban az, hogy míg Szabó Lászlót csak bírság befizetésére kötelezték, addig a fentebb említett solymász madarait a hatóság „elkobozta.” Az elkobzást azért tettem idézőjelbe, ugyanis a természetvédelmi hatóságnak nincs megfelelő infrastruktúrája az elkobzott madarak tárolására, így rendszerint azok a solymásznál maradnak, azonban solymászati tevékenység, tenyésztés stb. nem folytatható.

VESZPRÉMI TÖRVÉNYSZÉK

Veszprémi Törvényszék
9.K.701.196/2021/7.

A Veszprémi Törvényszék (.....)t Péter ügyvéd (.....) által képviselt felperesnek – Pest Megyei Kormányhivatal (1052 Budapest, Városház u. 7.) alperes ellen, solymásmadarak elkobzása ügyében indult közigazgatási perében meghozta az alábbi

ítéletet

A bíróság az alperes PE/KTFO/1570-11/2021. számú határozatát megsemmisíti.

A bíróság kötelezi az alperest, 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 80.000,- (nyolcvanezer) Ft perköltséget.

A feljegyzett eljárási illeték az állam terhén marad.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás:

A bíróság az alperes PE/KTFO/1570-11/2021. számú határozata, a keresetlevél, a védírat, a felek perben tett írásbeli és szóbeli nyilatkozatai alapján az alábbi tényállást állapította meg:

- 1] A felperes tulajdonában áll a H00 1835 14 04 egyedi azonosítószámú, tojó ivarú vándorsólyom (*Falco peregrinus*), a GCBF-CAN-13/75 egyedi azonosítószámú, tojó ivarú északi sólyom (*Falco rusticolus*) és a GCBF-CAN-13/76 egyedi azonosítószámú, hím ivarú északi sólyom (*Falco rusticolus*). A vándorsólyom a felperes tenyésztésében született, az északi sólymokat a felperes Kanadából importálta. Mind a tenyésztés, mind az import jogszerűen, származási igazolás alapján történt. Az egyedek eredetét CITES hatósági bizonyítvány igazolja. A felperes az egyedek vonatkozásában a természetvédelmi hatóság tartási engedélyével rendelkezett, aminek érvényességi ideje 2020. augusztus 31. napja volt.
- 2] A felperes 2021. január 19-én a három egyed vonatkozásában tartási és hasznosítási (tenyésztési) engedély iránti kérelmet nyújtott be a természetvédelmi hatóságnál, az alperesnél.
- 3] Az alperes a 2021. március 2-án kelt PE/KTFO/702-12/2021. számú határozat IV. részében az egyedek vonatkozásában a felperes tartási és hasznosítási (tenyésztési) engedély iránti kérelmét elutasította. Az alperes továbbá a felperessel szemben a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 80.§ (1) bekezdés e) pontja alapján 175.000 forint természetvédelmi bírságot szabott ki, amit a felperes befizetett.

35. ábra: A SZABÓ LÁSZLÓ által rendelkezésemre bocsájtott ügyirat részlete

Vitathatatlan tény, miszerint a solymászoknál jobban kevés ember ismeri a ragadozómadarakat, hisz együtt élnek velük, minden reakciót, minden rezdülést ismernek már. A jó viszony megtartása a természetvédelemmel kulcsfontosságú lenne mindkét fél számára, hiszen a solymászok hasznos tagjai lehetnek a különböző ragadozómadár-védelmi csoportoknak. Azok kiknek önérzetét valamely vita során megsértette valamely szembenálló fél, azóta esküdt ellenségként tekintenek az ellentáborra, holott a valódi ellenség, a valódi veszély napjainkra a tudatlanság, és az emberi arrogancia lett. Hazánkban továbbra is sorozatosak a madármérgezések, lelövések stb (MME, é. n.). A közvélemény ezért leginkább a vadászokat teszi felelőssé, holott gyakorta megesik, például mérgezések esetében, hogy a felelős nem rendelkezik vadászjeggyel, s csak a tudatlanságból fakadó gyűlölet hajtja az elkövetőt. Természetesen a magyar vadásztársadalom sem feddhetetlen, így nem csoda, hogy a hazai vadászok körében nem ébreszt bizalmat, ha valaki ezeket a kampóscsőrű kártevőket a karján hordja, ráadásul vadászik velük. A jószomszédi viszony megromlásához nagyban hozzájárult, hogy az 1950-es évek óta a „kertek alatt” solymászó, rendszerint vizsga nélkül tevékenykedő madarászok munkássága is, akik bizony sok borsot törtek a vadásztársaságok orra alá, hisz mindamellett, hogy orvvadászati tevékenységet folytattak, amennyiben pedig jó területre bukkantak rendszeres „vendégekké” váltak, s felelősségre vonni aligha tudták őket. Nem csoda tehát hogy megrendült a solymászokba vetett bizalom is, ezért sok vadásztársaság nem is engedélyez solymász-társas vadászásokat, magánszemélyek esetében pedig gyakorta megtagadják a repítési engedélyt is. A magyar vadásztársadalomra jellemző ragadozómadarak iránti utálatot és megvetést legjobban szemléltető eseménysorozatot a 2021 áprilisában megkezdett nyomozás tárta fel leginkább (Police.hu, 2022, letöltés ideje: 2025.04.10). Az hatóságok eredetileg egy jeladóval ellátott barátkeselyű miatt kezdtek nyomozni Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, amely Románián és Szerbián keresztül érkezett hazánk területére. A bolgár természetvédelmi szervezet munkatársai riasztották az MME-t, mert a jeladóból érkező adatokból arra következtettek, hogy a madárral történt valami. Az MME kutyás egysége később megtalálta a madár hátáról levágott nyomkövetőt, valamint több sérült tollat és számottevő vért is találtak a területen, amiből lőfegyver alkalmazására következtettek, ezért értesítették a rendőrséget. Ezt követően az ügyet átvette az NNI (Nemzeti Nyomozó Iroda) és megállapította, hogy a madarat feltehetően a Durbák Farm Vadásztársaság területén lőtték le. A nyomozás pár nap alatt sikeresen lezárult, aminek folyamányaként több védett madarak ellen elkövetett bűncselekményre derült fény. Az elkövetők egy fácán- és tőkésrécetelep közelében tevékenykedtek, ahol legalább 4 egerészölyvet fogtak el csapdákkal, majd pusztítottak el (ezek voltak a bizonyítható esetek) **(35. ábra)**. Az ügyészség végül természetkárosítás büntette miatt emelt vádat négy elkövető ellen.

36. ábra: Egerész ölyv (*Buteo buteo*) a csapdából kirángatva
(fotó: MME/NNI)

„A KR NNI munkatársai számára a nyomozás előrehadtával körvonalazódott, hogy a terület hivatásos vadászának számlájára más illegális tett is róható. A beszerzett bizonyítékok egyértelműsítették, hogy a férfi két másik társával együtt további állatok elpusztításáért felelős. Több ragadozómadarat ejtettek csapdába, amelyekből négy egerészölyv (*Buteo buteo*) esetében sikerült azt bizonyítani, hogy az állatokat csapdába ejtésüket követően elpusztították. Az egyenként 25 000 forint eszmei értékkel bíró, védett ragadozómadarak tetemeit vagy kazánban égették el, vagy egy forgalmas útszakaszra vitték, azt a látszatot keltve, hogy gépkocsik gázolták el őket. A bűncselekményeket 2021 júniusa és novembere között követték el. A hivatásos vadász a területen dolgozó egyik alkalmazottal együtt a fővadász utasítására hajtotta végre ezeket. Az ok pedig nem volt más, minthogy csökkentsék a terület ragadozómadarainak számát. Erre az illegális tevékenységre szerintük azért volt szükség, mert nagyobb testű ragadozómadarak

gyérítették az ő fácán- és tőkés réce-állományukat, ami a szervezett vadászatokon a zsákmány volt” (ORFK 2023).

Mindezek ellenére azonban ki kell jelentenünk, hogy a hazai vadásztársadalomban szerencsére nem ez a jellemző felfogás. A vadászok becsülik a természet értékeit, s egy ragadozómadár láttán nem annak elpusztítására irányul az első gondolatuk, nekik köszönheti a magyar solymász társadalom, hogy vadászterületekhez jut, s hogy néhány helyen (pl: Dévaványa) társas vadászatok, nemzetközi találkozók kerülnek megszervezésre, ahol szeretett vendégként és jó barátként várják őket vissza. A ragadozómadarakkal kapcsolatos konfliktus rendszernek van egy sajátos aspektusa is, mégpedig a galambászokkal való összeférhetetlenség, azonban ez a solymászkézen lévő madarakat kevésbé érinti, viszont fontos megemlíteni, hiszen a ragadozómadarakat érintő természetkárosítás egy jelentős – és nehezen szankcionálható – kérdésköre lehet. Felmerülhet tehát a kérdés, hogy miért nem lépnek fel határozottabban a hatóságok az olyan helyzetekben, amikor az elkövetők online platformon hencegnek e védett madarak egyedeinek elpusztításával? S miért szentelnek ekkora figyelmet a solymászoknak és mi vezet addig, hogy egy elmulasztott tartásiengedély megújítást követően bíróságra kell vinni az ügyet, hogy visszakaphassa a solymász a madarait? A szakmai álláspontok, a reális ismeret és az együtt gondolkodás viheti csak előre a ragadozómadárvédelem és a solymászat ügyét, hiszen például épp a solymászok tudásának volt köszönhető, hogy több ragadozómadárfajt sikerült fogságban szaporítani, s részben nekik köszönheti a hazai ragadozómadár állomány (köztük a vándorsólyom is), hogy kilábalt a DDT okozta ökológiai katasztrófából.

9. Aktuális állategészségügyi kérdések – A Nyugat-nílusi láz

A kutatás második pillérét a nyugat-nílusi láz által okozott megbetegedések és azok következményeinek feltérképezése jelentette. Ehhez egy online kérdőíves felmérést végeztünk, amelyet több hazai szakmai fórumon keresztül juttattunk el a solymásztársadalom tagjaihoz. A Országos Magyar Vadászkamara hivatalos nyilvántartása szerint ma Magyarországon megközelítőleg 173 állampolgár rendelkezik solymász vizsgával. Közülük 42 fő küldte vissza kitöltve a kérdőívet, amely 24,2%-os válaszadási arálynak felel meg. Bár ez viszonylag alacsony szám, a beérkezett válaszok mégis fontos mintázatokat tártak fel.

A válaszok alapján a következő főbb eredmények azonosíthatók:

- A Nyugat-nílusi láz fertőzöttségi aránya a solymászmadarak körében aggasztó. A megfertőződött egyedek túlélési esélye mindössze 36,3%, amely súlyos veszteségeket jelent, különösen a magas értéket képviselő fajok esetében (pl. *Accipiter gentilis albidus*).
- Azok a madarak, amelyek túléltek a fertőzést, 44,2%-os arányban szenvednek maradandó idegrendszeri károsodást vagy más egészségromlást, amely hosszú távon ellehetetleníti solymászati alkalmazásukat.

- A kérdőívből az is kiderült, hogy nemi alapon is jelentkezik érzékenységi különbség: a tojók jóval gyakrabban mutatnak súlyos tüneteket, és esetükben magasabb az elhullási arány.
- Az egy főre jutó elhullás is meglehetősen magas, a 42 kitöltött kérdőív által felvázolt mortalitási számok azt mutatják, hogy amennyiben összesen 42 fő tenné ki a magyar solymászok összességét, úgy átlagosan **1,5** nyugatnílusi lázban elpusztult madár jutna minden főre. Vélhetően ezek a mortalitási értékek jóval lesújtóbbak.

A Mályi Madármentő Állomástól kapott adatok alapján évente 4–8 fertőzött héja érkezik a központba, jellemzően fiatal, tojó példányok. Ezen egyedek legtöbbje már a betegség előrehaladott stádiumában van, és a megmentésük ritkán sikeres. Lehoczky Krisztián, az állomás vezetője szerint, ha a jelenlegi tendencia folytatódik, 15 éven belül szinte teljesen eltűnhet a héja az ország területéről.

Az eredmények alátámasztják azt a feltételezést, miszerint a nyugat-nílusi láz jelenléte ma már nem csupán potenciális veszélyforrás, hanem aktív szereplője a solymászat hanyatló fajmegoszlásának, különösen az érzékenyebb fajok (héja, karvaly) esetében. A madarak egy részénél a vírusfertőzést követően megfigyelt másodlagos betegségek (légzési zavarok, vakság, állóképesség csökkenése) tovább rontják az esélyeket.

Az online kérdőív alacsony válaszadási aránya ugyan korlátozza a teljes populációra való általánosíthatóságot, de jelzésértékűnek tekinthető, akár a vírust, akár a magyar solymász társadalom közérdekű kérdéseket illető hozzáállását tekintve.

Az elmúlt években egyre gyakoribbá váltak azok a vírusos és bakteriális megbetegedések, amelyek súlyos következményekkel járhatnak a ragadozómadarak egészségére nézve. Ezek közül kiemelkedő jelentőséggel bír a Nyugat-nílusi láz, amely különösen a fiatal és nőivarú egyedeket veszélyezteti. A vírus ilyen mértékű előretöréséhez nagyban hozzájárul a hazai klimatikus viszonyok átalakulása is!

A feltételezést, miszerint az egy főre jutó Nyugat-nílusi lázban elhullott madarak valódi száma jóval magasabb lehet, a Madármentő Állomás vezetőjétől, LEHOCZKY KRISZTIÁNTÓL kapott információkra alapozom. Kérdésre miszerint, évente átlagosan hány fertőzött héja érkezik a madármentő állomásra és ezek az egyedek milyen arányban pusztulnak el a következő választ kaptam: *„Évente átlagosan 4–8 héja érkezik hozzánk, mindegyik fiatal tollruhás madár! Mikorra megtalálják őket általában már a végső stádiumban vannak, és rendszerint mind el is pusztulnak. Az elmúlt évben a betegen megtalált példányok ivararánya 80%-ban tojó volt és mindössze 20%-ban hím.”*

A LEHOCZKY KRISZTIÁN nem publikált és részemre átadott adatai alapján felvázolt százalékos halálozási arány a két nem között szinte teljesen megegyezik az európai solymászok által levont gyakorlati következtetésekkel, miszerint a nyugat-nílusi lázra a fiatal, nőivarú egyedek jóval érzékenyebbek a hímeknél, míg az idősebb madarak esetében a fertőzések és elhullások száma lényegesen alacsonyabb. Általánosan elfogadott tény, hogy az idősebb madarak sokkal ellenállóbbak a nyugat-nílusi lázzal

szemben, ez persze nem azt jelenti, hogy nem fertőződhetnek meg. Fontos megjegyeznünk, hogy a madár a gyógyulást követően sem lesz rezisztens. Újra és újra megfertőződhet, mely jelenség általánosnak tekinthető.

A fentebb felvázolt adatok és információk azt tükrözik, hogy a héja, mint solymászatra alkalmazott ragadozómadár lényegesen visszaszorul. A madarak élettartama „solymászkézen” a betegségek – és főként a nyugat-nílusi láz – miatt jelentősen lecsökken, így egyre kevésbé alkalmazzák majd, amihez már az is nagyban hozzájárult, hogy a madarat a természetből nem fogta be a solymász.

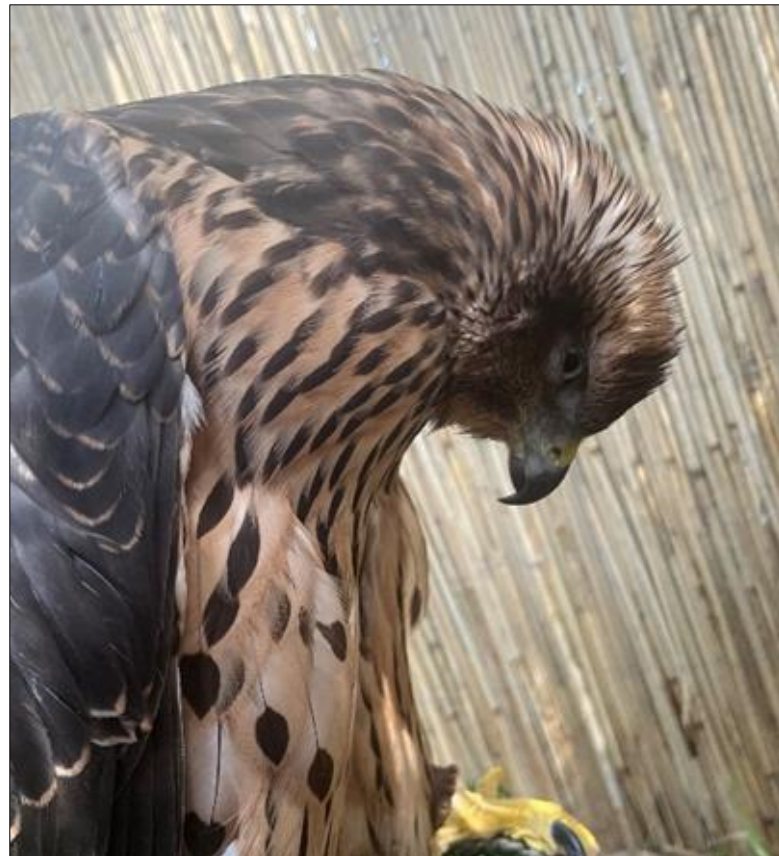
Szerencsére ellenpélda is van, FÖLDVÁRI ISTVÁN, „Bóra” névre hallgató madara, ami jelenleg a 25. életévében jár és több száz sikeres pedzést tudhat maga mögött. Földvári István a kérdésemre, amely azt taglalta, hogy madarával az elmúlt huszonnégyszáz évben milyen betegségekkel kellett megküzdeniük következő választ adta: *„Influenza kivételével minden... De szerencsére mindig kiváló kondícióban kapta el a betegségeket és így az sem volt probléma, ha néhány napig nem evett, persze volt olyan is, hogy etetni kellett...”*

37. ábra: A 25. évében járó „Bóra”

A vírus kiküszöbölhetősége azonban továbbra is kérdéses. 2024. tavaszán vásároltam Csehországból egy tojó héját. A tenyésztőnél a röpdéken nem volt szúnyogháló, nem voltak felszerelve rovarcsapdák vagy egyéb riasztó eszközök sem. A madár a nyarat már Magyarországon töltötte, rendszeresen kapott vitamint és szúnyoghálóval, riasztókkal is el volt látva a volier. Egészen augusztus 24-ig semmilyen jelét nem mutatta annak, hogy bármilyen jellegű fertőzést kapott volna. Augusztus 24-én reggelén azonban enyhén billegve vette el a felkínált húst. A madárinfluenza gyanúja szinte maximálisan kizárható volt, nyaranta ugyanis kizárólag emlőssel etetem a

madaraimat (nyúl, szarvas, ritkán őz). A tünetek alapján a nyugat-nílusi lázra gyanakodtam, megdupláztam a vitamin adagját, leoldottam az ülőkéről, amihez addig kötve volt, hogy abban az esetben, ha a szédülés erősödne és esetlegesen görcsrohamok lépnének fel, a madár ne akassza fel magát. Augusztus 25-én reggelére a földön találtam a madarat, felborzolt tollakkal. A szédülés miatt látványosan a két szárnyára és a farkára támaszkodott, ami teljesen abnormális viselkedés a ragadozómadarak esetében. Ekkorra bizonyos volt, hogy a madár nyugat-nílusi lázzal fertőződött. A madár ekkor még nem vesztette el az étvágyát, így az apróra vágott hússal együtt a vitaminokat elfogadta. A beteg madáron végbemenő változás rendkívül szembetűnő. Az egyébként egészséges, nyitott tekintet, egyfajta „mandulázásba” vált át, melynek során a madár félig zárt szemhéjjal, apatikusan viselkedik a külvilág ingereivel szemben, nyakát rendszerint behúzza vagy fejét mélyen horgasztva maga előtt tartja, tollazatát felborzolja (RYTKÓ & BÉRCES 2018) (38. ábra).

38. ábra: augusztus 26 (Fotó: HÁRSFALVI F.)

A madár 2024.09.17-ére lett teljesen tünetmentes, ami azt jelenti, hogy a szervezete 25 napok keresztül küzdött a vírussal, így nem volt kizárható, hogy ennek később komoly következményei lesznek a madár egészségére nézve, mivel a nyugat-nílusi lázat túlélő madarak gyakran nem épülnek fel teljesen. Ennek következményei a januárban újonnan jelentkező tüneteket is meghatározták.

Az elsők között ismét az egyensúlyvesztés jelentkezett, majd néhány napra rá a nyak egyfajta csavarodott görcsbe feszült, fej enyhén megdőlve, mélyen horgasztva tartotta. Ebből egyértelműen a torticollis tünetegyüttesre következtettünk, mely a madár életútját és eddigi betegségeit tekintve helytálló volt. A torticollis általában egy másik betegség tünete. Az idegrendszer rendellenes működése, amely különböző okokból alakulhat ki, például fejsérülés, hóguta okozta idegkárosodás, **Nyugat-nílusi láz** vagy egyéb betegségek következtében. A tünetei hasonlóak a „csillagvizsgáló fejtartás” jelenséghez, de ettől eltérően a fej előre csavarodhat és felfelé hajolhat, mintha előre nézne, de fejjel lefelé (**39. ábra**). Végül 2025.02.14.-én az állatorvos javaslatára, valamint az én döntésem alapján eutanáziára került sor az életminőségének visszafordíthatatlan romlása miatt.

39. ábra: A torticollis tünetegyüttese (Fotó: HÁRSFALVI F.)

A torticollis hatásai enyhíthetők Metacam-mal (meloxicam, általában 0,5 mg/testsúlykilogramm dózisban), B-vitaminnal és nem szteroid gyulladáscsökkentőkkel (NSAID-ok), például aszpirinnel, bár sok esetben a károsodás visszafordíthatatlan.

A madár a betegsége ideje alatt a fent említett gyógyszereket és vitaminokat rendszeresen megkapta, azonban a tünetek nem enyhültek, sőt a betegség tüneteinek felül a madár légzése egyre nehezebbé vált, bár légúti fertőzéseknek semmi jellemző tünetét nem találtuk az utolsó napokra pedig teljesen elvesztette a térlátását és az állóképességét is.

10. Összegzés

Dolgozatom célja az volt, hogy átfogó képet adjak a magyar solymászat múltjáról, jelenéről és kihívásairól. A munkám során világossá vált, hogy a solymászat nem csupán egy vadászati mód, hanem a magyar kulturális örökség szerves része, amely folyamatosan alkalmazkodott a történelmi, társadalmi és jogi változásokhoz. A honfoglalás kori gyökerektől kezdve a középkori virágzáson át a XX. századi visszaesésig és feltámadásig a solymászat sorsa szorosan összefonódott a magyarság történelmével.

Különösen érdekes volt számomra látni, hogy a mai modern világban is milyen sokféle kihívással kell szembenéznie örökségünknek: az állategészségügyi problémák, mint például a Nyugat-nílusi láz megjelenése, a bonyolult engedélyeztetési eljárások, a természetvédelmi aggályok, melyek sokszor indokolatlan mértékben nehezítik meg a hazai solymászat gyakorlati kivitelezését, valamint a társadalmi megítélés is folyamatos hatást gyakorol a solymász közösség mindennapjaira. Meggyőződésem, hogy a magyar solymászat jövője a hagyományok tiszteletében, de a modern technológiák és ismeretek felelős alkalmazásában rejlik.

Úgy vélem, hogy a solymászat fennmaradása nemcsak a solymászok, hanem a teljes magyar társadalom érdeke is, hiszen ez a hagyomány egy olyan különleges kapcsolatot testesít meg ember és természet között, amely a mai, egyre inkább elidegenedő világban különösen nagy értékkel bír. Bízom benne, hogy a jövő generációi is megőrzik és továbbadják ezt a páratlan örökséget, ahogy abban is, hogy a solymászat és természetvédelem haragos viszonya egy sokkal konszolidáltabb, és gyümölcsöző kapcsolattá alakulhat hazánkban.

11. Mellékletek

I. melléklet

Solymászmadár tartása, hasznosítása, bemutatása iránti kérelem tartalma és mellékletei

Kérelmező személyére vonatkozó adatok		
1. Kérelmező neve, telefonszáma, e-mail címe:		
2. Kérelmező címe (állandó lakcím, ennek hiányában tartózkodási hely; jogi személy esetén székhelye):		
3. Jogi személy esetén a felelős személy neve:		
4. Jogi személy esetén a felelős személy címe (lakóhely, ennek hiányában tartózkodási hely):		
5. Kérelmező természetvédelmi jogi vizsga bizonyítványának a száma:		
6. Kérelmező nagykorúságát igazoló dokumentum típusa és száma: személyi igazolvány sz:		
Solymászmadár tartása, hasznosítása, bemutatása iránti kérelem (a továbbiakban: kérelem) tárgyát képező solymászmadár/solymászmadarakra vonatkozó adatok:		
7. Tudományos fajnév:		
8. Magyar fajnév:		
9. Egyedi azonosító száma, az egyed(ek) eredetét igazoló CITES dokumentumnak (amennyiben van) a típusa és a száma:		
10. Ivar:		
11. Az egyedek száma:		
A kérelem tárgyát képező solymászmadár/solymászmadarakra vonatkozó adatok: Tenyésztési kérelem esetén		
12. Tojó szülőállat egyedi azonosítója, hatályos tartási engedélyének, eredetét igazoló CITES dokumentumának (amennyiben van) a száma:		
13. Hím szülőállat egyedi azonosítója, hatályos tartási engedélyének, eredetét igazoló CITES dokumentumának (amennyiben van) a száma:		
A kérelmezett tevékenység leírása		
14. A kérelmezett tevékenység megjelölése:		
TARTÁS:	HASZNOSÍTÁS:	BEMUTATÁS:
14.1. A tevékenység pontos helye		
14.2. A tevékenység ideje:		
14.3. A tevékenység célja (hasznosítás esetén):		
14.4. A tartási körülmények részletes leírása:		
14.5. Tenyésztési kérelem esetén a várható szaporulat elhelyezése:		

A kérelemhez kapcsolódó nyilatkozatok
15. A Kérelmező kijelenti, hogy a kérelemben kérelmezett tevékenységet kultúrtörténeti hagyományápolás céljából kívánja folytatni.
16. A Kérelmező kijelenti, hogy az általa közölt adatok a valóságnak megfelelnek, továbbá a kérelemben szereplő egyed(ek) vonatkozásában vele szemben a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 78/B. § (2) és (3) bekezdésben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn.
17. A Kérelmező kijelenti, hogy a kérelemben szereplő egyeddel/egyedekkel a birtokában levő egyedek száma nem haladja meg a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 15. § (1) bekezdésében meghatározott kvótát.
Dátum:
Aláírás:

12. Irodalom

- BAGYURA, J. (2022): Héja *Accipiter gentilis* (Linneus, 1758) In: HARASZTHY, L. & BAGYURA, J. (2022): Magyarország ragadozómadarai és baglyai. I. kötet. Vágómadár-alakúak. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, pp. 460–493.
- BAGYURA, J. (2023): Solymászati célra engedélyezett ragadozómadarak adatai Magyarországon 2023. januári adatok alapján. *Heliaca* **19**: 189–191. pp.
- BALKAY, A. (1926): A magyar solymászat története. *Nimród* **14**(9): 357–360. pp.
- BENDE, A., PALINKAS-BODZSAR, N., BOA, L. & LÁSZLÓ, R. (2023): Sex determination of eurasian woodcock (*Scolopax rusticola* L.) by genetic and imaging diagnostic methods. *Biodiversity & Environment* **15**(1): 29–35.
- BÉRCES, J. (1996): A hazai solymászat jelene. *Magyar Vadászlap* **5**(7): 7. pp.
- BÉRCES, J. (1996): MEGALAKULT a Magyar Solymász Egyesület, *Magyar Vadászlap* **5**(8): 8. pp.
- BÉRCES, J. (2004): Karvaly szikráim. *Magyar Vadászlap* **13**(11): 34–35. pp.
- BÉRCES, J. (2022): Karvaly *Accipiter nisus* (Linneus, 1758) In: HARASZTHY, L. & BAGYURA, J. (2022): Magyarország ragadozómadarai és baglyai. I. kötet. Vágómadár-alakúak. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, pp. 423–457.
- BILLEGE, B. (2025): Solymászó főurak, főúri solymászok. Profi külföldi solymászok Magyarországon az 1900-as évek elején. *Nimród* **113**(3): 48–51. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach - a A magyar solymászat pantheonja 1900–1976. Kiadta a The Falconry Heritage Trust, Lovas. 359 pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 37. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 38. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 83. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 83. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 84–85. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 197. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 199–200. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 300–301. pp.
- BOGYAI, F. (2020): Magyar solymász almanach-a magyar solymászat pantheonja 1900–1976. The Falconry heritage trust, Lovas, 197. pp.
- DUHAY, G. (2004): Solymászkönyv, Mezőgazda kiadó, Budapest, 9–18 pp.

- DUHAY, G. (2004): Solymászkönyv. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 14 pp.
- ERDÉLYI, K., URSU, K., FERENCZI, E., SZEREDI, L., RÁTZ, F., SKÁRE, J. & BAKONYI (2005): Lineages of the West Nile virus in Hungary, 2004: Evidence of emergence of a new strain. *Virus Research* **112**(2): 168–177.
- KÉZAI S. (1283): Gesta Hunnorum et Hungarorum
- KŐHALMY, T. és munkatársai, (1994): Vadászati enciklopédia, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 319–332.pp.
- KRAMER V. (1955): Habicht und Sperber, Wittenberg, 18.pp.
- KUNO, S. (2022): Die Jahre der NS-Diktatur. In: HANS-ALBRECHT, H. (2022): 100 Jahre Deutscher Falkenorden: Eine Festschrift Verlag. Melsungen, Deutschland. 47–80. pp.
- LELOVICH GY. (1969): A solymászat enciklopédiája, Fegyvernek. 107 pp.
- MACDONALD H (2014) H mint héja. Fordította Mesterházi Zsófia, Park Kiadó, 31.pp.
- MACDONALD, H (2014): H mint héja. Fordította Mesterházi Zsófia, Park Kiadó, 2016. 228–229. pp.
- PÁTKAI, I. (1947): Ragadozó madaraink. Kiadta Hámory Z. Független nyomda, Budapest, 30–31pp.
- PFEFFER, R. G. (1988). Sólyom a kézen (A. Miklós, Ford.). Mezőgazdasági Kiadó, 187 pp.
- RYTKÓ, R. & BÉRCES, J. (2018): Amit a solymászvizsgán tudni kell, Országos magyar vadászkamara, Budapest. 128 pp.
- SIPOS, M., PAPP, S., SZÖCS, T., RUSZKAI, K. & TÖZSÉR, J. (2010): Héjafélék bemutatása, solymászati célú alapidomítása. *Animal welfare, ethology and housing systems* **6**(1): 84–99.
- SÓS-KOROKNAI, V. (2020): Causes of morbidity and mortality in diurnal and nocturnal birds of prey in Hungary. Doktori (PhD) értekezés. Soproni Egyetem, Sopron, 41–80. pp
- SUGÁR, L., BICSÉRDY, GY., EGRI, B. & SZTOJKOV, V. (2007) Vadbetegségek. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 149 pp.
- SZATHMÁRY, SZ. (2021): Vadászmadaraink zárttéri tenyésztése, Magyar solymász Egyesület, Érd. 52 pp. 2021
- VILI N, HORVATH MB, KOVACS S, JOZEF C, HORNUNG E, KALMAR L. (2009): Alternative sam-pling methods in avian genetic studies: sexing, microsatellites based individual identification and mtDNA analyses of eastern imperial eagles (*Aquila heliaca*). *Magyar Állatorvosok Lapja* **131**(7): 426–435.

Jogszabályok

1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról, 79/2004 (V.4.) FVM rendelet, Magyar Közlöny, 1996/53. Elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/1996-55-00-00-37> (Letöltés ideje: 2025. április 28.)

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről szóló 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet, Magyar Közlöny, 2008/146. Letöltve: 2025. április 28.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0800292.ko>
- 59/1954. (IX. 9.) MT rendelet a madárvédelemről. https://jogkodex.hu/jsz/1954_59_mt_rendelet_6879600 Letöltés ideje: 2025.01.19.
- 13/2001. (V. 9.) Köm rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100013.kom> Letöltés ideje: 2025.02.23.
- 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600348.kor> Letöltés ideje: 2025.02.23.
- 14/2015. (III. 31.) FM rendelet a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági eljárások igazgatási szolgáltatási díjairól, Magyar Közlöny, 2015/41. Letöltve: 2025. április 28., <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1500014.FM>
- 136/2022. (IV. 7.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról, Magyar Közlöny, 2022/65. Letöltve: 2025. április 28., <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2200136.KOR>
- A solymászat szabályozási rendszere Magyarországon,
https://www.solymaszat.hu/#d0a1ec8e6248277d6772_xqqxhkhjtotnihgifjwidyrfmdbq
Letöltés ideje: 2025. április 28.)

Internetes források

Solymász Rend-Vadászati Kulturális Egyesület.

<https://vadaszatikultura.hu/tagszervezetek/solymasz-rend/> Letöltés dátuma: 2025. április 12.

Journal of Raptor Research. (1967). *Prior attempts at captivity breeding*. *Journal of Raptor Research*, 1(4), Article 14. letöltve: 2025.04.29

<https://digitalcommons.usf.edu/jrr/vol1/iss4/14>

Magyar Solymász Egyesület – Hivatalos weboldal.

Elérhető: <https://www.solymaszat.hu> Letöltés dátuma: 2025. április 12.

EgerHírek. (2025, január 29). Rekorddal zárult a kerecsensólyom éve

Magyarországon. *EgerHírek*. Letöltés ideje: 2025. április 25.,

<https://egerhirek.hu/2025/01/29/rekorddal-zarult-a-kerecsensolyom-eve-magyarorszagon/termeszet/egerhirek>

Hungarian Falconry – Gasztonyi Dániel Solymász Egyesület hivatalos oldala. Elérhető:

<http://hungarianfalconry.com/> Letöltés dátuma: 2025. április 12.

ORFK Sajtószolgálat. (2022. október 28.). Eredményes nyomozás a héjafészek kifizetőivel szemben. Országos Rendőr-főkapitányság. [Eredményes nyomozás a](#)

- [héjafészekes kifosztóival szemben | A Rendőrség hivatalos honlapja](#) Letöltés dátuma: 2025.04.14
- Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság. (2018. június.06.). *Kirabolták az év madarának a fészket a Pilisben.* <https://www.dunaipoly.hu/hu/hir/kiraboltak-az-ev-madaranak-a-feszeket-a-pilisben> Letöltés dátuma: 2025.04.14
- Országos Rendőr-főkapitányság. (2023, október 26). Fokozottan védett barátkeselyűt lőttek le védett területen. [Fokozottan védett barátkeselyűt lőttek le, védett madarakat égettek el | A Rendőrség hivatalos honlapja](#) Letöltés dátuma: 2025. 04. 09
- The Modern Apprentice. (n.d.). Raptor Diseases. The Modern Apprentice, [The Modern Apprentice - Raptor Diseases](#) Letöltés dátuma: 2025. 04. 09
- Központi Statisztikai Hivatal: *A népesség nemek és életkor szerint, január 1.* https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html Letöltés ideje: 2025. április 14.
- Kiss, G. (2024, szeptember 24). Kincsként kell óvni a hazai termőföldet. *Magyar Nemzet*, <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/2024/09/kincskent-kell-ovni-a-hazai-termofoldet> Letöltés ideje: 2025. április 14
- Magyar Solymász Egyesület: <https://www.solymaszat.hu> Letöltés ideje: 2025. április 12.
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME). (é. n.). *Madarak és mérgek.* Letöltve: 2025. április 18., https://mme.hu/madarak_es_mergek Letöltés ideje: 2025. április 10
- DIXON, A. (2012). Conservation of the Saker Falcon *Falco cherrug* and the use of hybrids for falconry. *Aquila*, 199 pp. Vidékfejlesztési Minisztérium, 2012. [\(PDF\) Conservation of the Saker Falcon Falco cherrug and the use of hybrids for falconry](#) Letöltés ideje: 2025. április 12.
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület [MME]. (2024). *Falper.* <https://mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-falper>. Letöltve: 2025. április 25.
- BirdLife International (2008). *Minimising threats from hybrid falcons (originating from captive-bred birds) on wild European falcon populations.* BirdLife Position on Minimising Threats from Hybrid Falcons (Originating from Captive-Bred Birds) on Wild European Falcon Populations. [Birdlife Position on Minimising Threats from Hybrid Falcons \(Originating from Captive-Bred Birds\) on Wild European Falcon Populations - DocsLib](#) Letöltés ideje: 2025. április 18.

Ábrajegyzék

1. **ábra:** Álmos herceg Csórnál (Fotó: DUHAY 2014)
2. **ábra:** Héja karikatúra, MAVOSZ Ragadozómadár-védő és Solymász szakosztály. Tájékoztató I..Budapest: MAVOSZ 1972.37.pp
3. **ábra:** Solymászok madaraikkal, a Horthy Miklós kormányzó által meghívott III. Viktor Emanuel olasz király solymászatán (BOGYAI 2020)
4. **ábra:** Nemzetközi vadászkiállítás poszttere, 1937. (KUNO 2022)
5. **ábra:** Az ss solymászbirtok a buchenwaldi koncentrációs táborban (KUNO 2022)
6. **ábra:** Solymászok a határban (BOGYAI 2020)
- 7.**a,b,c ábra:** Lelovich György nyilatkozik az ifjúságról (LELOVICH 1969)
8. **ábra:** A szakosztály létrejötte (BOGYAI 2020)
9. **ábra:** Vándorsólyom (Fotó: KOVÁCS J.)
10. **ábra:** Feldegg-sólyom (DUHAY 2014)
11. **ábra:** Északi sólyom (Fotó: WRÁBEL GY)
12. **ábra:** Héja (Fotó: PIEDL A)
13. **ábra:** Karvaly szarkával (Fotó: TOMAS K)
14. **ábra:** Szirti sas (Fotó: WRÁBEL GY)
15. **ábra:** Szalagos álolyvek zsákmányukkal (Fotó: TÓTH I)
16. **ábra:** Előrehaladott Trichomoniasis egy Bóbitás karakarán (Caracara plancus) (SciELO Brazil - Oral trichomoniasis in raptors in Southern Brazil Oral trichomoniasis in raptors)
17. **ábra:** Solymászmadarak megoszlása Magyarországon vármegyénként 2024-ben
18. **ábra:** Solymászmadarak vármegyei megoszlása Magyarországon 2024-ben
19. **ábra:** Erdősültség Magyarországon
20. **ábra:** Solymászmadarak megoszlása Magyarországon fajonként 2024-ben
21. **ábra:** A solymáskézen lévő vándorsólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
22. **ábra:** A solymáskézen lévő szalagos álolyvek vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
23. **ábra:** A solymáskézen lévő héják vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
24. **ábra:** A solymáskézen lévő északi sólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
25. **ábra:** A solymáskézen lévő szirtisasok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
26. **ábra:** Karvaly ritka zsákmányával, a vörösfogollyal (Fotó: NIGEL W)
27. **ábra:** A solymáskézen lévő karvalyok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
28. **ábra:** A solymáskézen lévő Feldegg-sólymok vármegyei megoszlása 2024-ben Magyarországon
29. **ábra:** Szalagos álolyv, meglehetősen leromlott állapotban. (Fotó: KRASZNECZ Z.)
30. **ábra:** Szalagos álolyvek közös zsákmányukkal (Fotó: JOÓ P.)
31. **ábra:** A tartási hely ismertetése (Fotó: HÁRSFALVI F.)
32. **ábra:** Fiatal héja teteme, lábán se gyűrű, se egyéb jelölés (Fotó: FELDHOFFER A.)

-
- 33. ábra:** A Soproni Egyetem területén talált lesoványodott héja, mindkét lábán az előzőhöz hasonló „gyors-béklyó” volt, gyűrűt nem találtunk (Fotó: BENDE A, HÁRSFALVI F.)
- 34. ábra:** A SZABÓ LÁSZLÓ által rendelkezésemre bocsájtott 2021-es ügyirat részlet
- 35. ábra:** A SZABÓ LÁSZLÓ által rendelkezésemre bocsájtott ügyirat részlete
- 36. ábra:** Egerész ölyv (*Buteo buteo*) a csapdából kirángatva(fotó: MME/NNI)
- 37. ábra:** A 25. évében járó „Bóra”
- 38. ábra:** augusztus 26 (Fotó: HÁRSFALVI F)
- 39. ábra:** A torticollis tünetegyüttese (Fotó: HÁRSFALVI F)

Táblázatok

- 1.táblázat:** Solymászmadarak megoszlását pearman korreláció eredményei
- 2.táblázat:** Az eljárási díjyak (Magyar Solymász Egyesület – Hivatalos weboldal.
Elérhető: <https://www.solymaszat.hu> (Letöltés dátuma: 2025. április 12.)